

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Beata SKYRIŪTĖ

**LIETUVOS NOTARIATO VEIKLOS OPTIMIZAVIMAS
1990–2010 M.**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Beata SKYRIŪTĖ

**LIETUVOS NOTARIATO VEIKLOS OPTIMIZAVIMAS
1990–2010 M.**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka - viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

ANOTACIJA

Beata Skyriūtė

Lietuvos Notariato veiklos optimizavimas 1990 – 2010 m. Magistro darbas.

Magistro darbe yra suformuluotos Lietuvos Notariato veiklos optimizavimo problemos, remiantis moksline literatūra bei kitais šaltiniais, išanalizuoti Lietuvos Notariato 1990 – 2010 m. laikotarpyje įvykusius pokyčius įtakoję veiksniai ir atskleisti, kokie sprendimai neigiamai, kokie teigiamai paveikė institucijos veiklą. Darbe iškeltos 4 hipotezės. Remiantis atliktu tyrimu, pirmoji hipotezė, kad Lietuvos Notariatui iš Valstybinio tapus Lotyniškuoju pagerėjo atliekamų paslaugų kokybė bei išaugo pasitikėjimas šios profesijos atstovais, buvo patvirtinta tik iš dalies; antroji hipotezė, kad Lietuvos tapimas Europos Sąjungos nare lotyniškojo tipo notarui atvėrė kelius integracijai į Europos teisinį tinklą - į patikimesnį profesinį bendradarbiavimą, buvo patvirtinta; trečioji hipotezė, kad sėkmingam Notariato veiklos optimizavimui būtinas elektroninių sistemų diegimas, buvo patvirtinta; ketvirtoji hipotezė, kad notarinių paslaugų vartotojai notarų veiklos optimizavimą vertina pagal gaunamų paslaugų kokybę bei jų kainodarą, buvo patvirtinta.

ABSTRACT

Beata Skyriūtė

The optimization of Lithuania's Notary activity in 1990 – 2010 period. The master's work.

This master's final paper formulates the problems of optimization of Lithuania's Notary activity. Based on scientific literature and other sources, factors, which influenced the changes of Lithuania Notary in 1990 – 2010, were analyzed, and reveal, which decisions negatively or positively have affected the performance of the institution. There are four hypotheses raised in the master's final paper. According to a study carried out, the first hypothesis says that when Lithuania's Notary has changed to the Latin type, the quality of services has improved and the trust of the employees has increased. This hypothesis was only confirmed partially. The second hypothesis which says that after Lithuania became a member of the European Union, the notary of Latin was able to integrate into the European legal network, which meant stronger professional cooperation, was confirmed. The third hypothesis, which says that electronic systems are necessary for successful optimization of Notary activity, was confirmed. The fourth hypothesis, which says that customers of Notary service assess the optimization according to the quality of service and their pricing, was confirmed.

TURINYS

ANOTACIJA	3
TURINYS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS.....	6
I. NOTARIATO SAMPRATA, FUNKCIJOS IR RAIDA.....	11
I.1. Notariato institucijos samprata ir funkcijos.....	11
I.2. Istorinė notariato institucijos raidos apžvalga	18
II. NOTARIATO INSTITUCIJA ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE (1990-2010 M.).....	25
II.1. Notariato institucijos organizacijos ir veiklos teisinis reglamentavimas	25
II.1.1. Lietuvos notariatas 1990-1992 m.	25
II.1.2. Lietuvos notariato tapimas lotyniškuoju	27
II.1.3. Narystė Europos Sąjungoje ir jos įtaka Lietuvos notariato pokyčiams.....	33
II.2. Notaras - pagrindinė figūra notariato sistemoje	38
II.2.1. Notaro veiklos teisinis statusas ir jo veiklos principai	39
II.2.2. Teisingumo ministerijos vaidmuo notaro atžvilgiu.....	41
II.2.3. Šiuolaikinės technologijos ir notarų veikla	46
III. NOTARIATO VEIKLOS PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO GALIMYBĖS.....	49
III.1. Tyrimas: pagrindinės notariato veiklos problemos.....	49
III.2. Notariato veiklos tobulinimo tendencijos ir kryptys.....	68
IŠVADOS	69
SĄVOKŲ ŽODYNAS	70
LITERATŪRA	71
PRIEDAI	76

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1. lentelė. Notariato raida Europoje.....	19
2. lentelė. Notariato raida Europoje.....	22
3. lentelė. Poriniai dažniai – pasitikėjimo notariais ir gaunamų notarinių paslaugų vertinimas.....	55
4. lentelė. Koreliacija – kintamųjų priklausomybė tarp gaunamų notarinių paslaugų kokybės ir pasitikėjimo notariais vertinimo.....	56
5. lentelė. Poriniai dažniai – notarų aptarnavimo kokybės pokyčio vertinimas pagal respondentų išsilavinimo lygį.....	57
6. lentelė. Koreliacija – kintamųjų priklausomybė tarp respondentų darbo stažo ir įkainių nustatymo metodų.....	59
7. lentelė. Poriniai dažniai – NETSVEP ir JAREP.....	64
8. lentelė. Optimizuotinių sričių rangavimas.....	67

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1. pav. Lietuvos notarų priežiūra.....	13
2. pav. Notariato socialinės funkcijos.....	17
3. pav. Notarų rūmų valdymo struktūra.....	30
4. pav. Europos ir Notariato institucijos įtaka viena kitai.....	35
5. pav. Notarų charakteristika.....	49
6. pav. Notarų darbo stažas.....	50
7. pav. Notarinių paslaugų vartotojų charakteristika.....	50
8. pav. Notarinių paslaugų vartotojų išsilavinimas.....	51
9. pav. Notarinių paslaugų vartotojų užsiėmimas.....	51
10. pav. Klientų vidutinės pajamos.....	52
11. pav. Naudojimosi notaro paslaugomis atvejai.....	52
12. pav. Pasitikėjimas teisinių profesijų atstovais.....	55
13. pav. Teiginio „Aš visada naudojuosi to paties notaro paslaugomis“ atsakymų pasiskirstymas.....	56
14. pav. Teiginio „Aš gaunu pakankamas pajamas, kad galėčiau išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.“ notarų vertinimas.....	57
15. pav. Notarinių paslaugų įkainių prieinamumas klientams.....	58
16. pav. Notarinių paslaugų įkainių nustatymo metodų pasirinkimas.....	58
17. pav. Notarų darbuotojų skaičius (klientai).....	60
18. pav. Notarų darbuotojų skaičius (notarai).....	60
19. pav. Notaro biuro aplinka.....	60
20. pav. Teiginio „Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija.“ notarų vertinimas.....	60
21. pav. Teiginio „Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi priemonė, garantuojanti kiekvienam notarui pakankamas pajamas, kad šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus bei objektyviai priimti notarinius sprendimus.“ klientų vertinimas.....	60
22. pav. Ar greitai prieinate prie notaro?.....	62
23. pav. Notarų skaičiaus metodikos patikimumas.....	62
24. pav. Teiginio „Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas, kadangi tai palengvina darbą.“ notarų vertinimas.....	63
25. pav. Teiginio „Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas.“ klientų vertinimas.....	63
26. pav. „Vieno langelio“ principo priimtinumumas notarams.....	64
27. pav. „Vieno langelio“ principo priimtinumumas klientams.....	64
28. pav. Teiginio „Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje patikima?“ notarų vertinimas.....	64
29. pav. Teiginio „Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje patikima?“ klientų vertinimas.....	64
30. pav. Teiginio „Valstybinis notariatas seniai nebetenkino piliečių, kadangi tuometiniai notarai nebuvo suinteresuoti gerinti savo paslaugas.“ notarų vertinimas.....	65
31. pav. Klientų pasitikėjimo notariais pokytis, notariatui tapus Lotyniškajam tipui.....	66
32. pav. Notarų skaičius, kurie naudojami Europos notariato tinklu.....	67

IVADAS

Tobulinant demokratinės valstybės institucijas svarbu užtikrinti institucinę atsakomybę bei skatinti konstruktyvų sutarimą dėl reformų, būtinų pažangai, įgyvendinimo. Viešojo valdymo reformų tikslas – riboti valstybės išlaidas, palengvinti biurokratizmo našta ir pertvarkyti socialinę politiką, t.y. optimizuoti valstybės institucijų veiklą.

Notariato institucijoje, nuolat vyksta įvairūs pokyčiai, kaskart stengiamasi gerinti veiklą, tačiau ne visada pokyčiai atneša laukiamą naudą. Notariato institucija užima svarbią vietą ne tik teisinėje sistemoje, bet ir visuomenėje. Kadangi šiandieniniame pasaulyje, kuriame gausu apgavysčių ir melo, yra pakankamai sunku kuo nors pasitikėti – daugelis žmonių, tik ir galvoja, kaip pasinaudoti naiviais, arba į sunkias situacijas papuolusiais žmonėmis. Vien duotu žodžiu ar įteiktu raštu, mažai kas nori tikėti. Juk žodžius galima „užmiršti“, o įvairius dokumentus, pasitelkus naujausias technologijas, gana lengva plagijuoti. Todėl notaro vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje yra labai svarbus. Niekas net neabejoja apie dokumento tikrumą, jei jis yra patvirtintas notaro. Kvalifikuotas notaras yra absoliutus teisinio saugumo garantas (Kazabuckaitė, 2010).

Kontinentinės teisės tradicijos šalyse – notarai yra laikomi „šeimos advokatais“. Vytauto Gaivenio knygoje „Nuo raštininko iki notaro“ cituojami seno prancūzo praėjusio amžiaus užrašai: „Notaras - tai mūsų šeimos narys, mūsų patarėjas visais turto klausimais, tai mūsų visų gerovės reikalų tvarkytojas ir vadovas. Be notaro mes negalime išsiversti žengdami į santuokinį gyvenimą, į jį kreipiamės, jausdami artėjančią gyvenimo pabaigą. Kaipgi mano notarui manęs nesaugoti, o man juo nepasitikėti?“ Tai parodo, jog šios institucijos atstovais yra pasitikima jau nuo senų laikų.

Visuose Europos šalyse notaras yra valstybės deleguotas funkcijas vykdamas valstybės patikėtinis. Svarbiausias jo uždavinys – ginti viešąjį interesą civilinės teisės srityje. Nors skirtingose šalyse kai kurie notarų veiklos aspektai skiriasi, visur jų darbas yra ypač atsakingas, jų rizikinga kasdieninė veikla valstybės mastu – ypač svarbi.

Lietuvos notariatas - Lietuvos teisinės sistemos dalis, kuri apima notariatą - notarus, jų organizacijas, institucijas, notarų veiklos priežiūrą, atitinkamus teisės aktus, reguliuojančius notariato santykius su valstybinės valdžios ir valdymo institucijomis. Didžiausią įtaką šiam teisininkų ratui Lietuvoje turėjo 1992 m. įvykdyta valstybinio notariato reforma. Pagrindinis žengtas žingsnis - Lietuvos notariatas perėjo prie Europoje veikiančio lotyniškojo notariato sistemos. Ši reforma buvo įvertinta kaip viena sėkmingiausių Lietuvoje. Ji vyko greitai, sklandžiai ir veiksmingai. Šios puikiai pavykusios teisinės reformos pasekmė yra perspektyvi ekonomikos raida: notarai juk vykdo ne tik teisinę veiklą, jie žengia į priekį, plėtodami ir šalies verslumą (Pakalniškis, 2007). Tačiau bėgant laikui, keičiasi reikalavimai, gyvenimo sąlygos. Todėl tam, kad notariato institucija visada išliktų patikima, ji turi žengti koją kojon su pokyčiais, su mokslo pažanga. Ši

institucija privalo optimizuoti savo veiklą, kad tiek jos paslaugų vartotojai, tiek tiekėjai – notariai, būtų patenkinti atliekamu darbu.

Veiklos optimizavimas – surasti „aukso viduriuką“, tą išlaidų ir vartotojų / tiekėjų tenkinimo derinį, kuris maksimaliai didintų visuomenės ekonominę gerovę. Kita vertus, ekonominė gerovė ateityje, manau, priklausys nuo ekonominės politikos Lietuvoje. Iki šiol daug ES ar kitų tarptautinių organizacijų patarimų ir siūlymų Lietuvos vyriausybei teigiamai įtakojo Lietuvos ekonominę politiką. Pagrindiniai principai, kuriais grindžiama ES, tai pagarba žmogaus laisvėms ir teisėms, demokratija, įstatymo viršenybė ir rinkos ekonomika. Šie principai visiškai atitinka ir Lietuvos žmonių interesus. Tačiau Lietuvoje jie dar nėra visiškai įgyvendinti, o integracija į ES yra vienas iš jų diegimo būdų. Nors yra konkrečių ES normų, netinkamų Lietuvai, paprastai sunkumai kyla ne tiek dėl jų turinio, kiek dėl nepakankamo jų poveikio įvertinimo bei pasirenkamų jų įgyvendinimo Lietuvoje metodų.¹

Notariatas yra ta sritis, kuri skurdi mokslinių straipsnių atžvilgiu, tačiau pakankamai aprašyta ir nagrinėta kitose publikacijos formose.

Andžej Čaikovski savo moksliniame darbe „Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai“ aprašo kas turi viešojo administravimo įgaliojimus Lietuvoje. Jame nagrinėjamos ir notarų funkcijos, kadangi viešojo administravimo įgaliojimus turi ir asmenys, užsiimantys profesine veikla. Taip pat Vigintas Višinskis yra parašęs mokslinį straipsnį, apie notarų vykdomas funkcijų atlikimą - „Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai“. Tarptautinio notarinių tyrimų instituto Šveicarijoje vadovo M. Merlotti darbas „Lotynų notariato dešimtmetis Rytų Europoje: kokia ateitis?“ Jame autoritetingą notariato reikalų žinovo reputaciją turintis M. Merlotti aprašė Lotynų notariato plusus ir minusus.

Lietuvos Notarų rūmai 2007 metais pradėjo leisti profesinį žurnalą „Notariatas“, iki 2010 metų pabaigos buvo parengti dešimt leidinio numerių. Jame publikuojama aktualūs profesiniai straipsniai, teikiamos konsultacijos ir skelbiama kita žinotina informacija. Leidinys svarbus tuo, kad jame skelbiamos notarų profesijos atstovų mintys ir nuomonės aktualiais klausimais, taip pat publikuojami pranešimai ir užsienio šalių notarų.

Taip pat literatūrą apie notarus praturtina Vytauto Nekrošiaus, Vytauto Gaivenio ir Prano Kuconio išleistos knygos. Teisininkas V. Nekrošius savo knygoje „Notariato teisė“ apibūdina 1992 metais šalyje pradėtos valstybinio notariato reformos esmę, jos pagrindinius bruožus. Ilgametis Lietuvos Notarų rūmų konsultantas Vytautas Gaivenis parašė knygą „Nuo raštininko iki notaro“, joje autorius išsamiai išdėstė visą notarų profesijos raidos eigą. Pranas Kuconis ir Vytautas Nekrošius savo knygoje „Teisėsaugos institucijos“ analizuoja Lietuvos Respublikos teismų,

¹Knyga 2000-2004 metų Seimo nariams ir rinkėjams. – V., Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2001.
<http://www.lrinka.lt>

prokuratūros, advokatūros, notariato, policijos, Valstybės saugumo departamento, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir kitų institucijų tarpusavio santykį, kompetenciją ir funkcijas. Tai pirmoji mokslinė studija apie reformuotas Lietuvos teisėsaugos institucijas.

Darbo problema. 1990 – 2010 metų laikotarpiu notariato institucijoje vyko didelės permainos. Notariato tipo pakeitimas (iš Valstybinio tapo Lotyniškuoju) buvo pirmas tvirtas žingsnis teisinės sistemos optimizavimo link. Vėliau sekė įstatymų pokyčiai, pertvarkomi kai kurie notarų veiklos aspektai, notarų darbe diegiamos informacinės technologijos. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą taip pat atnešė naujų perspektyvų bei iššūkių notariato institucijai. Ir visais šiais įvykiais buvo siekiama užtikrinti aukštą notarinių paslaugų teikimo kokybę vartotojams bei pagerinti darbo sąlygas notarams. Šiuo tyrimu siekiama **išanalizuoti notariato institucijos 1990 – 2010 m. laikotarpyje įvykusius pokyčius įtakojusius veiksnius ir atskleisti, kokie sprendimai neigiamai, kokie teigiamai paveikė institucijos veiklą.** Nagrinėjant temos problemą buvo iškelti šie **probleminiai klausimai:**

1. Kas yra ir kokias funkcijas atlieka Notariato institucija?
2. Kaip vystėsi notaro profesija Europoje bei Lietuvoje?
3. Kaip keitėsi Lietuvos notariato institucijos veiklos teisinis reglamentavimas?
4. Kokią naudą institucijai suteikė tapimas Lotyniškuoju notariatu?
5. Kokie pokyčiai pasireiškė notariatui, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare?
6. Kokie santykiai yra tarp Teisingumo ministerijos ir notaro?

Darbo aktualumas. Šiandien, turbūt tikrai kiekvienas yra naudojėsis notaro teikiamomis paslaugomis, o nemaža dalis visuomenės gana dažnai varsto šių teisininkų biurų duris. Dažniausiai notaro paslaugų prireikia: norint patvirtinti sudaromus sandorius; tvarkant paveldėjimo dokumentus; norint patvirtinti dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą; norint patvirtinti parašo tikrumą. Įrodyta, jog Lietuvoje visuomenė iš viso teisininkų luomo labiausiai pasitiki notarais. Tam, kad jie ir toliau būtų šioje patikimumo viršūnėje, būtina nuolat optimizuoti jų veiklą.

Darbo objektas. Lietuvos notariato institucijos veikla ir jos pokyčiai 1990 – 2010 metų laikotarpyje.

Darbo tikslas. Išnagrinėti Lietuvos notariato raidą, kas įtakuoja įvykusius pokyčius, nustatyti, kokia yra Lietuvos notariato struktūra, išanalizuoti 1990 – 2010 metų laikotarpyje notariato optimizavimą.

Tikslui pasiekti iškelti šie **darbo uždaviniai:**

1. Išanalizuoti Lietuvos notariato veiklą, raidą ir notarų principus.
2. Remiantis empirinio tyrimo duomenimis, nustatyti Lietuvos notariato institucijos 1990 – 2010 metais veiklai turėjusių priimtų sprendimų privalumus ir trūkumus.
3. Numatyti Lietuvos notariato optimizavimo galimybes ateityje.

Tyrimo hipotezės. Tyrimui atlikti būtina iškelti svarbiausias hipotezes ir jas, tyrimo metu, patvirtinti arba paneigti. Hipotezės iškeliamos remiantis teorinėje dalyje pateigta medžiaga.

Valstybinis notaras nebuvo materialiai suinteresuotas kuo greičiau ir geriau atlikti savo pareigas, nes jų atlyginimo dydis nuo to nepriklausė. Įmokos už jo atliktus notarinius veiksmus patekdavo į valstybės biudžetą. Be to, valstybė buvo atsakinga už tokio notaro atliktų notarinių veiksmų kokybę (Nekrošius, 1997). Todėl iškeliamą pirmąją hipotezę:

H₁: Lietuvos Notariatui iš Valstybinio tapus Lotyniškuoju pagerėjo atliekamų paslaugų kokybė bei išaugo pasitikėjimas šios profesijos atstovais.

Lietuvai tapus ES nare, Notariato institucijos atžvilgiu, įstatymai koregavosi pagal ES nustatytus reikalavimus - didelis dėmesys buvo skirtas teisinio bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose (Gumuliauskienė, 2007). Taip pat buvo įsteigtas Europos notariato tinklas (ENT), kurio tikslas - palengvinti notarų darbą (Čirbaitė, 2008). Tai nukreipė geresnės notarų veiklos linkme, kaip teigia G. Laurini (2004): „Gebėjimas veikti peržengiant vienos šalies teisinę santvarką ir yra vienas iš svarbiausių notariato uždavinių ir faktiškai vienintelė galimybė rasti notarams vietos ateities visuomenėje“. Todėl iškeliamą antroją hipotezę:

H₂: Lietuvos tapimas Europos Sąjungos nare lotyniškojo tipo notarui atvėrė kelius integracijai į Europos teisinį tinklą - į patikimesnę profesinį bendradarbiavimą.

Ateitis priklauso informacinėms technologijoms. Kaip teigia K. Woschnak (2004), notarų diskusijų dėmesio centre turi būti viešasis dokumentas su visomis iš elektroninio dokumento koncepcijos išplaukiančiomis naujovėmis. Todėl iškeliamą trečioją hipotezę:

H₃: Sėkmingam Notariato veiklos optimizavimui būtinas elektroninių sistemų diegimas.

Pagal D. A. Garvin (1988), kokybės samprata apima vertę ir kainą. Paslauga laikoma kokybiška tik tuomet, kai paslaugos suteikimo procese gautas rezultatas ir vartotoją tenkinanti kaina dera tarpusavyje. Todėl iškeliamą ketvirtoją hipotezę:

H₄: Notarinių paslaugų vartotojai notarų veiklos optimizavimą vertina pagal gaunamų paslaugų kokybę bei jų kainodarą.

Darbo naujumas. Notariato institucija nėra labai plačiai išnagrinėta. Yra labai svarbu nustatyti kokie pokyčiai vyko institucijoje, kas buvo daroma netinkamai ir ką dar reikėtų pakeisti.

Darbo metodai. Teorinėse dalyse yra atliekama mokslinės literatūros, internetinių bei kitų svarbių rašytinių šaltinių apie Notariato institucijos veiklą analizė, sisteminimas ir apibendrinimas. Tiriamojoje dalyje, remiantis literatūros analize, sudaryti du klausimynai – notarinių paslaugų vartotojams ir notarams. Atliktos anketinės respondentų apklausos duomenys susisteminti, pateikti grafiškai naudojant SPSS programinį paketą ir kompiuterinę programą MS EXCEL. Taip pat gauti duomenys išanalizuoti bei interpretuoti.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, lentelių bei paveikslų sąrašai, trys pagrindinės dalys, išvados, sąvokų žodynas, naudotos literatūros sąrašas (70 literatūros šaltinių), išvados. Darbo apimtis 74 puslapiai. Darbe yra 8 lentelės ir 32 paveikslai, pateikti 4 priedai.

I. NOTARIATO SAMPRATA, FUNKCIJOS IR RAIDA

I.1. Notariato institucijos samprata ir funkcijos

Kiekviena demokratinė valstybė visų pirma turi rūpintis žmogumi, jo saugumu ir gerove. Šiam tikslui užtikrinti šalyje yra Teisėsaugos institucijos, kurios palaiko šalyje tvarką. Teisėsaugos institucijos - tai savarankiška valstybės aparato dalies ar nepriklausomų asmenų, kuriems valstybė patikėjo vykdyti jai priklausančias tam tikras funkcijas, veikla įgyvendinant specifines teisės apsaugos ir tinkamo jos įgyvendinimo funkcijas (Kuconis, Nekrošius, 2001). Visos organizacijos turi savo atskiras funkcijas ir joms keliamus uždavinius. Bendri visoms Teisėsaugos institucijoms keliami uždaviniai yra šie:

- 1) ginti pažeistą teisę ir, jei tai įmanoma, ją atkurti;
- 2) nubausti teisės pažeidėją, kai pažeistos teisės neįmanoma atkurti;
- 3) atkurti pažeistą teisę ir nubausti teisės pažeidėją, kai pažeistą teisę yra įmanoma atkurti, bet kartu yra būtina nubausti teisės pažeidėją;
- 4) užtikrinti tinkamą ir teisėtą civilinę apyvartą ypač svarbiose civilinės teisės veikimo srityse. (Kuconis, Nekrošius, 2001)

Taigi, iš esmės teisėsaugos institucijos turi stiprinti įstatymų autoritetą, tiksliai juos vykdyti, užtikrinti teisinę kontrolę ir jo įgyvendinimą, o svarbiausias objektas jų darbe – žmogus ir jo teisės. Kaip teigia, S. Vansevičius (2000), demokratijos sąlygomis, kai vyrauja teisė, teisinė visuomenė ir valstybė, privačios žmogaus teisės turi išskirtinę teisinę reikšmę, todėl visi teisėsaugos institucijų sprendimai privalo nepažeisti žmogaus teisių.

Viena iš teisėsaugos institucijų yra notariato institucija. Kaip teigia, I. Dreimane (2007), notariato egzistavimas nėra savitiksliis, jis egzistuoja dėl tam tikrų visuomenės interesų, kad palaikytų ryšį tarp valstybės ir visuomenės, o notaras yra patikima valstybės ir jos piliečių jungtis. Lotyniškojo tipo notariatas remiasi civiline teise, kurios prevencinė veikla nukreipta visuomenės ramybės užtikrinimo linkme. Notarams yra suteikti įgaliojimai tvirtinti rašytinius dokumentus. Pagrindiniai lotyniškojo notariato sistemos principai nustato, kad notarai yra profesionalūs teisininkai ir viešosios valdžios atstovai, valstybės pareigūnai, kuriuos valstybė paskyrė tam, kad valstybės sudarytiems teisiniams dokumentams ir susitarimams jie suteiktų autentiškumo ir duotų patarimus notarų paslaugų pageidaujantiems asmenims.

D. Lukaševičiūtė (2007) papildo, kad notaro darbas - ne tik padėti savo parašą bei antspaudą ant dokumento. Notaro vaidmuo yra kur kas svarbesnis – valstybė jam patikėjo užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Būtent tai ir garantuoja

notaro parašas, o jo vertė – kiekvieno kliento interesų apsauga. Tai ir yra tikrasis notaro ir piliečio santykis, bendradarbiavimas bei abipusė pagarba.

K. Woschnak (2004) pažymi, jog notaro pareigas, kompetenciją ir profesinę veiklą reglamentuoja nacionaliniai teisės aktai. Notaro veikla dažnai yra priskiriama teisingumo vykdymo sričiai. Reglamentuotas ir darnus teisingumo vykdymas yra vienas iš svarbiausių teisinės valstybės uždavinių. Todėl visos valstybės, kuriose veikia lotynų notariatas, pasirenka jo veiklos reglamentavimą savo prerogatyva.

Notariato institucijai pagrindinis keliamas uždavinys yra nuosavybės apsauga, t.y. ji turi rūpintis privatinės teisės apsauga ir tinkamu jos realizavimu. Pasak V. Nekrošiaus (1997), būtent šios funkcijos būtinybė valstybėje ir sąlygojo notariato institucijos atsiradimą. Vien įsigyti ir turėti turto žmonėms nepakako, reikėjo teisinio būdo kaip savo nuosavybę išlaikyti ir apsaugoti nuo nenumatytų atvejų. Jie rūpinosi, kad būtų sudarytos savininkui tinkamos sąlygos disponuoti savo turtu.

Šiuo metu Lietuvoje yra 231 notarų biuras, kuriuose dirba 267 notariai. Nuo tada, kai 1992 m. rugsėjo 15 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas, įvykdyta valstybinio notariato reforma, iki šių dienų notarų skaičius padidėjo daugiau nei 6 kartus. Labiausiai tai įtakojo notarinių paslaugų poreikio didėjimas, todėl siekiant gerinti gyventojų notarinių aptarnavimą, notarų biurai įsteigti visose savivaldybėse ir turi visas galimybes susisiekti su valstybinėmis institucijomis ir viešaisais registrais (Likas, 2006).

Taip pat Teisingumo ministerija (2005) siekia, kad kiekvienoje savivaldybėje dirbtų ne mažiau kaip 3 notariai. Tačiau notarų skaičius priklauso nuo daugelio veiksnių (aptarnaujamų gyventojų skaičiaus, ekonominių ir socialinių veiksnių, darančių įtaką atliekamų notarinių veiksmų struktūrai ir skaičiui, atliekamų notarinių veiksmų skaičiaus, gautų pajamų už atliktus notarinius veiksmus ir notaro pajamų), kadangi valstybė, deleguodama privatiems asmenims funkcijas, privalo užtikrinti jiems pakankamas pajamas. Kai kiekvienam notarui garantuojamos tokios pajamos, kuriomis šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus, jo priimami notariniai sprendimai yra objektyvūs ir tai užtikrina aukštą suteikiamų paslaugų kokybę. Toks valstybės įsipareigojimas užkerta kelią neteisėtiems veiksams, kai siekiama padidinti savo pajamas klastojant ar kitaip ne pagal įstatymų nustatytą tvarką naudojant notarinę galią. Bet, žinoma, tinkamas notaro funkcijų atlikimas ir teisės normų įgyvendinimo būdas, konkrečių mechanizmų, užtikrinančių, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, suradimas yra paties notaro pareiga (Statkevičius, 2008).

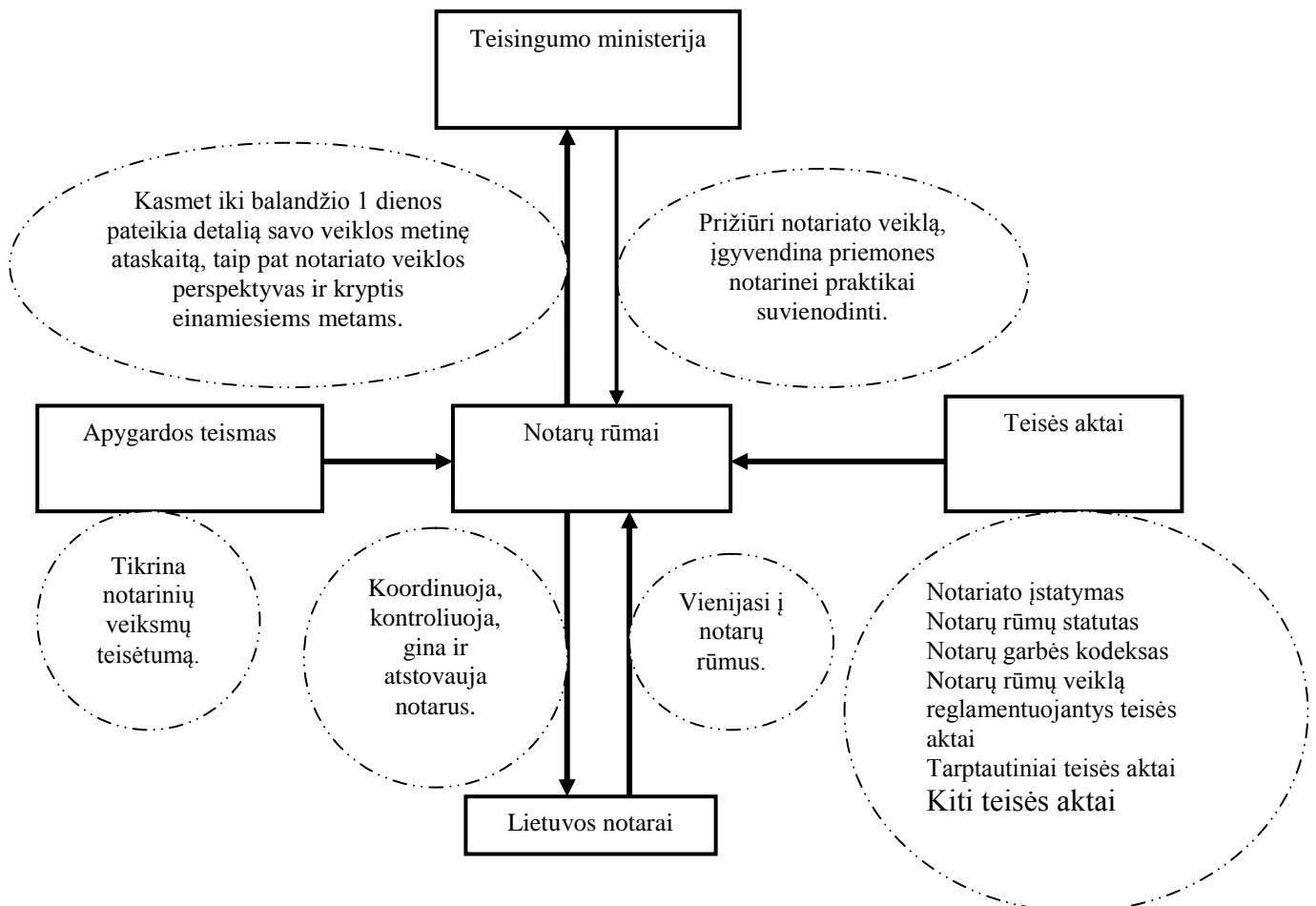
Kaip teigia Notarų rūmų prezidentas M. Stračkaitis, „notariai tarpusavyje turėtų konkuruoti ne kainomis, bet nepriekaištinga reputacija, mandagumu, operatyvumu bei profesionalumu“. Taigi, siekiama, kad notariate konkurencija būtų tik dėl suteikiamų paslaugų kokybės. Be to, Lotynų

notariato sistema, kuriai priklauso Lietuvos notariatas, garantuoja jam laisvą notarų konkurenciją.

Laisva notarų konkurencija lemia:

- notaro darbo kokybę;
- notaras sprendžia, kiek ir kokių darbuotojų reikia, kad darbas notarų biure vyktų sparčiai;
- tarp notaro ir kliento susiformuoja abipusiu pasitikėjimu pagrįsti santykiai;
- notaras pats užsidirba atlyginimą, kurio dydis priklauso nuo jo darbo kokybės ir efektyvumo (Notarų rūmai).

Notarai savo įgaliojimus vykdo, nepaisydami valstybinės valdžios bei valdymo institucijų įtakos, ir paklūsta tik įstatymams. Tačiau notariatui įtakos turi ir Teisingumo ministerija, kuri prižiūri notariato veiklą ir įgyvendina priemones notarinei praktikai suvienodinti. Notarus skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos teisingumo ministras. Pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymą, Notarų rūmai kasmet iki balandžio 1 dienos pateikia LR teisingumo ministerijai detalią savo veiklos metinę ataskaitą, taip pat notariato veiklos perspektyvas ir kryptis einamiesiems metams. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija turi teisę reikalauti, kad Notarų rūmai pateiktų notariato veiklos perspektyvas ir kryptis trejiems arba daugiau metų. Lietuvos notarų priežiūra atsispindi 1 – ajame paveiksle.

1. pav. Lietuvos notarų priežiūra

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos notariato įstatymu, www.notarurumai.lt ir www.tm.lt

Iš paveikslo matome, kad notarų priežiūra vykdoma keliomis kryptimis. Notarų veiklos priežiūra yra išskirta į notaro veiklos tvirtinant notarinius veiksmus ir administracinę notaro veiklos priežiūrą. Taip yra, todėl, kad administracinė notaro veikla nėra susijusi su konkreto notarinio veiksmo atlikimu. Valstybės vykdomą notarų veiklos priežiūrą organizuoja teisingumo ministras per savo įgaliotus asmenis ir apygardos teismų pirmininkai. Teisingumo ministras per savo įgaliotus asmenis vykdo tik notarų administracinės veiklos priežiūrą, į kurią įeina notarų biurų iškabų, pačių biurų atitikimo nustatytiems reikalavimams tikrinimas, taip pat stebima, kad notaras laikytųsi nustatytų darbo valandų, klientai būtų aptarnaujami nepažeidžiant notarų garbės kodekso reikalavimų ir kt. Notarinių veiksmų teisėtumą tikrina išimtinai apygardos teismų pirmininkai teisingumo ministro nustatyta tvarka.

Nors dabar yra pakankamai priemonių, garantuojančių nuosavybės apsaugą, tačiau notariato institucijos atstovas jau keletą metų išlieka lyderio pozicijoje (Kuconis, Nekrošius, 2001). Žmonių pasitikėjimas yra labai svarbus visam notarų ratui, nes tai reiškia, kad jų darbas yra vertinamas ir reikalingas. Be to, toks piliečių palaikymas yra pagrindinė varomoji jėga, kuri skatina teisingai vykdyti įgaliotas funkcijas, bei įpareigoja plėsti ir optimizuoti notariato veiklą.

Piliečių pasitikėjimą notarijai įgijo palaiapsniui, savo sunkiu ir atsakingu darbu. Be to, kiekvienas klientas, pastebėjęs, kad notaro veiksmas yra neteisėtas, turi galimybę kreiptis į teismą. Lietuvos Notarų rūmų prezidentas M. Stračkaitis (2010), mano, jog taip yra, todėl, kad piliečiai pastebėjo notarų pastangas gerinti teisinio aptarnavimo kokybę ir ginti viešąjį interesą civilinės teisės srityje. Taip pat jis teigia, kad notarijai stengiasi būti savikritiški - nuobaudų sulaukę ir net įgaliojimų neteko drausmę pažeidę notarijai. V. Gaidys (2010) pritaria Lietuvos Notarų rūmų prezidentui ir pasitikėjimą notarijai sieja su notariato pastangomis kritiškai įvertinti savo veiklą, labiau orientuotis į klientų, ateinančių gauti teisinės paslaugas, poreikius.

Būtina pažymėti, kad notariato institucija užima svarbią vietą Lietuvos teisinėje sistemoje. Vien dėl to, kad teoriškai, valstybėje piliečiai turėtų būti pagrindiniai vedliai, kurių nuomonė – pati svarbiausia. O dauguma Lietuvos gyventojų pagal atliktą visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ sociologinę apklausą (2010) jau šeštus metus iš eilės teigia, kad notarijai yra patikimiausi teisininkų luomo atstovai. Tačiau, kad ir toliau išliktų visuomenės pasitikėjimo olimpe, ši institucija privalo atsižvelgti į besikeičiančias gyvenimo sąlygas ir nepamiršti, kad svarbiausia jų darbe – žmogus ir jo turto apsauga. Kaip teigia R. Šimašius (2010), ši profesija turi nuolat keistis ir tobulėti, tik tokiu atveju, nepriklausomai nuo daugelio kitų aplinkybių, niekam nekils noro kvestionuoti notarų reikalingumą visuomenėje.

Notariato institucijos atliekamos funkcijos gali skirtis priklausomai nuo jos organizavimo sistemos. Teisinėje literatūroje išskiriamos trys pagrindinės notariato organizavimo sistemos: anglosaksų, valstybinis ir lotynų (V. Nekrošius, 1997). Kokia sistema vyks Notariato darbo

organizavimas priklauso nuo šalies įstatymų leidėjų, jie turi teisę laisvai rinktis notariato formą, nustatydami notarų teisinį statusą. Tokių sprendimų priėmimą lemia nemažai veiksnių, tai valdymo režimas, teisinės tradicijos, šalies žmonių bei santykių tarp jų išsivystymo lygis, tarptautinių santykių padėtis, civilinės apyvartos apimtys bei kitos svarbios aplinkybės. Priklausomai nuo to, kokia valstybėje yra įtvirtinta notariato valdymo sistema, skiriasi ir notaro funkcijos. Taip pat pasirinkta sistema turi įtakos ir notarų veiksmų atlikimo kokybei ir operatyvumui, jų sąnaudoms valstybei ir notarinių veiksmų dalyviams, notariškai patvirtinto dokumento galiai bei notarų atsakomybei už notarinių veiksmų atlikimą.

Valstybinis notariatas demokratinėse valstybėse nėra populiarus, o kadangi dauguma Europos valstybių vyrauja demokratinė valdymo forma, todėl Europoje yra įsitvirtinusios lotyniškojo tipo (*Latin notaries*) ir anglosaksiškojo tipo notariatai (*Public notaries*). Be to, prie anglosaksų notariato pagal atliekamų funkcijų panašumą dažnai yra priskiriamas ir Skandinavijos valstybių notariatas.

Trumpai apžvelgsiu visų notariato organizavimo sistemų kertinius požymius ir funkcijas:

1. Anglosaksų notariatui būdingos funkcijos iš esmės skiriasi nuo tų, kurios pavestos notarams valstybinio ar lotyniškojo notariato sistemoje. Įgaliojimus veikti šis notaras gauna ne iš valstybinių teisėsaugos institucijų, o iš vietos savivaldos organų (Nekrošius, 1997), todėl jis nėra laikomas valstybės patikėtiniu. Taip pat anglosaksų notaras nebūtinai privalo turėti teisinį išsilavinimą, jam pakanka visuomenės pasitikėjimo (Malavet, 1996). Anglosaksiškoji notariato sistema gyvuoja keturiasdešimt devyniose iš penkiasdešimt vienos JAV valstijų, Anglijoje, Velse, Naujojoje Zelandijoje bei kitose bendrosios teisės sistemos šalyse (Nekrošius, 1997). Notaro dokumentas yra ginčijamas ir neturi vykdomosios galios (Van der Bergh, Montangie, 2006). Anglosaksų notaras eliminuojamas iš dalyvavimo sudarant sandorius ar juos tvirtinant. Dažnai sandoriams sudaryti šalys pasitelkia advokatus.

2. Valstybinis notaras – valstybės tarnautojas (Nekrošius, 1997), vykdamas valstybino pobūdžio funkcijas, nustatyta tvarka valstybinės valdžios paskirtas eiti šias pareigas, dirbantis valstybiniame notarų biure ir gaunantis atlyginimą iš valstybės biudžeto. Įmokos už jo atliktus notarinius veiksmus patenka į valstybės biudžetą, o valstybė yra atsakinga už tokio notaro atliktų notarinių veiksmų kokybę (Nekrošius, 1997). Be to, valstybinis notaras neatsakė už savo veiksmus bei jų pasekmes.

3. Lotyniškasis notaras taip pat realizuoja viešo pobūdžio funkcijas, tačiau veikia ne kaip valstybės tarnautojas, o kaip privatus asmuo, besinaudojantis valstybės pasitikėjimu (Malavet, 1996). Pažymėtina, kad jis yra asmeniškai atsakingas už atliktus notarinius veiksmus (Nekrošius, 1997).

Lietuvoje 1992.09.15 buvo įvykdyta valstybinio notariato reforma ir pereita prie Europoje veikiančios lotyniškojo notariato sistemos. O. Adomavičienės (2004) manymu, lotynų notariatas

ypatingas vien tuo, kad, kitaip nei anglosakų notariatas, kur tik tvirtinami parašai, lotynų notariatas leidžia tvirtinti dokumentą ir suteikia jam didelę juridinę galią. Lotynų notaras, nebūdamas valstybės tarnautoju, vykdo privatinų teisinių santykių užtikrinimo funkciją. Veikdamas kaip privatus asmuo, jis naudojasi visuomenės pasitikėjimu. Be to, pasak I. Dreimane (2007), lotyniškojo tipo notariatas yra artimas visuomenei, nes notariato tikslas ir pagrindinis uždavinys yra tarnauti visuomenei.

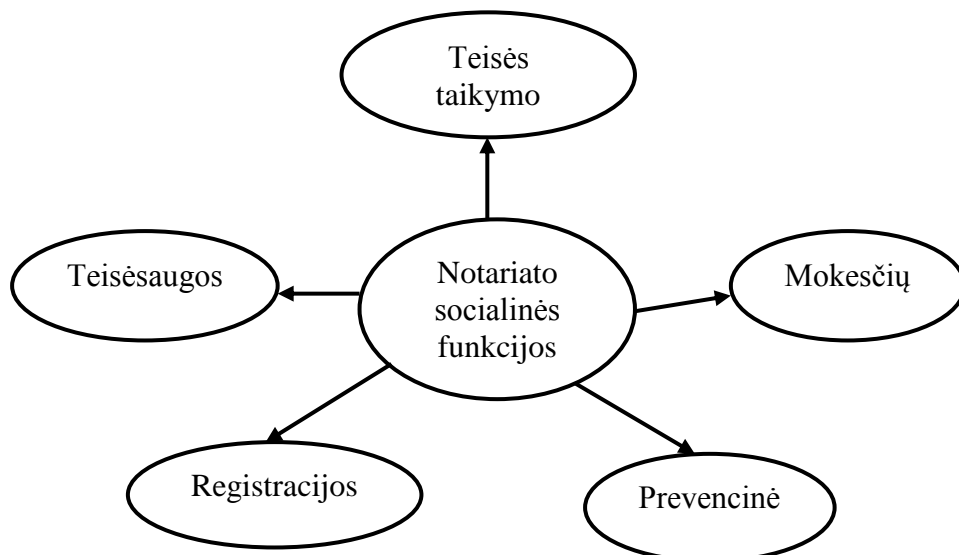
Lotynų notariatą galima apibūdinti tokiais požymiais:

- Notarai – valstybės įgaliojimus turintys asmenys, tvirtinantys svarbiausius teisinius sandorius.
- Notarų patvirtinti dokumentai reziumuojami kaip teisėti, kitaip tariant, kas patvirtinta notaro yra neginčijama ir nereikalauja papildomų įrodymų, todėl notariniai dokumentai turi ypatingą įrodomąją galią.
- Notarams pavesta funkcija tvirtinti ypač svarbius sandorius – testamentus, perleidimo sandorius, juridinių asmenų steigimo dokumentus ir kt. (Shaw, 2003). LR CK nustato privalomą notarinę formą nekilnojamojo turto perleidimo sandoriams.
- Notarai atlieka viešo pobūdžio funkcijas, kurios turi teises pasekmes ne tik notarinio veiksmo šalims, bet ir kitoms teisinėms institucijoms, tretiesiems asmenims ir apskritai visuomenei bei gina valstybės interesą.
- Atlikdamas notarinį veiksma, notaras išaiškina šalims teises pasekmes, veikia objektyviai, yra nešališkas.
- Notaro patvirtinti dokumentai turi didesnę teisinę reikšmę, notaras laikomas „sargu“, padedančiu įgyvendinti teisę.
- Notaras atlieka ir sandorių registravimo funkciją, bei informuoja apie juos ir kitas institucijas.
- Kai kuriose lotynų notariato valstybėse notaras kontroliuoja ir mokesčių sumokėjimą, atlieka kai kurių mokesčių rinkėjo funkcijas (Van der Bergh, Montangie, 2006).
- Notaras, įgyvendindamas įstatymų nustatytas funkcijas, vykdydamas valstybės įgaliojimus, asmeniškai atsako už savo veiklą. Už įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant notarinius veiksmus, už kuriuos taikoma baudžiamoji ir administracinė atsakomybė, notaras atsako kaip valstybės pareigūnas. Tuo pasireiškia notaro atsakomybės dualistinė prigimtis, kada notarui už tą patį pažeidimą gali būti taikomos įvairios teisinės atsakomybės rūšys. Dažniausiai pasitaikanti teisinės atsakomybės rūšis yra notaro civilinė atsakomybė, pasireiškianti tuo, kad notaras atsako ne tik už savo kaltais veiksmais padarytą žalą, bet ir už notaro atstovo, biuro darbuotojų veiksmais padarytą žalą. Toks civilinės atsakomybės režimas yra taikomas didesnio pavojaus šaltinio valdytojui: atsakomybė ne tik asmeninė, bet ir griežta.

Taigi, atliekamų notarinių veiksmų sąrašas nėra baigtinis. Pagal Įstatymus, notarinių veiksmų atlikimo vieta visuomet turi būti notaro kabinete, bet jei asmuo negali atvykti, tuomet notaras važiuoja į kliento namus, į ligoninę ar kitą vietą kur yra klientas. Svarbiausia, kad asmuo galėtų kalbėti. Ir žinoma, žmogus turi būti veiksnus, jei notarui kyla bet kokių abejonių dėl asmens nestabilios psichikos, ar įžvelgia ne savo noru vykdomą sandorį, privalo nutraukti bendradarbiavimą. Tokio sandorio patvirtinimas reikštų šiukštų žmogaus teisių pažeidimą, o tai, kaip notarui – asmens „sargui“ nepriimtina.

Be, to notariato funkcijos papildomos dėl to, kad keičiasi aplinka, prie kurios, norėdama išlikti svarbi institucija, privalo prisitaikyti. Kaip teigia G. Laurini (2004), kad aplinka, kurioje veikia notariatas, labai smarkiai pasikeitė, tiek sandorių pobūdžiu ir ekonominiu bei teritoriniu mastu, tiek subjektų, kuriems reikia notaro paslaugų, individualių ir subjektyvių savybių požiūriu. Jis pažymi, jog anksčiau notaras buvo rengiamas dirbti su klientais – privačiais asmenimis, kurie veikė žemės ūkyje ar smulkiose ir labai smulkiose komercinėse įmonėse, įvairių profesijų ir amatų atstovais, kurių bendras bruožas buvo egocentrizmas ir dėmesys asmeniui bei griežti asmeniniai santykiai su juo; dabar, atvirkščiai, daug dažniau klientai – vidutinės ar didelės įmonės, tiek pramonės, tiek komercinės, bankai, teritorinės organizacijos, įmonių persigrupavimai, ypač labiausiai ekonomiškai išsivysčiusiose Europos Sąjungos dalyse.

Taip pat, S. Šaltauskienė (2007), išskiria 5 socialines lotyniškojo tipo notarų funkcijas. Jos atsispindi 2 paveikslėlyje.

2. pav. Notariato socialinės funkcijos
Šaltinis: sudaryta autorės pagal S. Šaltauskienė (2007)

Šios notariato funkcijos pasireiškia:

- prevenicinė - notaro atliekamos funkcijos užkerta kelią kilti galimiems ginčams ateityje. Notaro patvirtinti dokumentai sudaro sąlygas teisinių civilinių ginčų mažėjimui, o kilus ginčams –

teismams padeda išsiaiškinti tikrą šalių valią ir vadovautis jais, kaip dokumentais, turinčiais didesnę įrodomąją galią nei kiti dokumentai, sudaryti raštu (Nekrošius, 2007);

- teisėsaugos – įgyvendina teisę, gina ir saugo žmogaus teises, vykdo teisingumą, įgyvendina teisę konsultuojant, teisiškai pataria (Danišauskas, 2009);
- mokesčių – kai kuriuose lotynų notariato valstybėse notaras kontroliuoja mokesčių mokėjimą (Van der Bergh, Montangie, 2006);
- teisės taikymo – kiekviename savo žingsnyje vadovaujasi, taiko ir laikosi įstatymų reikalavimų;
- registracijos - įstatymas nustato privalomą tam tikrų juridinių faktų registravimą, kuri atlieka notaras, patvirtinęs notarinį dokumentą (Šaltauskienė, 2007).

Be to, būtina pažymėti, kad Lotynų notariato notarų dokumentai turi teisinę galią ne tik toje valstybėje, bet ir kitose, kur įtvirtinta ta pati notariato sistema. Pasak V. Višinskio (2008), notaro patvirtinti autentiški dokumentai gali laisvai cirkuliuoti visose valstybėse narėse, nustatant tik minimalius reikalavimus. Vadovaujantis reikalavimais iki pripažinimo ir vykdymo nebūtina atlikti jokių tarpinių procedūrų valstybėje narėje, kurioje turi būti vykdomas toks sprendimas. Vadovaujantis Lietuvos nacionaline teise Europos vykdomąjį raštą remiantis autentiškais dokumentais gali išduoti tik notaras.

Taigi, apibendrinant, „<...> svarbiausias notaro uždavinys – užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Šis, galima sakyti, vienintelis notaro uždavinys, apima ir pateisina visus klientų lūkesčius, nes apsilankę pas notarą, jie gali būti tikri, kad jų teisės bei interesai bus tinkamai apginti“ (Šaltauskienė, 2007). Šie, viešojo administravimo įgaliojimus turintys asmenys, užsiimantys profesine veikla (Čaikovski, 2007), užtikrina civiliniuose santykiuose teisėtumą, įgyvendina ypač veiksmingą ir saugų teisinį mechanizmą šeimos, paveldėjimo, daiktinių teisių ir verslo santykiuose.

I.2. Istorinė notariato institucijos raidos apžvalga

Visa šiandieninio notariato istorija susijusi su viešųjų notarų institucijos atsiradimu bei plėtojimu. Jų ištakos siekia net amžius prieš mūsų erą, tačiau tada jų vaidmuo buvo visai kitoks nei dabar. Jau vien pavadinimas notaras (*notarius*²) išvertus iš lotynų kalbos iš esmės reiškia stenografą, sutrumpintai užrašantį teksto turinį ir galintį po to jį iššifruoti. Ir pasak V. Nekrošiaus (1997), per visą istoriją notarais buvo vadinami ir įvairūs raštininkai, sekretoriai, archyvarai, ir kiti žmonės, dirbę grynai kanceliarinį darbą. Ilgainiui tokių raštų kūrėjai tapo pirmaisiais mums

² notarius (lotynų k.) – raštininkas, sekretorius; stenografas (K. Kuzavinio Lotynų-lietuvių kalbos žodynas)

žinomais notariais. Vadinasi jie nebuvo notariai tikrąja to žodžio prasme. Tik daug vėliau, kai atsirado privatinė nuosavybė, išplito teisės principai, jų darbas įgavo teisinę galią.

Nors *notarius* ir nebuvo šių dienų notarų pirmtakas (iš jų susiformavo profesionalių stenografuotojų profesija), tačiau jų atliekamas darbas užėmė svarbią vietą visuomenėje, kaip ir dabartinių notarų. Tai patvirtina ir V. Gaivenis (2007), teigdamas, atsiradus privačiai nuosavybei raštininko vaidmuo pasidarė itin svarbus: savininkui ir jo įpėdiniams buvo reikalingi dokumentai – nuosavybės aktai, turintys viešąją reikšmę. Todėl galima teigti, kad rašto ir raštininkų atsiradimas buvo lemtingas įvykis civilizacijos istorijoje.

Pirmosios šiandieninės notarų profesijos užuomazgos atėjo iš Graikijos ir helenistinių rytų ir toliau šios profesijos istorija vystėsi Italijoje. Šios šalies notariato raida ir yra geriausiai išnagrinėta, kadangi Italija yra laisvojo lotyniškojo notariato lopšys. Visa jos eiga aprašyta 1-oje lentelėje.

1 lentelė

Notariato raida Europoje

Metai	Raida
IV a. pr. m. e. antra pusė	Notarinė praktika vystėsi bei rašytinio dokumento reikšmė didėjo helenizmo įtakoje, prie to vėliau prisidėjus ir didėjantiems imperatoriškosios biurokratijos poreikiams. Imperatoriaus administracinio aparato, įvairių kanceliarijų bei archyvų didėjimas sąlygojo tam tikros grupės valdininkų atsiradimą bei padidino rašytinio dokumento reikšmę.
III a.	Notarai tapo viešo pobūdžio pareigūnais, kontroliuojamais valstybinių įstaigų (<i>Tabelliones</i> institucija).
IV a.	Notarai - profesionalūs notariais, kuriems veiklos leidimą išduodavo imperatorius savo aktu.
746 m.	Užkariautojai Longobardai neperėmė <i>tabelliones</i> institucijos. Valstybėje egzistavo raštininkai, vadinami <i>scribae publici</i> arba <i>notarii</i> . Yra pripažįstama, jog dokumentai, sutvarkyti šių raštininkų, turi pirmumą visų kitų įrodymų atžvilgiu.
773 m.	Atsiranda sąvoka <i>notarius publicus</i> – tai viešosios valdžios patikėtinis, kurio sudarytas dokumentas turi viešojo dokumento pobūdį. Pamažu išplito privaloma notarinė dokumentų forma (pagrindiniai dokumentai turėjo būti surašyti ir pasirašyti notaro).
781 m.	Italijos užkariautojas frankas Karolis Didysis notarus įpareigojo surašinėti teismo posėdžių protokolus.
805 m.	Karolis Didysis įsakė, kad kiekvienas vyskupas, abatas ar grafas privalo turėti savo notarą.
IX-X a.	Notarai buvo įpareigoti surašinėti ir tvirtinti testamentus bei pirkimo-pardavimo sutartis, nustatytos autentiškos formos. Taip atsirado asmeniniai notariai, galintys surašyti teisinę reikšmę turinčius aktus. Jie veikė konkrečioje teritorijoje, vadovavosi tam tikromis instrukcijomis bei patvirtintais teisinių aktų formuliarių pavyzdžiais. Taip pat atsirado ir notariai, turintys karaliaus įgaliojimus, jų veikla neribojama jokios teritorijos atžvilgiu, bei notariai, kurie drauge yra ir teisėjai.
X a.	Visoje Italijoje įsigalėjo iš dalies įstatymais, iš dalies ir paprotine teise pagrįsta nuostata, kad

	visi teisiniai aktai turi būti surašyti bei patvirtinti notaro.
XII a. vid.	Galutinai susiformavo viešasis notariatas, kai tiek valstybė, tiek ir bažnyčia pripažino, kad notariškai patvirtintas dokumentas yra viešasis aktas. Taip pat buvo pripažinta, kad notariškai patvirtintas ir užantspauduotas dokumentas išsaugo teisinę galią ir po liudytojų mirties.
XII-XIII a.	Notariato institucija intensyviai iš Italijos plito į kitas šalis – Prancūziją, Ispaniją, Vokietiją, Angliją ir t.t.
1512 m.	Reichstage patvirtintos pirmosios notarų mokymo taisyklės. Patvirtintas įžymusis Bavarijos aktas dėl notariato steigimo.
1822 m.	Imperatoriaus aktu įtvirtintas notariatas Frankfurte-prie-Maino (Kiolno notariatas).
1871.07.25	Austrijos įstatymu, notarai skiriami valstybės.
1892.03.03	Vokietijoje išleistas įstatymas, pagal kurį notarai tapo valstybės tarnautojais, tačiau negaunantys algos iš valstybės. Jų priežiūrą vykdė teisingumo ministras, o apygardose – rūmų ir apylinkių teismų pirmininkai.
1942.10.03	Įkurta Tarptautinė lotyniškojo notariato sąjunga (Buenos Airėse).
1993 m.	Įkurta struktūrizuota, Europos notariatus vienijanti organizacija – Europos Sąjungos notariatų konferencija.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Nekrošių V. (1997) ir www.notarurumai.lt

Notaro ištakos atsirado keletą amžių prieš mūsų erą, tačiau iki IV a. pr. m. e. jie buvo tik užrašinėtojai, o jų sukurti dokumentai neturėjo jokios teisinės galios. Taip buvo todėl, kad antikinėje Romoje ilgai vyravo žodinė teisinių veiksmų atlikimo forma (Notarų rūmai). Rašytinio dokumento reikšmė padidėjo helenizmo laikotarpiu, kai rašytinis prievolių įforminimo būdas buvo perimtas iš Graikijos ir helenistinių Rytų. Taip atsitiko, nes Graikija buvo paversta viena iš Romos provincijų, o tais laikais buvo įprasta perimti užkariautos šalies pasiekimus.

Vėliau rašytinio dokumento svarumas už žodinį tik dar labiau didėjo. Kol galiausiai Bizantijos imperatoriaus Justiniano I (527 – 565) laikais praktiškai išnyko žodiniai senosios romėnų teisės aktai. Notarų funkcijos buvo reglamentuotos imperatoriaus novelėse (Kazabuckaitė, 2010). Tokia padėtis stipriai paveikė profesionalių notarų, vadinamų *tabelliones*, institucijos atsiradimą. Severų valdymo laikais (III m.e.a.) jie tapo viešo pobūdžio pareigūnais, kontroliuojamais valstybinių įstaigų, o Justiniano valdymo laikotarpiu (IV m.e.a.) – profesionaliais notarais, kuriems veiklos leidimą išduodavo imperatorius savo aktu. *Tabelliones* kompetencija – tai teisinio pobūdžio dokumentų tvarkymas, įvairių prašymų bei skundų surašymas ir redagavimas, liudytojų parodymų tvirtinimas, testamentų surašymas ir tvirtinimas (Notarų rūmai).

Taigi, *Tabelliones* praktiškai galima vadinti dabartinių notarų pirmtakais, kadangi jie jau vykdė panašias funkcijas. Žinoma, jų parengti dokumentai neturėjo tokios teisinės galios kaip dabar, bet jų veikla buvo įteisinta imperatoriaus įsakymu ir apibrėžta specialiomis taisyklėmis. Tai tam tikra

prasmė analogiška šių dienų sistemai – Notariato institucijos veiklą prižiūri Teisingumo ministerija ir reglamentuoja Notariato įstatymas.

Svarbus notariato vystymuisi pokytis įvyko 773 m., kai karaliaus Ratchio dokumentuose atsiranda sąvoka *notarius publicus*. Šis asmuo jau nebuvo tik jo surašyto dokumento garantas – tai viešosios valdžios patikėtinis, kurio sudarytas dokumentas turi viešojo dokumento pobūdį. Čia ir buvo žengti pirmieji žingsniai viešojo notaro link. Be to, tada taip pat buvo priimta ir privaloma notarinė dokumentų forma.

Taigi, Notariatas, kaip teisės institucija, atsirado VIII a. Italijoje. Vėliau plito Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Anglijoje. (Kazabuckaitė, 2010)

Vėliau notarų atliekami veiksmai įgaudavo vis didesnes galias – jau X a. praktiškai visoje Italijos teritorijoje įsigalėjo iš dalies įstatymais, iš dalies ir paprotine teise pagrįsta nuostata, kad visi teisiniai aktai turi būti surašyti bei patvirtinti notaro.

Per kitus amžius Italijoje ypač pagausėjo notarų, atsirado įvairios jų sąjungos, turinčios savo statusus, reguliuojančius ne tik notarų profesinės veiklos klausimus, bet iš dalies ir kasdienį jų gyvenimą, kiek to reikėjo, kad būtų pateisintas notarų, kaip žmonių, turinčių visuomenės pasitikėjimą, vardas (Notarų rūmai). Vadinasi, jau iš pradžių notaro profesija buvo prestižinė. Iš jų buvo reikalaujama ne tik profesijos žinių, bet kilmingumo, gero vardo. Reikalavo to, kad visuomenės nuomonė būtų palanki šios profesijos atžvilgiu.

Taip palaipsniui evoliucionuojant Notariato institucijai, buvo prieita prie viešųjų notarų – tai notariai, veikę valstybinės valdžios vardu, kurių sudaryti ar patvirtinti dokumentai turėjo viešojo akto pobūdį. Viešą pobūdį šie aktai įgydavo jau, todėl, kad būdavo pasirašyti, patikrinti, užantspauduoti, o dažniausiai ir surašyti notaro.

Galiausiai XIX a. pab. notarams priskirta konsultacinė funkcija, kurios esmė ta, kad notaras privalo garantuoti teisinių santykių, atitinkančių tikrąją šalių valią, įforminimą. Šiandieninės teisinės valstybės sąlygomis notarui priklauso svarbus vaidmuo, užtikrinant civilinių teisinių santykių subjektų teisinį saugumą, garantuojant teisėtą civilinę apyvartą bei galimų civilinių ginčų prevenciją (Nekrošius, 1997).

Taigi, notariato vystymuisi didelę įtaką darė vykę karai. Kuria linkme bus vykdoma jų veikla priklausė nuo užkariautojų vadovų sprendimų. Bet tenka pripažinti, kad šios institucijos vystymasis žengė tik į priekį – evoliucionavo. Visų šių pokyčių dėka iš paprasto žiūrovo ir dokumentų redaktoriaus jis tapo vienu iš teisės mokslo protagonistų ir teisinės praktikos kūrėjų, teikiančių turiningas paslaugas (Laurini, 2004)., Be to, reikalavimai notarams nuolat didėjo. Notaras prieš tūkstantį metų buvo tik mokytas užrašinėtojas. Prieš šimtą metų – tiksliai ir sąžiningai užrašinėjo faktus. Prieš dešimtmetį turėdavo išklaudyti testatoriaus valią, sudaryti notarinį aktą, įsitikinti, kad tinkamai laikomasi įstatymų. Šiandien notaras turi padaryti daug daugiau. Vykdydamas naujo

Civilinio kodekso nuostatas, tvirtindamas sutartį notaras turi atkreipti dėmesį, kad jos sąlygos neprieštarautų imperatyvioms normoms, būtų išlaikytas lygiavertiškumo principas, atitiktų teisingumo, protingumo, sąžiningumo taikymo principus (Adomavičienė, 2004).

Lietuvos notariato institucijos vystymuisi, kaip ir kiekvienoje šalyje, didelę įtaką turėjo istorinė krašto raida. Kadangi Lietuva susikūrė tik XIII amžiuje, todėl notariato ištakos Lietuvoje siekia daug vėlesnius laikus palyginus su Europa. Istorikas ir teisininkas V. Gaivenis (2007) teigia, kad tai įvyko dėl lemtingų istorinių priežasčių – agresijos iš Rytų ir Vakarų – krikščionybė ir raštas į Lietuvą atėjo pavėluotai.

Tačiau, remiantis istoriniais šaltiniais, atsilikimas buvo greitai pašalintas ir jau XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos raštinių kultūra niekuo nenusileido kitų Europos šalių raštinėms. Išsamesnė Lietuvos notariato raida aprašyta 2-oje lentelėje.

2 lentelė

Notariato raida Lietuvoje

Metai	Raida
XIII-XIV a.	Susikūrus Lietuvos valstybei, raštininkais (notarijais) paprastai būdavo vienuoliai.
XV a.	Vytautas pertvarkė valstybės raštinę, įsakė išduodamus raštus ar dokumentus registruoti, daryti jų nuorašus.
1588 m.	Pagal III – ajį Lietuvos Statutą, į teismų funkcijas įėjo įvairių juridinių aktų bei sutarčių registravimas, išrašų iš aktų knygų išdavimas, kuriuos tvirtindavo raštininkai, atlikdami notarų pareigas.
1795 m.	Po 3- ojo Žečpospolitos padalinimo, Lietuva atiteko Rusijai. Rusijoje įvykusi teisminė reforma lėmė ir notariato sistemos pertvarkymus.
1886 m.	Rusijoje buvo priimtas Notariato įstatymas, kuris įėjo į civilinės teisės sistemas. Įsteigta notaro pareigybė.
1918-1939 m.	Didžiojoje Lietuvos dalyje Rusijos imperijos notariato įstatymas su vėlesniais šio įstatymo pakeitimais ir papildymais, tačiau būtent šiame laikotarpyje galima rasti laisvo (lotyniškojo) notariato užuomazgų.
1920.04.19	Kaune vyko pirmasis Lietuvos notarų suvažiavimas, kuriame buvo konstatuota, kad „praktikoje gali sėkmingai ir tikrai visuomenės labui veikti tikrai notariai ne valdininkai“. Suvažiavime nutarta „prašyti p. Teisingumo ministerį notarus valdininkus pakeisti liuosos profesijos visuomenės notariais, įsteigiant notarų korporaciją su taryba priešakyje ir garbės teismu“.
1938 m.	Pradėjus veikti Ipotekos įstatymui, vyresniojo notaro pareigybė buvo panaikinta. Notarų skaičių nustatė Teisingumo ministerija, pritarus Vidaus reikalų ir Finansų ministerijoms.
1940 m.	Sovietų Sąjungai aneksavus Lietuvą, jai buvo pristata valstybinio notariato sistema, kurioje notaras yra valstybės tarnautojas, gaunantis valstybės nustatytą algą ir dirbantis valstybinėje

	notarų kontoroje, išlaikomoje iš valstybės biudžeto.
1950–1973 m.	1950 m. buvo patvirtinti Lietuvos SSR valstybinio notariato nuostatai, kurie reglamentavo notarų veiklą iki 1973 m.
1974.06.26	Patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinio notariato įstatymas, kuriame nurodyta, kad notariniams veiksams atlikti Lietuvos TSR turi būti organizuojamos notarinė kontoros. Jų tinklą tvirtino Lietuvos SSR Ministrų Taryba, o kontorų etatus – Teisingumo ministerija. Notarus skyrė teisingumo ministras. Žala, padaryta notariniiais veiksmais, buvo atlyginama iš valstybės biudžeto, konkretaus notaro (kaip ir valstybės tarnautojo) atsakomybė buvo ribojama, todėl jam galima buvo pareikšti ieškinį tik regresu tvarka.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Nekrošius V. (1997), Markauskas L. (2008) ir www.notarurumai.lt

Kaip ir Europoje, taip ir Lietuvoje notariato raidos pradžia siejama su raštininkais. Lietuvoje jais dažniausiai būdavo vienuoliai. Jie buvo atėjūnai iš kitų labiau išsivysčiusių šalių, čia jie atkeliavo, kad savo pavyzdžiu, pamokslais skleistų tikėjimą. Tarp jų buvo raštininkų, kurie mokėjo rašyti įvairiomis kalbomis, tokiomis kaip vokiečių, lotynų, slavų ir pan. Taigi, manau, šis darbas buvo paskirtas jiems dėl to, kad jie buvo labiau mokyti ir išsilavinę nei čionykščiai gyventojai. Jie rašė raštus, darė dokumentų nuorašus, gaunamus laiškus registravo į knygas. Be to, visais laikais nuo Lietuvos krikšto, nežiūrint istorinių ir religinių peripetijų bei vidinių vienuolijos skilimų, vienuoliai Lietuvoje buvo daug nusipelnę krašto evangelizavimui bei švietimui, išauginę tokių kilnių asmenybių.

Notaro institutas atsirado 1566-aisiais, kai buvo patvirtintas II - asis Lietuvos Statutas, panaikinęs disponavimo žeme apribojimus ir įteisinęs žemės (civilinio) teismo institutą, o pagal III – ajį Lietuvos Statutą – papildytą ir išsamiausia, kuris buvo priimtas 1588 m., į teismų funkcijas įėjo įvairių juridinių aktų bei sutarčių registravimas, išrašų iš aktų knygų išdavimas, kuriuos tvirtindavo raštininkai, atlikdami notarų pareigas. Kardinaliai notariatas pasikeitė, kai po paskutinio Lietuvos ir Lenkijos valstybės (Žečpospolitos) padalinimo, Lietuva atiteko Rusijai. Lietuvai esant Rusijos sudėtyje, buvo atlikta teismų reforma, kuri lėmė ir notariato sistemos pertvarką. 1886 m. buvo priimtas Notariato įstatymas, kuris įėjo į civilinės teisės sistemą. 1940 m. Sovietų Sąjungai aneksavus Lietuvą, jai buvo primesta valstybinio notariato sistema (Kazabuckaitė, 2010).

Taigi, notariato sistema Lietuvoje buvo organizuota trijose svetimose valstybėse (Rusijoje, Lenkijos karalystėje ir Prūsijoje) išleistų įstatymų pagrindu. Svarbiausi iš jų buvo Rusijos imperijos įstatymas, iki Pirmojo pasaulinio karo veikęs didžiojoje Lietuvos teritorijos dalyje. Pagal šį įstatymą reikšmingiausių notarinių aktų surašymo ir jų tvirtinimo - registravimo procedūros buvo atliekamos atskirai ir pavestos skirtingoms notariato institucijos grandims. Kiti teisės aktai, galioję atskirose teritorijos dalyse, buvo įtvirtinę kur kas modernesnę – hipotekos – sistemą.

Pasenusi notariato organizacijos sistema didžiojoje Lietuvos dalyje buvo išsaugota, tenkinantis tik kai kurių rusų įstatymo nuostatų pakeitimais ir papildymais, leidusiais Lietuvos notariatui 1932 m. priartėti prie lotyniškojo jo modelio. Realus žingsnis atsisakant tvirtinamosios sistemos ir siaurinant rusų Notariato įstatymo taikymo galimybes, buvo Lietuvoje priimto Hipotekos įstatymo 1938 m. sausio 1 d. įsigaliojimas (Maksimaitis, 2010).

1940 metais Sovietų Sąjungai aneksavus Lietuvą, jai buvo primesta valstybinio notariato sistema, kurioje notaras yra valstybės tarnautojas, gaunantis valstybės nustatytą algą ir dirbantis valstybinėje notarų kontoroje, išlaikomoje iš valstybės biudžeto. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas 1974 m. birželio 26 d. įsaku patvirtino Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinio notariato įstatymą, kuriame nurodyta, kad notariniams veiksams atlikti Lietuvos TSR turi būti organizuojamos notarinė kontoros, taip pat numatyta notarinių veiksų atlikimo tvarka. Valstybinio notariato sistema veikė Lietuvoje sovietiniu laikotarpiu ir pirmuosius dvejus metus po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Kai ekonomikos sistema ėmė veikti laisvos rinkos pagrindu, atsirado būtinybė Lietuvoje reformuoti notariatą (Notarų rūmai).

Notariato institucija nuėjo ilgą kelią, kol tapo tokia kokia yra dabar. Raidoje aiškiai matome kaip evoliucionavo ši institucija. Svarbu tai, kad ji ši institucija mokėjo prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų ir žengė pirmyn.

Dabartiniame gyvenime yra labai populiarī sąvoka – „mokymasis visą gyvenimą“. Nes kiekviena organizacija, tame tarpe ir Notariatas, norėdama išlikti patikima, privalo nuolat tobulėti. Gyvenimas bėga nesustodamas, kasdien vyksta įvairūs ekonominiai, socialiniai pokyčiai, todėl būtina prie jų prisitaikyti. Pasak J. Bagdanavičiaus (2002), nuolatinis tobulinimasis daro didžiulę įtaką organizacijos sėkmei ir išskiria tris pagrindinius tikslus, kurių padeda pasiekti nuolatinis mokymasis:

- Mokymasis visą gyvenimą yra pagrindinis ir lemiantis konkurencinės šalių, įmonių ir individų galios bei ekonominio augimo veiksnys;
- Mokymasis visą gyvenimą būtinas socialinei integracijai ir tam, kad būtų išlaikyta tautų ir bendruomenių vidinė pusiausvyra bei sanglauda.

Notariato instituciją priskirčiau kaip nuolat besimokančią organizaciją. Kadangi ji stebi aplinką, supranta naujovių svarbą, nuolat atsinaujina, mokosi iš sėkmių ir nesėkmių, bendram mokymuisi vienija tiekėjus ir vartotojus (Leonienė, 2001).

II. NOTARIATO INSTITUCIJA ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE (1990-2010 M.)

II.1. Notariato institucijos organizacijos ir veiklos teisinis reglamentavimas

Lietuvoje teisingumą vykdo teismai, tačiau ir notariatas turi suvaidinti svarbų ir neginčijamą vaidmenį kuriant pilietinę visuomenę. Šios institucijos vykdomas preventyvus teisingumas užtikrina, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notariatas suteikia piliečiams teises garantijas. Per šiuos dvidešimt metų Lietuvoje notariato institucijoje įvyko daug pokyčių, kurių dėka ši institucija tobulėjo ir optimizavo savo veiklą.

1990 – 1992 m. Lietuvoje vyko lemiami pokyčiai visai šaliai. Šie metai notariatui taip pat buvo labai svarbūs. Kadangi iš esmės pasikeitė jo valdymo principai – iš valstybinio buvo perorganizuotas į Lotyniškojo (Laisvojo) tipo notariatą. Notariato institucija atsiskyrė nuo valstybinės administracijos, nes ši nepajėgė jo tinkamai finansuoti ir turėjo kitų įsipareigojimų socialinėje nekomunistinės visuomenės organizacijoje (Woschnak, 2004). Šis žingsnis atvėrė duris į kitas pasaulio šalis, kadangi daugelyje jų jau veikė tokio tipo notariatas. Tai susiejo šalis tolimesniam bendradarbiavimui. Lietuvos notariatas tapęs Lotyniškoju, buvo priimtas (1994.02.11) į Tarptautinę lotyniškojo notariato sąjungą. Sąjungos pagrindinis tikslas - notarinės veiklos koordinavimas ir tobulinimas, jos nepriklausomumo stiprinimas tarptautiniu mastu.

Vėliau, 2004 m. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, notariato įstatymas turėjo koreguotis pagal sąjungos nustatytus reikalavimus. Įsteigtos pelno nesiekiančios organizacijos, kaip CNUE ir ENT, palengvino notariato integraciją į Europos teisinį tinklą sprendžiant civilines ir komercines bylas.

II.1.1. Lietuvos notariatas 1990-1992 m.

1990 - 1992 m. – tai didžiulio patriotinio pakilimo, tautos didvyriškumo laikotarpis. Tų metų įvykiai turėjo lemiamą poveikį visam Lietuvos gyvavimui. Iki tol, buvusi Sovietų Sąjungos priespaudoje, Lietuva slydo iš komunistų rankų. Lietuvos patriotų nepriklausomybės atstatymo siekimas tapo vyraujančiu. 1990 m. kovo 11-ąją buvo atstatyta Lietuvos Nepriklausomybė, pasak A. Kšanavičiaus (2011 m.) buvo sugrąžintas valstybės pavadinimas „Lietuvos Respublika“, o Vytis paskelbtas oficialiu valstybės herbu ir ženklu.

Per šiuos dvejus metus valstybėje buvo vykdomi atstatomieji darbai, pasikeitė valstybės valdymo forma, ji tapo demokratine. Reikėjo iš esmės vykdyti daugumos institucijų reformaciją. Tačiau pakeitimai buvo vykdomi pamažu, tuo labiau, kad pradžioje Sovietų Sąjunga nenorėjo

paleisti šalies iš savo gniaužtų ir visaip bandė trukdyti šalies reformų įgyvendinimui. Todėl sovietiniu laikotarpiu veikęs Valstybinis notariatas, gyvavo dar šiuos dvejus metus.

Be to, 1990-1992 m. Lietuvoje veikė laikinoji konstitucija (Laikinasis Pagrindinis Įstatymas), kuriuo turėjo vadovautis notariai. Nauja Lietuvos Respublikos Konstitucija buvo priimta 1992 m. spalio 25 d. visuotiniu referendumu. Ji su kai kuriais pakeitimais galioja ir dabar (Lansbergis, 2006). O nauji teisės sistemos reformos metmenys buvo priimti tik 1993.12.14.

Valstybinis notaras – valstybės tarnautojas, vykdamas valstybino pobūdžio funkcijas, nustatyta tvarka valstybinės valdžios paskirtas eiti šias pareigas, dirbantis valstybiniame notarų biure ir gaunantis atlyginimą iš valstybės biudžeto. Įmokos už jo atliktus notarinius veiksmus patenka į valstybės biudžetą, o valstybė yra atsakinga už tokio notaro atliktų notarinių veiksmų kokybę (V. Nekrošius, 1997)

Valstybinis notaras įgyvendina reikšmingas valstybinio pobūdžio funkcijas, būdamas valstybės tarnautoju, valdininku. Tiesioginis tokio notaro pavaldumas gali būti įvairus. Antai porevoliucinėje XX amžiaus pradžios Rusijoje notariai veikė prie vietos tarybų ir tik vėliau imta steigti specialias notarines kontorąs (Vymenec S.P., 2000). Tačiau valstybinis notaras visuomet turi valstybės tarnautojo statusą.

Vadinasi, valstybinis notaras buvo visiškai priklausomas nuo valstybės, tarp valstybinio notaro ir valstybės buvo glaudus finansinis ryšys. Tokio tipo notariatas vyrauja autoritarinio režimo valstybėse, kai aukščiausią valdžią turi vienas asmuo ir teisė turi siauras, ribotas funkcijas (S. Vansevičius, 2000). Todėl, manau, kad valstybiniu notariatu buvo siekiama per sau pavaldžius asmenis kontroliuoti privatinis teisinius santykius.

Be to, valstybinio notaro asmeninė atsakomybė už vykdomą darbą pečių neslėgė, kadangi jis buvo valstybės tarnautojas. O valstybė įsipareigoja atlyginti savo tarnautojų veiksmais padarytą žalą. Taip pat valstybinis notaras nebuvo materialiai suinteresuotas kuo greičiau ir geriau atlikti savo pareigas, nes jų atlyginimo dydis nuo to nepriklausė.

Taigi, pasak L. Madeikytės (2007), valstybinio notariato įstatyme įtvirtinti tikslai saugoti asmenų teises ir teisėtus interesus, stiprinti teisėtumą ir teisėtvarką, užkirsti kelią teisės pažeidimams likdavo deklaratyvaus pobūdžio nuostatomis. Be to, valstybinio notaro faktinė funkcijų apimtis buvo siauresnė nei lotyniškojo dar ir dėl menkesnės civilinės apyvartos, mat neegzistavo privatinė žemės nuosavybė, o vertimasis komercine veikla Baudžiamajame kodekse buvo įtvirtintas kaip nusikaltimas.

Šie visi Valstybinio notariato principai tapo niekiniai, kai Lietuvoje buvo įvestas demokratinis valdymas. Tai tarsi automatiškai reiškė, kad Notariato santvarka turi pasikeisti, kadangi valstybinis notariatas demokratinėse valstybėse nebuvo ir nėra populiarus. Daugelyje demokratinėse valstybių ši

teisinė institucija veikia pagal Laisvojo notariato principus. Be to, šaliai pereinat į laisvos rinkos pagrindu veikiančią ekonominę sistemą iškilo būtinybė reformuoti notariatą (Nekrošius, 2010).

Modernaus notariato era Lietuvoje prasidėjo 1992 m. gruodžio 1 d. – taip teigia D. Lukaševičiūtė (2007). Tą dieną įsigaliojo Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, kuriuo besiremdami visi šalies notariai dirba ir šiandien. 1991 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 53 valstybinės notarinės kontoros, kuriose dirbo 129 notariai. Šiandien Lietuvos piliečius aptarnauja 267 notariai, veikiantys pagal Laisvojo lotyniškojo notariato principus, turintys savo Garbės kodeksą, nuolatos atestuojami ir keliantys kvalifikaciją.

II.1.2. Lietuvos notariato tapimas lotyniškuoju

1992 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, kuris įtvirtino lotynų notariato sistemą Lietuvoje. Ši sistema pakeitė iki to laiko galiojusį valstybinį notariatą. Kadangi po visą Europą išplitęs lotyniškas (laisvasis) notariatas jau turėjo seniai įsitvirtinusių principus, pagal juos buvo pakeistas ir Lietuvos Notariato įstatymas. Pasak D. Lukaševičiūtės (2007), dabar galiojantis Notariato įstatymas buvo priimtas tada, kai 1992 - aisiais visoje Lietuvoje vyko reformos. Reformos neaplenkė ir teisinę sistemą, taip Lietuvos notariatas iš valstybinio buvo reorganizuotas į Laisvąjį, arba Lotyniškąjį. Pirmasis iš teisinių institucijų laisvai dirbti pradėjo būtent Lietuvos notariatas. Remiantis priimtu įstatymu, visi Lietuvos Respublikos notariai privalėjo susivienyti į Notarų rūmus.

Jungimasis į profesines sąjungas yra sena tradicija, kilusi viduramžiais, kai amatininkai pradėjo vienytis į gildijas pagal savo turimas profesijas. Jau tada žmonės suprato, kad kiekvienas atskirai padėties pagerinti nesugebės, o būrys bendraminčių turės didesnę galią. Tokiu jungimosi buvo siekiama sureguliuoti tam tikrus profesinės veiklos klausimus. Be to, pasak V. Nekrošiaus (1997), gildijos nariai pakludavo jos tvarkai. Savo ruožtu gildijos kontroliuodavo, kad profesinė jos narių veikla būtų vykdoma sąžiningai, rūpindavosi šeimomis, netekusiomis maitintojo, ir panašiai. Šiais pagrindiniais principais yra pagrįstas ir šiandieninis įvairiausių profesijų žmonių jungimasis į įvairias sąjungas.

Dabartinėje santvarkoje profesinės sąjungos nuolat daro įtaką valdžios sprendimams. Trišalė taryba, į kurią įeina darbuotojų, darbdavių ir Vyriausybės atstovai, tam ir buvo sukurta, kad dalis ekonominių klausimų būtų sprendžiami įtraukiant į organizuotą dialogą profesines sąjungas. Žinoma, pagrindinė dažniausiai sprendžiama problema trišalėse tarybose yra darbo užmokestis. Taip, tai svarbus veiksnys, tačiau tai ne vienintelis šių sąjungų uždavinys. Jos turi užtikrinti ir socialinę apsaugą, darbuotojų saugą ir sveikatą darbo vietoje, gerą psichologinį klimatą, galimybę kilti karjeros laiptais. Be to, kai kurių tarptautinių profesinių sąjungų tikslai yra kur kas kilnesni,

pradedant - ginti ir reikalauti darbuotojų teisių, lygių lyčių galimybių, teisingo požiūrio į plėtrą 21 – ajame amžiuje, jaunųjų darbuotojų teisė į orų gyvenimą, laisvas dirbančiųjų asmenų judėjimas, baigiant - kova su klimato pokyčiais bei įgytu imuninio nepakankamumo sindromu - AIDS.

A. Jakučio, V. Petraškevičiaus, A. Stepanovo, L. Šečkutės ir S. Zaicev (1999) išskirti profesinių sąjungų tikslai taip pat patvirtina, kad vienas iš pagrindinių jungimosi į profesines sąjungas tikslų yra siekimas padidinti narių darbo užmokestį virš darbo jėgos kainos. Darbo sąlygų ir darbo saugos gerinimas, atostogų trukmės ilginimas, užimtumo garantijų stiprinimas, pensijinis aprūpinimo gerinimas - taip pat profesinių sąjungų judėjimo tikslai.

O J. Petraška (2005) išskiria 10 profesinių sąjungų principų, kurie atskleidžia daugumos profsąjungų pagrindinius veiklos ypatumus:

1. Profesinė sąjunga nariui, o ne narys profesinei sąjungai;
2. Nepakenkti, neatsisakyti suteikti pagalbą, išklaudyti, spręsti problemas kolegialiai;
3. Skatinti narių jungimąsi į profesines sąjungas, pirmines į regionines ir šakines organizacijas, pastarąsias į nacionalinius centrus, siekti bendradarbiavimo tarp centrų ir struktūrinių padalinių, taip pat bendradarbiavimo su tarptautinėmis ir kitų šalių profesinėmis sąjungomis;
4. Būti sąžiningiems tarpusavyje ir susitarimuose, prisiimti atsakomybę už visų Lietuvos profesinių sąjungų veiklą;
5. Sukurti etikos instituciją, kuri vertintų visų profesinių sąjungų veiklą pagal išvardintus ir tokios institucijos nuostatuose įtvirtintus principus, o taip pat ir darbdavių veiklą, įvardijus problemines įmones dėl netinkamų santykių su darbuotojų atstovais;
6. Fondai streikų ir akcijų išlaidoms padengti;
7. Profesinės sąjungos – teisinis mechanizmas;
8. Profesinės sąjungos turi dirbti sutartinai visiems piliečiams;
9. Profesinių sąjungų laisvė;
10. Profesinių sąjungų veiklą būtina koordinuoti.

Iš šių principų išryškėja, kad profesinės sąjungos – tai teisinis mechanizmas, kuris visų pirma siekia tik teisėtomis priemonėmis spręsti jos nariams iškilusias problemas bei ginti pažeistas jų teises. Svarbiausia, kad profesinė sąjunga, tai didžiulis užnugaris kiekvienam jos nariui, gerinant su darbu susijusias sąlygas.

Būtent dėl anksčiau išvardintų tikslų, notarai pradėjo vienytis į sąjungas. Notarų vienijimosi į atitinkamą sąjungą (Notarų rūmus) pradžia buvo padaryta Italijoje, vėliau ši tradicija iš jos išplito po visą Europą.

Šiuo metu Notarų rūmai Lietuvoje jungia 267 notarus. Narystė juose yra privaloma, t.y. kiekvienas žmogus, papildęs notarų gretas, automatiškai tampa ir Notarų rūmų nariu. Ir atvirkščiai – ši narystė baigiasi, nustojus dirbti notaru.

Pasak V. Gaivenio (2007), Notarų rūmai Lietuvoje yra Lietuvos notarų savivaldos, jų veiklos priežiūros organizacija, kuri veikia vadovaudamasi Notarų rūmų statutu. Notarų rūmų vadovu yra laikomas yra Notarų rūmų prezidiumo pirmininkas.

E. Čaplinskienė (2008) taip pat pritaria, kad Lietuvos Notarų rūmai yra notarų savivaldos institucija ir papildo, jog Notarų rūmų teisinė forma yra asociacija. Pagal Lietuvos Notarų rūmų statutą (1993), Notarų rūmai savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos notariato įstatymu, Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymu, kiek jis neprieštaruoja Lietuvos Respublikos notariato įstatymui, kitais Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais bei kitais norminiais teisės aktais ir Lietuvos Notarų rūmų statutu.

Anot V. Nekrošiaus (1997), Notarų rūmai turi juridinio asmens teises – taigi ir savarankišką teisinį subjektiškumą. Vadinasi, Notarų rūmų veiklos organizavimas priklauso nuo narių priimamų sprendimų. Žinoma, negalima pamiršti fakto, kad būna atvejų, kai tam tikri klausimai yra išsprendžiami įstatymu. Apribojimu gali būti laikoma ir tai, kad Notarų rūmų susirinkimas negali nuspręsti likviduoti Notarų rūmų, kadangi jie įsteigti įstatymo pagrindu.

Vidinį Notarų rūmų reglamentą sudaro Statutas, jis kartu su įstatymu reguliuoja Notarų rūmų, jų organų ir narių santykius. Kadangi Notarų rūmai yra viešosios teisės subjektas, jų veiklą kontroliuoja valstybė. Kontrolė yra susijusi tik su Rūmų veiklos teisėtumu. Notariato įstatymo 11 straipsnis įvardija du kontrolės būdus: pirma, Notarų rūmai kiekvienais metais pateikia Teisingumo ministerijai savo veiklos ataskaitą, ir antra, Teisingumo ministerija gali panaikinti Notarų rūmų nutarimus ar sprendimus, neatitinkančius įstatymų reikalavimų.

Kaip ir kiekviena profesinė organizacija, ši taip pat turi iškeltus uždavinius, kurių pagrindinis – visapusiškai rūpintis jos nariais. Notariato įstatymas (1992) nustato Notarų rūmams keliamus uždavinius bei vykdomas funkcijas. Jame yra išskirti šie Notarų rūmų uždaviniai:

- notarų veiklos koordinavimas;
- rūpinimasis notarų kvalifikacijos kėlimu;
- notarų interesų gynimas ir atstovavimas valstybinės valdžios ir valdymo institucijose;
- norminių aktų projektų notariato klausimais rengimas ir pateikimas Teisingumo ministerijai;
- kitų Statute numatytų uždavinių realizavimas.

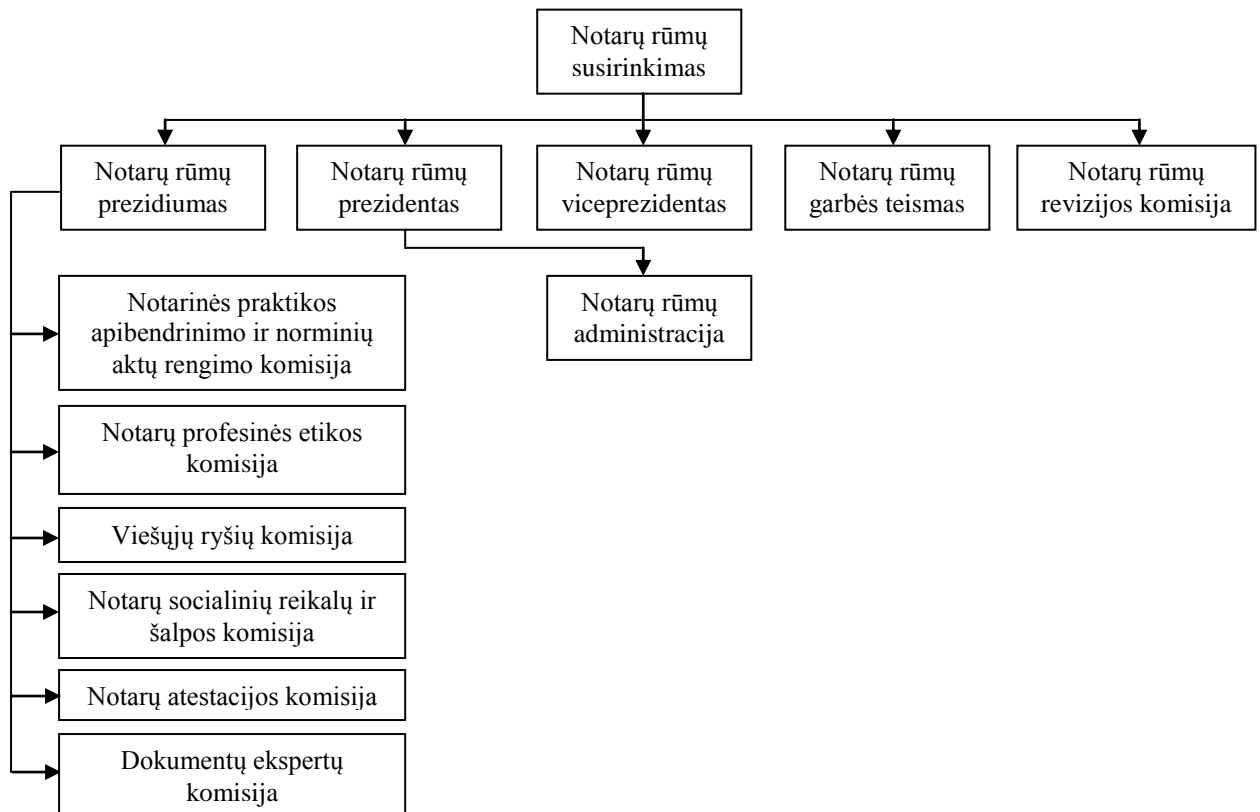
E. Čaplinskienė (2008), prie šių Notarų rūmų uždavinių prideda ir rūpinamasi notarų teisinės kultūros kėlimą, notarinės praktikos vienodinimą, visuomenės informavimą apie notarų atliekamas funkcijas. Manau, pakankamai svarbus yra pastarasis uždavinys – visuomenės informavimas. Visų pirma, aktualiausia potencialiems klientams informacija yra skelbiama Notarų rūmų oficialiame tinklapyje (www.notarai.lt). Be to, dažnai yra publikuojami straipsniai, Notarų rūmų prezidento ar

kito notaro komentarai apie iškilusią problemą. Visame pasaulyje žiniasklaida yra pripažinta smarkiai įtakojanti visuomenės nuomonę (Želvyš, 2003). Tinkamos žinios paskleidimas tinkamu laiku padeda užtikrinti palankią visuomenės nuomonę. Svarbu, kad potencialūs klientai yra informuojami apie priimtus svarbius sprendimus, kurie įtakoja Lietuvos notariato veiklą. Tokie žingsniai leidžia žmonėms suprasti apie notarų veiklos naudą ir patikimumą.

Taip pat Notariato įstatyme yra pažymėtos Notarų rūmų funkcijos:

- kontroliuoti, kad notarai dirbtų sąžiningai;
- kursų ir seminarų notarų kvalifikacijai kelti organizavimas;
- įvairių pasiūlymų notariato veiklos klausimais teikimas aukštesnėms institucijoms;
- lėšų skyrimas notarų kvalifikacijai kelti;
- notarų draudimo sutarčių sudarymas;
- informacijos apie atliktus notarinius veiksmus iš notarų reikalavimas;
- kitų Statute numatytų funkcijų realizavimas.

Iš esmės – Notarų rūmai prižiūri visa tai, kas susiję su notaro veikla – nuo jų kvalifikacijos iki priimamų sprendimų skaidrumo tikrinimo. Tai vykdyti yra pakankamai sudėtingas darbas, todėl Notarų rūmai yra suskirstyti į vadovaujančiuosius ir tvarkomuosius organus. Notarų rūmų valdymo struktūra pavaizduota 3 paveikslėlyje.

3. pav. Notarų rūmų valdymo struktūra.

Šaltinis www.notarurumai.lt

Kaip matome iš 3 paveikslėlio, Notarų rūmus sudaro Notarų rūmų susirinkimas, Notarų rūmų prezidiumas, Notarų rūmų prezidentas, Notarų rūmų viceprezidentas, Notarų rūmų garbės teismas, Notarų rūmų revizijos komisija, Notarų rūmų administracija, notarinės praktikos apibendrinimo bei 6 komisijos (norminių aktų rengimo komisija, notarų profesinės etikos komisija, viešųjų ryšių komisija, notarų socialinių reikalų ir šalpos komisija, notarų atestacijos komisija, dokumentų ekspertų komisija), pavaldžios Notarų rūmų prezidiumui.. Aukščiausias organas – Notarų rūmų susirinkimas, kuris pagal Lietuvos Notarų rūmų statutą (1993) yra šaukiamas Notarų rūmų prezidiumo nutarimu ne rečiau kaip du kartus per metus. Susirinkimas laikomas teisėtu, jeigu jame dalyvauja daugiau kaip pusė Notarų rūmų narių.

Notarų rūmų valdymo organai yra prezidiumas ir prezidentas. Vadinasi, jų žodis yra lemiamas ir paskutinis. Kaip teigia E. Čaplinskienė (2008), prezidiumas yra kolegialus Notarų rūmų valdymo organas. Pagrindinė prezidiumo funkcija yra užtikrinti tinkamą Notarų rūmų funkcijų atlikimą. Prezidentas yra vienasmenis Notarų rūmų valdymo organas. Prezidentas atstovauja Notarų rūmams, pirmininkauja Notarų rūmų susirinkimams bei prezidiumo posėdžiams.

Lietuvos Notarų rūmų statute taip pat pažymėta, kad prezidiumą sudaro aštuoni nariai, kuriuos skiria (renka) Notarų rūmų susirinkimas trejiems metams. Prezidiumo nariai tuo pačiu metu negali būti Notarų garbės teismo, Revizijos komisijos ar kitų Prezidiumo sudaromų komisijų nariais. Mano nuomone, tokia valdymo schema yra tinkama, nes Prezidiumas priima svarbius sprendimus, todėl gerai, kad tai daro notarų išrinktieji, ir tai, kad jį sudaro ne vienas asmuo, o aštuonios protingos galvos. Be to, esant Prezidiumo nariu, negali priklausyti kitam Notarų rūmų organui, taip išvengiama interesų susikirtimo ir Prezidiumo narys gali susitelkti ties pagrindiniu savo darbu.

Notarų rūmų prezidentas vadovauja Notarų rūmų veiklai laikotarpiu tarp Notarų rūmų prezidiumo posėdžių ir atstovauja tiek Lietuvos Respublikoje, tiek užsienyje. Jis yra tarsi visų notarų atstovas, kurį patys išrinko ir juo pasitiki. Notarų rūmų prezidentas savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Notarų rūmų prezidiumo darbo reglamentu.

1942 m. spalio 2 d. Buenos Airės mieste buvo įkurta Tarptautinė lotyniškojo notariato sąjunga (Union Internationale de Notariat Latin – UINL). Ši sąjunga – tai pasaulio notarinių organizacijų susivienijimas. Jos būstinė yra Buenos Airės mieste. Kaip teigia D. Lukaševičiūtė (2007), Lotyniškojo tipo notariatas yra grindžiamas civilinės teisės tradicija. Jis šiandien egzistuoja per 70 pasaulio valstybių, kurios priklauso šiai tarptautinei notariato sąjungai.

Tai pasaulinio lygio sąjunga, kurios pagrindinė užduotis - notarinės veiklos koordinavimas ir tobulinimas, jos nepriklausomumo stiprinimas tarptautiniu mastu. Taigi, jos veikla labai panaši į Notarų rūmų atliekamas funkcijas, tik čia viskas vyksta daug plačiau, čia narys yra ne vienas notaras, bet visi vienos šalies notariai yra kaip vienas vienetas. UINL yra svarbi, kadangi atskirų

šalių notariatai turi glaudų ryšį, kuriuo gali apsikeisti turima patirtimi. Be to, būna atvejų, kai suteikiant notarines paslaugas klientui, būtinas kelių šalių bendradarbiavimas.

Taip pat, siekiant įgyvendinti iškeltus tikslus, Sąjunga atstovauja notariato institucijai įvairiose tarptautinėse organizacijose, dalyvauja stebėtojo teisėmis ir JTO veikloje, inicijuoja įvairių tyrimų, susijusių su notariato veikla, atlikimą, organizuoja tarptautinius kongresus, vykstančius kas treji metai kiekvieną kartą kitoje valstybėje (Notarų rūmai). Verta pažymėti, kad bendradarbiaudama su kitomis tarptautinėmis organizacijomis, ši sąjunga veikia kaip nevyriausybinė organizacija. Vadinasi, ji turi nepriklausomybę nuo valdžios ir valdymo institucijų, kadangi yra įkurta ne jų pagrindu. Tai laisva piliečių valia įsteigta organizacija, kuri siekia tarnauti visuomenei ar jos grupių labui (šiuo atveju – notarams), nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valdant visuomenę. Oficialioje šios organizacijos svetainėje (www.uinl.org) išskirti pagrindiniai UINL tikslai, tik tai patvirtina:

- Atstovavimas notarams tarptautinėse organizacijose;
- Bendradarbiavimas ir dalyvavimas kitų organizacijų veikloje;
- Bendradarbiavimas su nacionalinėmis notarų organizacijomis;
- Tirti ir sistemingai kaupti teisės aktus, susijusius su lotyniškuoju notariatu;
- Nacionalinių interesų skatinimas tarptautiniuose kongresuose ir profesiniuose susitikimuose;
- Europos Sąjungos tikslų vykdymas.

Lietuvos Notarų rūmų internetiniame tinklapyje (www.notarai.lt) pažymima, kad Aukščiausiasis Sąjungos valdymo organas yra notariatų narių susirinkimas. Taigi, pamatiniai sprendimai yra priimami demokratišku būdu, atsižvelgiant į visų valstybių narių valią. Praktiškai visi notarai per savo išrinktus atstovus, dalyvauja notariato valdyme, turi teisę pareikšti savo nuomonę - kiekvienas narys turi vieną balsą. Sąjungos vykdomasis organas yra nuolat veikianti taryba, vadovaujama Sąjungos prezidento. Pagrindinis darbas Sąjungoje yra atliekamas komisijose.

1994 m. vasario 11 d. šios Sąjungos nariu tapo ir Lietuvos notariatas. Tai, kad Lietuvos notariatas, vienas iš pirmųjų iš postkomunistinių valstybių (S. Šaltauskienė, 2007), tapo šios Sąjungos nariu, buvo labai svarbus postūmis visai institucijos veiklai. Šis įstojimas reiškė, kad jau 1994 m. Lietuvos notariatas atitiko visus lotyniškajam notariatui keliamus reikalavimus tiek įstatyminės bazės sukūrimu, tiek pasirengimu kokybiškai teikti paslaugas gyventojams.

Dauguma notarų, priklausančių Lotyniškajam notariatui išskiria nemažai šios santvarkos privalumų. Manau, pagrindines priežastis, kodėl verta būti Lotyniškuoju notaru pasako Laisvojo notariato nario M. Merlotti (2004) žodžiai, jog tokio tipo notariatas – didžiulis žingsnis į priekį. Jis teigia, kad kelio pradžioje, buvo visai natūralu grąžinti notariatą į administracijos gretas. Valstybinis notariatas jau seniai netenkino piliečių. Tuometiniai notarai nebuvo suinteresuoti gerinti

savo paslaugas ir apsiribojo įžymiaisiais blankais (iš anksto parengtomis formuluotėmis visiems administracinio gyvenimo atvejams) ir antspaudo dėliojimu nuo ryto iki vakaro skurdžiose ir nejaukiuose patalpose.

Apibendrinant, galima teigti, kad šiuolaikinis notariato pastatas stovi ant trijų polių – nepriklausomybės, nešališkumo ir beveik absoliutaus profesinės paslapties laikymosi. Taip pat buvo įvesti *numerus clausus*, privalomi tarifai, sustiprinta ir privalomai draudžiama civilinė atsakomybė.

Manau, Lotyniškojo tipo notariato pasirinkimas buvo teigiamas posūkis visai Lietuvos teisei sistemai. Taip buvo žengtas pirmas rimtas žingsnis link notariato institucijos veiklos optimizavimo. Vien tai, kad šiuo metu Lietuvos piliečiai iš visos teisinės sistemos labiausiai pasitiki notariais, reiškia, kad šios institucijos vystymasis, pokyčiai eina teisinga linkme.

II.1.3. Narystė Europos Sąjungoje ir jos įtaka Lietuvos notariato pokyčiams

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, valdžia pasirinko naują orientavimosi kryptį – vakarus. Taip pat iškėlė svarbų ir sudėtingą tikslą – integruotis į Europos Sąjungą, didžiausią regioninį ekonominį susivienijimą pasaulyje. Kelias į politinio ir socialinio saugumo tvirtovę nebuvo trumpas ir lengvas – kaip ir kiekvienas pereinamasis laikotarpis. Tačiau tikslas buvo pasiektas ir 2004 m. gegužės 1d. Lietuva tapo šio susivienijimo dalimi. Tai užtikrino šaliai tokią padėtį Europoje, kokios ji neturėjo nuo pat vėlyvųjų viduramžių.

Manau, tik nuolatinis tobulėjimas, prisitaikymas prie besikeičiančių sąlygų, gali atnešti šviesesnę ateitį. O tapimas ES nare, kaip tik ir reiškė neišvengiamą Lietuvos ekonomikos restruktūrizavimą ir modernizavimą. Notariato institucijos atžvilgiu, įstatymai koregavosi pagal ES nustatytus reikalavimus. Tiek A. Vabuolas (2006), tiek L. Gumuliauskienė (2007), teigia, kad Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo ir ES teisės aktai, taip pat, kaip jie galioja kitose, senosiose ES valstybėse narėse, nebent patys teisės aktai nustato tam tikrus pereinamuosius laikotarpius jiems įgyvendinti. Todėl pagrindinis reikalavimas buvo, kad įstatyminė Lietuvos bazė prisiderintų prie ES galiojančių įstatymų, būtų priimti galiojantys nuostatai. Taip pat, tie juridiniai klausimai, dėl kurių galiojimo yra susitarta valstybės politikos lygiu, galioja ir notariatui, kaip vienai iš juridinių šalies struktūrų.

Kiekviename priimtame sprendime galima išvelgti tiek privalumų, tiek trūkumų. Žinoma, nuolat keičiami mūsų šalies įstatymai, derinami dar ir prie ES reikalavimų, neatrodo palankiai notariato atžvilgiu. Tačiau, mano nuomone, šie pokyčiai nėra tokie esminiai ir nenumatyti. Didžiausi Lietuvos sistemos pasikeitimai jau buvo praeityje, tik atgavus šalies nepriklausomybę. Tuo labiau, kad keičiantis gyvenimo sąlygoms, visose šalyse yra priimami nauji įstatymai, teisės aktai. Todėl kertinių reformų notarų darbe neturėtų būti, tik jau nusistovėjusios tvarkos

koregavimas, kuris turėtų palengvinti tiek notarų darbą, tiek pagerinti jų suteikiamų paslaugų kokybę.

Pagrindinis narystės ES privalumas – naujovių įnešimas bei atsivėrusios galimybės, kurių pasinaudojimas priklauso nuo pačių aktyvumo. Kaip teigia G. Laurini (2004) - „Gebėjimas veikti peržengiant vienos šalies teisinę santvarką ir yra vienas iš svarbiausių notariato uždavinių ir faktiškai vienintelė galimybė rasti notarams vietos ateities visuomenėje, kurią sudarys jau supranacionaliniai vienetai ar laisvųjų mainų zonos, paprastai turinčios polinkį transformuotis į politines“. Taigi, notariate taikomi panašūs kriterijai kaip ir kolegoms užsienyje, reiškia, kad bet kurios Europos šalies verslininkas, atvykęs į mūsų valstybę, žinos, jog čia yra įdiegta panaši teisinė sistema. Nors iki notarų užsienyje Lietuva dar turi gerokai pasistengti, tačiau vizija jau aiški.

Žinoma, notaro kompetencijos turi ribas, kurias apibrėžia tam tikros valstybės sienos. Tai reiškia, kad notaras juridškai sudaryti galiojančius dokumentus gali tik toje valstybėje, kurioje buvo paskirtas eiti savo pareigas. Pasak K. Woschnak (2004), tai ir vienija Europos notariatus. Notaro veikla yra priskiriama nacionalinei teisingumo vykdymo arba, imant dar siauriau, nacionalinės jurisdikcijos, kaip valstybės valdžios, apraiškos sričiai. Todėl atitinkamai notaro veikla šiose šalyse, kaip rašoma EB steigimo sutarties 45 straipsnyje, yra pastoviai arba laikinai susijusi su viešosios valdžios funkcijų vykdymu. Teisingumo vykdymo reglamentavimas ir organizavimas yra nacionalinio suverenumo dalis.

ES teisėje nėra normų, kurios įteisintų notaro profesijos reglamentavimą Europos lygiu. Todėl nėra ir jokio notarų profesinę veiklą reglamentuojančių Europos teisės aktų rinkinio. Notarinis dokumentas gali įgauti teisinę galią užsienyje tik pagal valstybines arba tarptautines sutartis. ES teisės sistemoje notarinių dokumentų pripažinimą ir vykdymą apibrėžia Tarybos reglamentas.

Plačiau nagrinėjant išskeltus ES reikalavimus teisei sistemai, pasak L. Gumuliauskienės (2007) didelis dėmesys yra skirtas teisinio bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose (t.y. civilinio proceso, tarptautinio civilinio proceso srityse). Galima išskirti šias, paprastai ES rėmuose priimamų reglamentų ir direktyvų sritis:

- teismų jurisdikcijos klausimams;
- teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinti ir vykdyti;
- teisminių ir neteisminių dokumentų įteikimo ES valstybėse narėse trukmė;
- įrodymų, reikalingų nagrinėjant civilines ir komercines bylas, rinkimo trukmė ES valstybėse narėse;
- nemokumo (bankroto) byloms;
- valstybės garantuojamai teisei pagalbai.

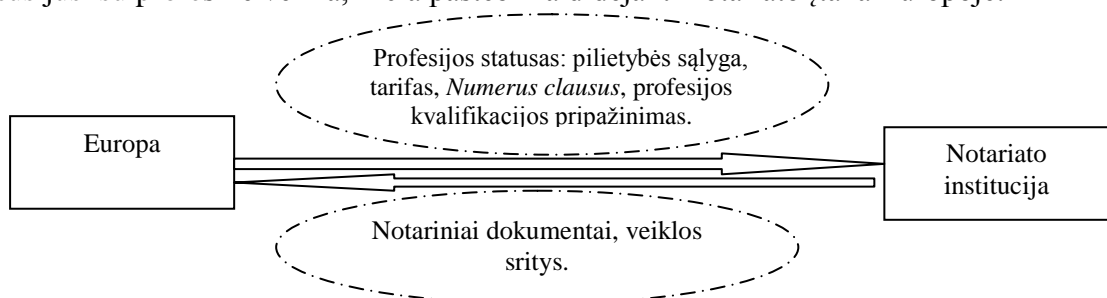
Taip pat verta paminėti, kad yra rengiami planai kurti bendrą visoms ES šalims Testamentų registrą, priimti vieningą ES civilinį kodeksą.

Bet tai tikrai nėra galutiniai tikslai. L. Gumuliauskienė (2007) pažymi, kad šis ES teisės aktų sąrašas nėra baigtinis. ES teise reglamentuojamų sričių ratas gali plėstis ir būtina sekti pasikeitimus. Jos nuomone, paminėti ES teisės aktai – tai dažniausiai teismų darbe civiliniame procese taikomi ES teisės aktai. Tačiau viena yra planuoti, kita - įgyvendinti. Deja, dauguma notarų pripažįsta, jog vieningos praktikos, kaip būtų įgyvendinami reglamentai Lietuvoje nėra. L. Gumuliauskienė (2007) pripažįsta, jog dažnai jų nelydi jokie nacionaliniai teisės aktai. Žinoma, kaip ir visur, pasitaiko išimčių (2004 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (EB) Nr. 805/2004/10 ir 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo ir vykdymo, panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, (EB) Nr. 2201/2003/11 (dar vadinamas Briuselio IIa arba IIbis reglamentu), kuriems įgyvendinti priimti specialūs įstatymai, tam tikra apimtimi papildantys ir CPK), tačiau tai visi kiti yra sunkiau įgyvendinami.

Tačiau, bet kuriuo atveju kalbant apie ES reglamentų įgyvendinimą ir taikymą, svarbu prisiminti, jog nagrinėjant klausimus ir sprendžiant situacijas, kurias reglamentuoja ir ES teisės aktai, būtina kompleksiskai taikyti tiek nacionalinių, tiek ES, o kartais ir tarptautinės teisės aktų nuostatas.

Be to, Teisingumo ministerija, siekdama užtikrinti tinkamą Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių teisinę pagalbą civilinėse ir komercinėse bylose, taikymą nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikai tapus pilnateise ES nare bei padėti Lietuvos teismams integruotis į ES valstybių narių teisminį tinklą, parengė ir išplatino teismams aplinkraštį dėl teisinio bendradarbiavimo ES teisės aktų pagrindu tarp ES valstybių narių teismų klausimais (2005-04-30 raštas Nr. (1.13.)-7R-2710; šiuo metu skelbiamas Teisingumo ministerijos interneto puslapyje <http://www.tm.lt>). Galima teigti, kad tokiu būdu Teisingumo ministerija taip pat prisideda prie tinkamo ES teisės aktų įgyvendinimo ir taikymo Lietuvoje.

Pažvelgus konkrečiai į Notariato institucijai ES daromą įtaką, verta pažymėti, kad ir notariato veikla prisidėjo prie ES plėtros. Jean-Paul Decors (2004) teigia, kad yra aptartinos abi sritys. Viena sritis susijusi su profesiniu statusu, kurioje pastebima vis didėjanti Europos įtaka notariatui, kita – susijusi su profesine veikla, ir čia pastebima didėjanti notariato įtaka Europoje.

4. pav. Europos ir Notariato institucijos įtaka viena kitai.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Jean-Paul Decors (2004).

Taigi, ES įtakoja notaro profesijos statusą, kuriam yra priskiriama pilietybės sąlyga, suteikiamų paslaugų tarifai, *Numerus clausus* principas, profesijos kvalifikacijos pripažinimas. Apibūdinant kaip kiekvienas veiksnys daro įtaką, pažymima (Decorps, 2004):

1. Pilietybės sąlyga - notaro profesinei veiklai nustatyta sąlyga dėl pilietybės pažeidžia laisvo paslaugų teikėjų judėjimo principą ir jai tiesiogiai netaikoma Amsterdamo sutarties 45 straipsnio išimtis, pagal kurią laisvo įsikūrimo principas netaikomas toms profesijoms, kurių veikla kyla iš visiško ar dalinio valstybės valdžios funkcijų atlikimo;

2. Tarifas už suteikiamas paslaugas - atlyginama atsižvelgiant į kapitalo, dalyvaujančio operacijoje dydį;

3. *Numerus clausus* principas - įstatymo nustatytas notarų vietų skaičius. Nacionaliniai teisės aktai paprastai numato notarų skaičiaus ribojimą. Tam yra įvairių priežasčių: reglamentuotas ir darnus teisingumo vykdymas, teismo pavedimu atliekamų notarinių veiksmų pasiskirstymas tarp notarų, visos šalies gyventojų aprūpinimas notarinėmis paslaugomis ir reikiamas notarų ekonominis nepriklausomumas kaip deramo jiems priskirtų funkcijų vykdymo garantas;

4. Profesinės kvalifikacijos pripažinimas - direktyvos projekte yra nurodomas bendras principas – visoje ES pripažinti galiojančius profesinės kvalifikacijos dokumentus, vėlgi siekiant paskatinti įsisteigimo ir paslaugų teikėjų judėjimo laisvę.

Tuo tarpu Notariato institucija Europai daro įtaką notariniais dokumentais bei veiklos sritimi. Apibūdinant kaip kiekvienas veiksnys įtakoja, pažymima (Decorps, 2004):

1. Notariniai dokumentai: notarinio dokumento apibrėžimas (Svarbus teismo sprendimas Unibank byloje, 1999 m. birželio 17 d. apibrėžė tris kriterijus, kuriuos turi atitikti notarinis dokumentas: jis turi būti aptvirtintas kompetentingo valstybės pareigūno, autentiška turi būti jo visuma (ne tik parašas), jis turi turėti vykdomąją galią) bei Reglamentas „Briuselis -1“ (Juo įtvirtinami du principai: teismo sprendimų visateisiškumo visose ES valstybėse pripažinimo ir supaprastintos egzekvatūros, išskyrus kai kuriuos konkrečius atvejus, turinčios laikiną vykdomąją galią);

2. Veiklos sritys - direktyvos dėl vartojimo kredito projektas (Hipotetinis kreditas išbrauktas iš šios direktyvos taikymo srities siekiant užtikrinti notarinio akto juridinį saugumą. Visų kitų kredito be hipotekos sutarčių, patvirtintų notarinio dokumentu, galima atsisakyti. Taigi, tai apima ir notarinius paskolų aktus, kurie nėra susiję su hipotetiniu kreditu, o jų visoje Europoje yra daug) bei direktyvos dėl kovos su pinigų plovimu reformos projektas (Teisės profesionalų vaidmuo šioje srityje neginčijamas. Būtina suteikti gynybos teisę – čia paslaptis turi būti visiška – nuo profesinės paslapties plačiąja prasme. Esant tiksliai apibrėžtomis objektyvioms aplinkybėms profesinė paslaptis negaliotų. Valstybės pareigūno statusas įpareigoja notarus gerbti teisinius įpareigojimus) ir

naujosios elektroninės prekybos direktyvos projektas - numatomos sąlygos, kurias turi atitikti elektroninis parašas ir dokumentas, kad būtų pripažinti Europoje.

Dar vienas ryšys, jungiantis visus Europos notarų – Europos notariato tinklas. Tai vienas iš integracijos į ES privalumas, kadangi ES jį įsteigė, norėdama palengvinti notarų darbą. Europos notariato tinklas veiklą pradėjo 2007 m. Pasak M. Čirbaitės (2008), šio tinklo sukūrimas pagrįstas tuo, kad didėja asmenų, susietų profesiniais ar šeimos ryšiais su kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių gyventojais, skaičius.

Vadinasi, notarai vis dažniau susiduria su tarptautinio pobūdžio atvejais. Kuo toliau, tuo daugiau iškyla klausimų dėl skirtingos praktikos kitose ES valstybėse, pavyzdžiui, dėl naudojamos tam tikro dokumento formos. Kad tokie klausimai būtų sprendžiami efektyviai, labai svarbu, kad kiekvienos valstybės notariatai turėtų tiesioginius kontaktus su kitų ES valstybių notariatais. Europos notarų tinklas yra priemonė, padedanti ES valstybių notarams spręsti tarptautinio pobūdžio klausimus. Kaip apibrėžia M. Čirbaitė (2009), Europos notarų tinklo pagrindinis uždavinys – pagreitinti teisinę procedūrą, su kuriomis susiduria notarai, sprenddami klausimus, susijusius su kita ES valstybe. Tai gali būti paveldėjimas, bendrovės steigimas, vedybų sutartis ar bet kuris kitas atvejis, turintis tarptautinį pobūdį.

Europos notarų tinklas gali padėti ir informuoti, kai (Čirbaitė, 2008):

1. reikia sužinoti, kokia dokumento forma taikoma tam tikroje ES valstybėje narėje;
2. notaras ieško kolegos, turinčio kalbinių žinių, kurios būtinos vienam ar kitam atvejui išnagrinėti;
3. jei notaras nori nusiųsti prašymą konkrečiam notarui, dirbančiam kitoje ES valstybėje.

Taigi, galima teigti, kad tinklo užduotis yra labiau susijusi su technine pagalba, kuria būtų galima palengvinti tam tikras notarų atliekamas tarptautinio pobūdžio procedūras.

Europos notarų tinklui priklauso 21 notariatas: Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Čekijos, Estijos, Graikijos, Ispanijos, Italijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Liuksemburgo, Maltos, Nyderlandų, Portugalijos, Prancūzijos, Rumunijos, Slovakijos, Slovėnijos, Vengrijos ir Vokietijos.

Taip pat yra dar viena organizacija, kuri atstovauja Europos notarų ES institucijose – tai Europos Sąjungos notariatų taryba (Council of the Notariats of the European Union). Ji įkurta 1993 metais. CNUE nariais yra šių Europos Sąjungos valstybių narių notariatai: Vokietijos, Austrijos, Belgijos, Ispanijos, Prancūzijos, Graikijos, Italijos, Liuksemburgo, Olandijos, Portugalijos, Estijos, Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Maltos, Lenkijos, Čekijos, Slovakijos, Slovėnijos ir nuo 2007 m. kovo 2 d. – Bulgarijos bei Rumunijos (viso 21 narys). Organizacijos būstinė yra Europos širdyje – Briuselyje. Svarbu, kad tai nėra pelno siekianti asociacija, jos tikslas – teisinė pagalba piliečiams. Tai patvirtina oficialiame šios organizacijos tinklapyje (www.cnue.org) apibrėžta misija - notariato plėtra ir aktyvus dalyvavimas Europos institucijų sprendimų dėl piliečių teisinio gyvenimo, dėl

prieinamumo prie teisingumo arba dėl vartotojų apsaugos priėmimo. Be to, CNUE nuolat informuoja savo narius apie įstatymų leidybą Europoje bei įvairias Sąjungos iniciatyvas, rūpinasi notarų švietimu Europos Sąjungos teisės srityje.

Apibendrinimui, manau, integracija į ES suteikė daugiau galimybių visai Lietuvai. Pasikeitė ir kitų valstybių požiūris į mūsų valstybę. Be to, bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis tapo glaudesnis ir patikimesnis. O notariatui, nepaisant to, kad yra iškeltas reikalavimas, kuris teigia, kad įstatyminė Lietuvos bazė prisiderintų prie ES galiojančių įstatymų, taip pat plačiau atsivėrė durys. Įsteigtos pelno nesiekiančios organizacijos, kaip CNUE ir ENT, palengvina notariato integraciją į Europos teisinį tinklą sprendžiant civilines ir komercines bylas.

II.2. Notaras - pagrindinė figūra notariato sistemoje

Notaras, tvirtindamas sandorį savo parašu ir antspaudu, įrašydamas jį į notarinių veiksmų registro knygą, suteikia šiam aktui visuomeninę reikšmę ir juridiskai privalomo dokumento jėgą (Adomavičienė, 2004).

Notarai yra privačia praktika besiverčiantys valstybės įgalioti pareigūnai, užtikrinantys, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Jie tikrina, ar dokumentai atitinka suinteresuotų šalių interesus ir teises normas, išaiškina teisinę atsakomybę neteisėtų veiksmų atveju. Notaras tvirtina sandorius, išduoda paveldėjimo teises, nuosavybės teises liudijimus, liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų, parašo dokumentuose tikrumą, dokumentų vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą; priima saugoti testamentus, tvirtina dokumentų pateikimo laiką, perduoda dokumentus, priima į depozitinę sąskaitą pinigines sumas, protestuoja vekselius ir čekius, daro vykdomuosius įrašus užprotestuotuose arba neprotestuotinuose vekseliuose ir čekiuose, surašo ar tvirtina dokumentus dėl juridinių asmenų registrai pateikiamų duomenų tikrumo ir tvirtina, kad juridinį asmenį registruoti galima, taip pat tvirtina juridinių asmenų steigimo dokumentų atitikimą įstatymų reikalavimams ir atlieka kitus įstatymų numatytus notarinius veiksmus (Notariato įstatymas, 1992).

Savaime aišku, kad notarams yra keliami aukšti reikalavimai: jais skiriami tik aukštos kvalifikacijos, turintys didelę teisinio darbo patirtį teisės specialistai; notaro darbas reikalauja didelio kruopštumo, analitinių sugebėjimų, didelio atsakomybės jausmo ir gerų teisinių žinių, šios profesijos profesinės etikos kartelė - itin aukšta.

II.2.1. Notaro veiklos teisinis statusas ir jo veiklos principai

Lietuvos Respublikos notariato įstatymas nustato notariato veiklos pagrindus: notaro funkcijas ir uždavinius, teises bei pareigas, kontrolės ir priežiūros mechanizmus, savivaldos institucijas, reikalavimus, keliamus asmenims norintiems tapti notarais. Poįstatyminiai teisės aktai detalizuoja ir konkretizuoja notariato įstatymo nuostatas (Kazabuckaitė, 2010).

Tapti Notariato institucijos dalimi – notaru, yra pakankamai sunku, nes šiai profesijai yra keliami itin aukšti reikalavimai: jais skiriami tik aukštos kvalifikacijos, turintys didelę teisinio darbo patirtį teisės specialistai. Be to, notaro darbas reikalauja didelio kruopštumo, analitinių sugebėjimų, neapsakomo atsakomybės jausmo ir gerų teisinių žinių, todėl šios teisinės sistemos atstovų profesinės etikos kartelė ir yra taip aukštai iškelta.

Pageidaujančių tapti notarais laukia net keletas etapų, iš kurių paskutinis – viešo konkurso eiti notaro pareigas laimėjimas. Asmenys, turintys teisę dalyvauti tokiame konkurse, turi būti įgiję teisinį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 1 metų kandidato į notarus (asesoriaus) praktiką bei išlaikę notaro kvalifikacinį egzaminą. O norint tapti asesoriumi, reikia taip pat laimėti viešą asesorių konkursą.

Notaro kvalifikacinio egzamino programa - specializuota, ji apima notariato ir civilinę teisę. Egzaminas gali būti organizuojamas testo arba bilietų forma; testo atveju pretendentai atsakinėja į 100 klausimų testą, bilietų atveju atsakinėja į 4 teorinius klausimus. Po egzamino raštu laikomas egzaminas žodžiu. Teigiami egzamino rezultatai leidžia asmeniui dalyvauti viešame notaro konkurse; čia labiausiai vertinamos pretendentų profesinės žinios ir įgūdžiai, asmeninės ir dalykinės savybės, motyvacija užimti notaro pareigas, gebėjimas rengti dokumentus, bendrauti ir organizuoti komandinį darbą.[Notaro profesijos įgijimas]

Pagal Lietuvos Notariato įstatymą (1992), asmuo pripažįstamas notaru, jei jis yra Lietuvos pilietis, turi aukštąjį teisinį universitetinį išsilavinimą, ne mažiau kaip 1 m. buvo kandidatu į notarus ir išlaikė notaro kvalifikacinį egzaminą arba yra teisės krypties socialinių mokslų daktaras ar habilituotas daktaras, turi ne mažesnę kaip 5 m. pedagoginio ar mokslinio darbo stažą ir atliko ne trumpesnę kaip 3 mėn. notaro praktiką arba turi ne mažesnę kaip 5 m. teisės darbo stažą, išlaikė notaro kvalifikacinį egzaminą ir atliko ne trumpesnę kaip 3 mėn. notaro praktiką, yra nepriekaištingos reputacijos, ne vyresnis kaip 65 metų, laimėjo viešą konkursą, neturi sveikatos sutrikimų, dėl kurių negalėtų atlikti notaro pareigų. Taikomos ir išimtys: teisės krypties socialinių mokslų daktarui ar habilituotam daktarui, turinčiam ne mažesnę kaip 5 metų pedagoginio ar mokslinio darbo stažą ir atlikusiam ne trumpesnę kaip 3 mėnesių notaro praktiką dalyvaujant konkurse egzamino laikyti nereikia.

Taigi, vien tai, kad tapti notaru nėra paprasta ir šis galutinis teigiamas rezultatas reikalauja daug pastangų, reiškia notarų profesijos svarbumą. Renkant asmenį, kuris turėtų eiti notaro pareigas, keliami ypatingai griežti įstatyme numatyti kvalifikaciniai reikalavimai: pilietybė, išsilavinimas, patirtis, amžius, teisinio darbo praktika.

Tačiau sunku ne tik tapti šios profesijos atstovu, bet ir būti juo. Egzistuoja tam tikri notaro veiklos principai, kurių privalo laikytis kiekvienas notaro pareigas einantis asmuo. Kaip teigia O. Adomavičienė (2004) notaras, kaip geras šachmatininkas, turi numatyti kelisėjimus į priekį.

Autoriai įvairiai išskiria principus, įtakojančius notaro veiklą. D. Lukaševičiūtė mini šiuos - nešališkumas, veiklos teisėtumas, notarinių veiksmų prasmės ir pasekmių išaiškinimas klientams, nepriklausomumas, konfidencialumas, funkcionavimas nuosavomis lėšomis, atsakomybė už kaltais veiksmais padarytą žalą ir pan. O. Adomavičienė (2004), teigia, kad notaras turi būti nešališkas, objektyvus, tačiau jis negali būti abejingas silpnesniosios šalies interesams. M. Statkevičius (2008) pažymi, jog notarui, turinčiam itin plačius įgaliojimus ir veikiančiam valstybės vardu pareigūnui, taikytini didesnio profesinio atidumo, rūpestingumo, pareigingumo reikalavimai.

Taigi, bendrai apibrėžus notaro veiklos principus, galima laikyti šiuos keturis pagrindiniais (Nekrošius, 1997):

- Notarų nepriklausomumo principas (notarai savo įgaliojimus vykdo nepaisydami valstybinės valdžios bei valdymo institucijų įtakos ir paklūsta tik įstatymams),
- Notarų objektyvumo principas (notaras privalo išaiškinti žmonėms, kurių atžvilgiu bus atliktas notarinis veiksmas, jų teises ir pareigas, o svarbiausia – įspėti apie teises pasekmes, kurio gali atsirasti, atlikus notarinį veiksma),
- Notarinių veiksmų atlikimo slaptumo principas (notaras privalo užtikrinti turimos informacijos apie atliktus notarinius veiksmus konfidencialumą),
- Asmeninės notarų atsakomybės principas (notaras veikia savo sąskaita ir rizika).

Visuomenė suteikė notarui pasitikėjimo kreditą, pasikliaudama jo profesiniu pasirengimu, sąžine bei didžiule galia, kurią skiria valstybė notaro patvirtintam dokumentui. Išvardintų principų laikymasis – notarų atsakas už suteiktą pasitikėjimą. Kiekvienas principas yra svarbus bei glaudžiai susijęs tarpusavyje. Tarkim, tik nepriklausomas notaras gali būti objektyvus - jau prisiekdamas notaras įsipareigoja būti sąžiningas, taigi ir objektyvus.

Notarų garbės (etikos) kodeksas reikalauja, kad notaras visada būtų objektyvus. Dirbant su klientais reikalinga tiksliai išsiaiškinti ir leisti pasinaudoti visomis įstatymo suteikiamomis galimybėmis tiek tvirtinant vienašalius, tiek dvišalius sandorius, tiek ir atliekant kitus notarinius veiksmus.

Taip pat galima pažymėti, kad notaro nepriklausomumas svarbus ne tik nuo valstybinės valdžios ar valdymo institucijų, bet ir nuo sandorio šalių. Nors notaras ir veikia šalių pavedimu,

tačiau priimdamas sprendimus privalo tai daryti nepaisydamas šalių nurodymų. Kalbant apie slaptumo principą, verta paminėti, kad notaras privalo savo klientui užtikrinti konfidencialumą. Kadangi dažniausiai notaro darbas liečia asmeninį klientų gyvenimą, šeimos turtą ir pan. Todėl klientas yra suinteresuotas, kad informacija pateikta notarui, nebūtų perduota tretiesiems asmenims. O paskutiniu principu – suteikta atsakomybė, manau, siekiama padidinti notaro atsakomybę už jam patikėtų valstybės funkcijų tinkamą įgyvendinimą. Laikydamasis šių principų, notaras gali priimti teisingus sprendimus ir galutinis rezultatas maksimaliai tenkins abi sandorio šalis. Be to, visų kartu principų laikymasis suteikia pagrindą klientams pasitikėti notariais.

Taigi, keliama aukšti reikalavimai notarams yra būtinybė, nes jų darbas gali net nulemti žmonių likimus. Šios pareigos reikalauja didelio kruopštumo, žmogus turi tapti tikru pedantu, kadangi net vienas netinkamai padėtas skyrybos ženklas arba gramatinė klaida gali iškreipti dokumento tikrąją prasmę ir padaryti žalą kliento interesams. Reikia puikiai išmanyti notariato ir civilinę teisę, visada pirmiausiai vadovautis tik įstatymais ir nepamiršti keturių pagrindinių veiklos principų – nepriklausomumo, objektyvumo, slaptumo ir atsakomybės.

II.2.2. Teisingumo ministerijos vaidmuo notaro atžvilgiu

Šiuo metu notarų veiklos kontrolę atlieka tik Teisingumo ministerija, kiek ji nesusijusi su atlikto notarinio veiksmo teisėtumo patikrinimu bei teismais, ypatingą teisena nagrinėjant skundus dėl notarinio veiksmo atlikimo ar atsisakymo jį atlikti (Nekrošius, 2007).

Remiantis Notariato įstatymu (1992), galima išskirti šias Teisingumo ministerijos atliekamas funkcijas įtakojančias Notariato veiklą:

1. Koordinuoja notarų kvalifikacijos kėlimą;
2. Nustato notarų skaičių, jų buveinę ir veiklos teritoriją;
3. Atlieka veiklos tarnybinę priežiūrą;
4. Nustato už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas imamo atlyginimo dydį;
5. Nustato vienodą visiems notarų biurams iškabų formą;
6. Patvirtina ir sustabdo notarų įgaliojimus;
7. Nustato kandidatų į notarus (asesorių) skaičių;
8. Skiria ir atleidžia kandidatus į notarus (asesorius);
9. Nustato kandidato į notarus (asesoriaus) praktikos atlikimo tvarką.

Taip pat būtina pateikti, kad Teisingumo ministerija turi teisę iškelti notarui drausmės bylą. Be to, turi teisę reikalauti, kad Notarų rūmai pateiktų notariato veiklos perspektyvas ir kryptis trejiems arba daugiau metų.

Taigi, notarų veiklai labai didelę įtaką turi Teisingumo ministerija – nuo biurai keliamų reikalavimų (iškabos forma) iki notarų kvalifikacijos, priėmimo ir atleidimo. Be to, Teisingumo ministerija nuolat siekia didinti savo galias kontroliuojant notarų veiklą. Manau, kad ministerijos noras didinti savo kompetencijas notariato priežiūros srityje, iš dalies yra geras. Nes juk, notariai vykdo valstybės deleguotas funkcijas, vadinasi jas ir turi kontroliuoti valstybinė institucija. Tačiau ne visada ministerija priima visuomenės pasitikėjimą notarų veikla didinančius sprendimus.

Iš visų išvardintų Teisingumo ministerijos vykdomų kontrolės sričių notariato atžvilgiu, manau, aktualiausi yra notarų skaičiaus nustatymas ir už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas imamo atlyginimo dydžio nustatymas.

Notarų skaičiaus nustatymas. Pagal Notariato įstatymą (1992), notarų skaičius nustatomas atsižvelgiant į gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikius t.y. notarų poreikis yra apskaičiuojamas vadovaujantis objektyvizuotais kriterijais pagrįsta notarų poreikių vertinimo metodika. Šis kelias atrodytų gana efektyvus bei objektyvus, jeigu ši metodika yra grindžiama pakankamai formaliais kriterijais, neleidžiančiais politizuoti ar korumpuoti notarų skaičiaus nustatymo procedūras. Tačiau kaip teigia V. Nekrošius (2007), kad Lietuvoje galiojanti, kaip ir galiojusi, notarų poreikio vertinimo metodika neatitinka nurodytų kriterijų. Ji yra tiek bendra, kad leidžia politikams pagrįsti iš esmės bet kokios naujos vietos atsiradimą bet kokiame Lietuvos mieste ar miestelyje. Jis šį reiškinį apibūdina vieną iš esminių sistemos ydų, sudarančių palankias sąlygas politikams kurti notarų vietas savo draugams, partiečiams, jų vaikams ir panašiai. Tai patvirtina ir tai, kad nuo to laiko kai Notariatas tapo laisvu, jų skaičius padidėjo daugiau nei 6 kartus. Šis žingsnis buvo grindžiamas įvairiomis priežastimis – didelės klientų eilės, konkurencija, paslaugų kokybės didinimas ir kt.

Tačiau vėlgi, notariatas turi veikti visuose šalies regionuose, tik taip jis bus stiprus ir darnus. Jei nebus nustatoma kiek kokioje vietovėje turi būti notarų – bus betvarkė. Ir jų skaičiaus trūkumas, kaip ir perteklius, naudos visuomenei nesuteiks. Norint, kad laisvas vietas gyvenvietėse vėl užimtų tinkami specialistai, būtina jiems garantuoti padorias pajamas, o tai padaryti leidžia *numerus clausus* principo laikymasis.

Dauguma autorių pritaria, kas notarų skaičiaus ribojimas yra teisingas. V. Nekrošius (2007) teigia, jog valstybė, pavesdama privatiems asmenims vykdyti tam tikrą viešo pobūdžio funkciją, privalo imtis priemonių, kad būtų užtikrinta ir šios funkcijos realizavimo kokybė. Tai yra pasiekama įvairiomis priemonėmis – kontrolės mechanizmu, priėmimo į notarus tvarka, laisva notarų tarpusavio konkurencija ir pan. Kaip vienas iš būdų užtikrinant aukštą notaro funkcijų realizavimo kokybę neabejotinai yra ir jų skaičiaus ribojimas. Tai priemonė, garantuojanti, kad kiekvienam notarui yra užtikrinama pakankama rinkos dalis, kad šis galėtų išlaikyti biurą,

atitinkantį visus šiuolaikinio gyvenimo keliamus reikalavimus, darbuotojus bei kokybiškai dirbdamas būtų garantuotas dėl savo ateities.

Taip pat, manau, tai užkerta kelią neskaidrių sandorių tvirtinimui. Juk notaras, kuriam būtų sudarytos palankios sąlygos jo funkcijų vykdymui, kaip tik stengsis pelnyti nepriekaištingo notaro vardą ir tikrai nesivels į įvairias aferas. Situacija, kai notaras dėl pragyvenimo pasiryžta tvirtinti bet ką, yra ypač nepageidautina šiuolaikinėje visuomenėje. Todėl norėdamas išsilaikyti notaro kėdėje, jis tinkamai vykdys jam pavestas funkcijas. Be to, šio principo laikymasis teigiamas ne tik pačiam notarui, bet ir jo klientui. K. Woschnak (2004) nuomone, reikia aiškiai įrodyti valdžios institucijoms ir žiniasklaidai, kad notarų perteklius nėra naudingas visuomenei. *Numerus clausus* gina gyventojus, gina žmones, kurie įstatymų verčiami turi kreiptis į notarus. Gina nuo visų, kurie, neturėdami tinkamo išsilavinimo ir profesinės sąžinės, teigia teikiantys kokybiškas notarines paslaugas. Apribojus notarų, valstybės pareigūnų – skaičių, palengvėja profesinės kontrolės, notarinių veikslių – vykdomų valstybės, didžiausio notarinių paslaugų vartotojo, vardu – užduotis.

Mano nuomone, notarų skaičių riboti būtina. Jie atlieka svarbų vaidmenį Lietuvos teisinėje sistemoje. Privalu užtikrinti šiems teisininkams pakankamą klientų skaičių, kad nebūtų konkurencijos. Esant didelei konkurencijai, kai kurie notariai gali imtis neteisėtų veikslių, korupcijos, tam, kad galėtų išsilaikyti bei išlaikyti savo biurą. Notariai nėra išlaikomi valstybės lėšomis, jie patys turi užsidirbti, todėl valstybė privalo sudaryti tinkamas tam sąlygas – *numerus clausus* vienas iš būdų. Notarų klientams kils didesnė rizika dėl to, kad esant per daug notarų, jie uždirbs per mažai ir bus pasirengę viskam, kad apsaugotų savo pajamas. Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi priemonė, garantuojanti kiekvienam notarui pakankamas pajamas, kad šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus bei objektyviai priimti notarinius sprendimus. Bet pati notarų poreikio apskaičiavimo metodika taip pat turėtų būti pagrįsta absoliučiai formaliais kriterijais, kad būtų išvengta politikų manipuliacijos.

Už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas imamo atlyginimo dydžio nustatymas. Pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymą (1992) atlyginimo dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomam, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą. Tame pačiame įstatymo straipsnyje sakoma, kad notarų atlyginimą už notarinių veikslių atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, suderinusi su Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

Nustatant už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas imamo atlyginimo dydį, pagrindinis siekis yra, kad visi galėtų pasinaudoti

notaro paslaugomis ir gaunamos pajamos notarui užtikrintų pakankamą jo ir biuro (darbuotojus, technika) išlaikymą. Tačiau šiuo klausimu labai sunku rasti „aukso viduriuką“.

Valstybinis notariato teikiamų paslaugų įkainių reguliavimas yra privalomas. Kaip teigia P. Becque (2007), kad pagrindinė įkainių nustatymo priežastis yra ta, kad visi piliečiai galėtų pasinaudoti notariato paslaugomis. Šios paslaugos užtikrina prevencinį teisingumą, o teisingumas nebūtų teisingumas, jei negalietų visiems. Valstybės nustatytų įkainių panaikinimas baigtųsi tuo, kad išnyktų privalomos notaro pareigos. Tai greitai sukurtų finansinių kliūčių. Garantija teikti prevencinio teisingumo viešąsias paslaugas išnyktų kartu su įkainiais. Monopolis tada taip pat prarastų savo egzistavimo priežastį, nes piliečių įpareigojimas arba skatinimas kreiptis į notarą prasmę turi tik tada, kai šis negali atsisakyti vykdyti savo pareigų ar padaryti savo paslaugas finansiškai neprieinamas. Dėl įkainių panaikinimo greitai būtų panaikintas notariatas, nes jis atsisakytų savo valstybės deleguotų funkcijų dėl rinkos, kur paslaugos teikiamos atsižvelgiant į paslaugų teikėjo, o ne piliečių interesus. Todėl galima teigti, kad tik dėl to, kad yra nustatyti konkretūs paslaugų tarifai, šalyse gyvuoja notariatas.

K. Woschnak (2004) teigia, kad tarifas, labai dažnai įvardijamas kaip didžiausia, vos ne mirtina laisvojo notariato yda. Kalbama, kad Vakarų lobistai sukūrė naudos ieškotojų ir tariamų teisės specialistų, kurie gėdingai ir sparčiai kraunasi turtus, kastą. Bet būtina priminti, kad:

- Notarui tenka visiška atsakomybė (jis atsako visu savo turtu), ir šios atsakomybės vertė visuomet yra didesnė, nei suma, kuriai notaras yra apsidraudęs;
- Notaras pats dengia nuostolius dėl savo neatėjimų, ypač kai jų priežastis – liga ar šeimos reikalai;
- Notaras neturi mokamų atostogų;
- Notaras turi pats pasirūpinti savo pensija;
- Kvalifikacijos kėlimas – būtinas, o kartais ir privalomas – savo lėšomis;
- Notaras suteikia darbo nemažai žmonių ir rūpinasi jaunimo kvalifikacijos kėlimu;
- Notaras yra vienas iš geriausių mokesčių mokėtojų.

L. Gumuliauskienė, D. Dumčiuvienė (2007) vykdant notarinių įkainių pakeitimus, Notarų rūmų vardu pateikė šiuos argumentus:

- Notarų imamo atlyginimo dydžių lentelė yra kompensacinio pobūdžio, t.y. atlyginimas už vienus veiksmus kompensuoja notarams nuostolingus veiksmus;
- Notarų teikiamos paslaugos turi specifinį pobūdį – vykdo valstybės jiems deleguotą valstybės teisinio saugumo garanto funkciją, t.y. užtikrina, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų;
- Notarai, kaip valstybės įgalioti asmenys, kartu prisiima visą atsakomybę už atliekamus veiksmus ir nereikalauja jokio atlyginimo iš valstybės, patys save išlaiko, moka mokesčius į

valstybės biudžetą, savo sąskaita taiko valstybės numatytas nuolaidas įvairioms socialinėms grupėms;

- Notaras ne tik tvirtina sandorius ir atlieka kitus notarinius veiksmus, bet ir yra kiekvieno kliento teisės ir neretai verslo reikalų patikėtinis, teisės konsultantas.

Taigi, tenka pripažinti, kad notaras yra laisvosios profesijos atstovas ir kaip kiekvienas šios profesijos atstovas jisai siekia uždarbio. Be to, notaru tapti juk nėra taip paprasta, reikia turėti aukštą išsilavinimą, būti tikru privatinės teisės specialistu ir dar būti nepriekaištingos reputacijos. Todėl, manau normalu, kad žmogus įdėjęs nemažai pastangų, turi gerai uždirbti. Tuo labiau, geras notaras neprivalo galvoti, kaip sudurti galą su galu, sumokėti mokesčius, išlaikyti biurą bei darbuotojus. Tik tokia profesijos perspektyva užtikrins jos patrauklumą, geriausių specialistų pritraukimą į jos gretas bei notaro objektyvumą ir nešališkumą, nes tik saugantis ir vertinantis savo profesiją notaras atliks nepriekaištingai pareigas. Taip pat, dažniausiai yra atkreipiama tik į tai, kiek notaras gauna pajamų, tačiau į patiriamas išlaidas, riziką – ne. Svarbu ir tai, kad kai kurių socialinių garantijų, kokių gauna paprastas darbininkas, notaras neturi – nemokamų atostogų, pensijos.

Lietuvoje notarų atlyginimų dydžiai nuolat peržiūrimi, svarstomi ir keičiami nuo 2006 m. gruodžio. Įkainiai keičiami įvairiai – vieni didinami, kiti – mažinami. Tačiau niekaip neprieinama vieninga sistema. Kaip teigia M. Stračkaitis (2009), paslaugų kainodara – nepaprastai jautrus mechanizmas, kurio išbalansavimas būtų nenaudingas ne vien notarams, bet ir jų klientams. Kainodaros keitimas – ilgas, daug kruopštumo reikalaujantis procesas. Teisingumo ministerijos siūlomi „sąnaudomis pagrįsti notarų įkainiai“ buvo skaičiuojami pagal 2007 m. duomenis, tačiau šiandieninėje situacijoje, nustatant notarų įkainius 2010 ir vėlesniems metams, apskaičiuotų įkainių negalima laikyti pagrįstais sąnaudomis dėl iš esmės pasikeitusio notarinių veiksmų skaičiaus, pajamų bei išlaidų struktūros.

Vyksta nuolatiniai pokyčiai šiuo aspektu, niekaip neapsisprendžiama kaip įkainuoti notarų darbą, kad ir notarinių paslaugų tiekėjai, ir vartotojai liktų patenkinti. Lietuvoje notarų atlyginimų dydžiai nuolat peržiūrimi, svarstomi ir keičiami. Pagrindinė įkainių nustatymo priežastis yra ta, kad visi piliečiai galėtų pasinaudoti notariato paslaugomis. Tačiau tuo pat metu, atlyginimo dydis turi garantuoti pajamas, kurios leistų notarams būti ekonomiškai nepriklausomiems, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

Taigi, notariatas praktiškai yra Teisingumo ministerijos rankose, nuo jos priklauso pagrindinės notariato gyvenimo taisyklės bei jų laikymosi kontrolė. Ministerijos priimti sprendimai įtakoja ar notariatas žengs ramiu ir užtikrintu evoliucijos keliu.

II.2.3. Šiuolaikinės technologijos ir notarų veikla

Ateities visuomenė - tai atvira, išsilavinusi, nuolat besimokanti ir prisitaikanti prie aplinkos pokyčių visuomenė. Sparti informacinių technologijų plėtra atveria žymiai daugiau galimybių. Kiekviena valstybė turi skatinti šiuolaikinių technologijų integraciją į įvairias sritis, jei nenori likti technologinio, ekonominio, socialinio ir kultūrinio progreso kelkraštyje.

Notariato institucija taip pat koja kojon žengia į IT amžių. Dar 2004 metais tarptautinės konferencijos metu K. Woschnak, prakalbo apie elektroninių sistemų diegimą notarų veikloje. Jis teigė, kad iniciatyvos dėl elektroninių notarinių dokumentų įteisinimo sukurtų pagrindą elektroniniams notarinių dokumentų archyvams. Jie galėtų tapti platformomis valstybių narių elektroninės vyriausybės sprendimams. Kitas pavyzdys galėtų būti Europos testamentų registras arba Europos sutarčių dėl teisės naudotis nekilnojamuoju turtu tam tikru laiku registras. Prekybą nekilnojamuoju turtu galėtų paspartinti europinis notarinės praktikos nekilnojamojo turto įsigijimo atvejais ir jos finansavimo modelis.

Tačiau pirmiausiai elektroniniai dokumentai turėtų būti įdiegti nacionaliniu lygiu, o vėliau sutvarkius tarptautinę teisinę bazę, galima sukurti sistemą, kertančią valstybių sienas. Todėl, kaip teigia K. Woschnak (2004), Europos nacionaliniai notariatai, galvodami apie ateitį, turėtų daugiausia dėmesio skirti skatinti Europos dokumentų teisės atsiradimą. Diskusijų dėmesio centre turi būti viešasis dokumentas su visomis iš elektroninio dokumento koncepcijos išplaukiančiomis naujovėmis.

Manau, notaro profesijos ateičiai didesnę įtaką darys teisės raida šia linkme, negu kitos politinės ar teisinės priemonės. Juk ateitis priklauso technologijoms, svarbu nepasilikti stovėti vietoje, o priimti tokius sprendimus, kurie atneštų tobulesnį rytojį.

Lietuvos Notarų rūmai ir Valstybės įmonė Registrų centras 2005 metais rugsėjo 13 d. žengė pirmą žingsnį diegiant IT - oficialiai pradėjo įgyvendinti bendrą projektą dėl Nekilnojamojo turto sandorių viešosios elektroninės paslaugos (NETSVEP) sukūrimo. Projektas yra finansuojamas iš ES Struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos lėšų.

Šis projektas sujungė dvi institucijas – notariatą ir registrų centrą - bendram darbui. Nekilnojamojo turto sandorių viešosios elektroninės paslaugos turėjo pagreitinti informacijos perdavimą. Kaip apibrėžia S. Raganaitė (2007), NETSVEP projekto tikslas - sukurti ir įgyvendinti nekilnojamojo turto sandorių viešąją elektroninę paslaugą, kuria naudojantis, nekilnojamojo turto registro ir kadastro informacija bus tiesiogiai elektroninėmis priemonėmis teikiama notarams ir sandorio dalyviams notaro darbo vietoje, ir notaras turės galimybę elektroninėmis priemonėmis perduoti informaciją Registrų centrui.

Vadinasi, įgyvendinus šį projektą, sandorio dalyviams nebereikės lankytis Registrų centre, o tai sutaupys sandorio dalyviams nemažai laiko. Kaip pažymi viena iš projekto vykdytojų – notarė A. Kielienė (2007), buvo sunku įsivaizduoti, kaip smarkiai NETSVEP turėtų pakeisti kiekvieno, turinčio reikalų su nekilnojamuoju turtu, darbotvarkę. Jos nuomone, vartotojai sutaupys marias laiko, nevarstys begalės durų, bei nelakstys painiais koridoriais. Notarė įsitikinusi, kad vadinamasis „vienas langelis“ bus vertas galingų investicijų ir ypač naudingas klientams. NETSVEP pritarė ir Notarų rūmų prezidentas M. Stračkaitis (2008) teigdamas, kad notarams sistema labai reikalinga – tam, kad taupyto klientų ir notarų laiką rengiant ir tvirtinant sutartis bei registruojant teises registruose ir automatiškai ištaisytų klaidas sandoryje, perkeliant duomenis iš esamų registrų.

Be to, verta pažymėti, kad NETSVEP aprėpia visą Lietuvos teritoriją, todėl kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo, nepriklausomai nuo gyventojų gyvenamosios vietos ir jų turto buvimo vietos, juo gali naudotis.

Tačiau naujovės ne visada būna tik teigiamos. Prieš diegiant sistemą, ji buvo tik liaupsinama, bet kai nuo 2008 metų buvo pradėta praktiškai naudotis šia elektronine sistema, išlindo ir trūkumai. Tai nepateisino daugumos notarų lūkesčių. Kaip pažymi M. Stračkaitis (2008), notaro klientai negalėjo esamoje sistemoje sudaryti daugelio nekilnojamųjų daiktų perleidimo sandorių, sistema dažnai gedo ir veikė neefektyviai. Kad sistema - vienas didžiausių skaitmeninės epochos nusivylimų, sukurta neatsižvelgiant nei į notarų, nei į klientų poreikius. Sistema patogi tik galutiniam duomenų kaupėjui – Registrų centrui. Prezidentas apsilankęs keliose dešimtyse notarų biurų, neišgirdo nė vieno kolegos pozityviai atsiliepiant apie NETSVEP. Jis teigė, kad norint per NETSVEP įforminti sudėtingesnę sandorį, prireikia savaitės ir gausybės pastangų, kad sistema nuolat stringa, neleidžia atlikti kai kurių veiksmų, o kartais net „lūžta“.

Manau, kad kelias link pažangos nėra visada tiesus, pasitaiko ir vingių, ir nemažų duobių. Todėl neverta sutikus pirmąsias kliūtis apsisukti ir nueiti. Taip padarė ir notariato institucija – ji ieškojo išeities. Notarai prašė Teisingumo ministerijos inicijuoti NETSVEP sistemos teisių perdavimą Lietuvos Notarų rūmams, kad jie patys galėtų investuoti savo lėšas į sistemos tobulinimą.

Notarai nepraranda vilties, kad jie bus išgirsti ir tikrai nežada nuleisti rankų. Nes dauguma pritaria, kad technologinis tobulėjimas yra būtinas jų darbe. M. Stračkaitis (2009) mano, kad ir kokia būtų netobula sistema, jie negali stabdyti pažangos, notariatas privalo žengti į skaitmeninę epochą. 2009-ieji atvėrė e. notariato knygą. Net neigiamuose dalykuose privalu išžvelgti pažangos kryptį. Jau susiklostė praktika, kaip notarai praneša apie sistemos netobulumus Registrų centrui, ir jo rangovai stengiasi trūkumus pašalinti. Kuo daugiau notarai naudosis NETSVEP, tuo patikimesnė ji taps.

Kita vertus, pirmosios naujovės įsisavinimo notarų darbe sutiktos problemos turėtų būti kaip pamoka sekančių sistemų diegimui. Suinteresuotos pusės turi išmokti jas ir nebekartoti klaidų. Tuo labiau, kad šiuo metu kaip tik vėl tos pačios institucijos – Notariatas ir VŠĮ Registrų centras – įgyvendina Europos Sąjungos lėšomis finansuojama projektą Juridinių asmenų registravimo elektroninės paslaugos.

Pagrindinės Juridinių asmenų registravimo problemos, su kuriomis susiduriama, yra ilgos procedūros, žemas registravimo automatizavimo lygis, neautomatizuotas klientų pateikiamų duomenų ir dokumentų rengimo procesas bei visi dokumentai saugomi, priimami ir išduodami spausdintame popieriuje (Gabrielius, 2010). Taigi kuriamas projektas turėtų visas šias bėdas išspręsti. Į elektroninę terpę perkeltos juridinių asmenų registravimo procedūros taupys klientų laiką, palengvins galimybę gauti kokybiškas paslaugas nutolusiuose regionuose, užtikrins bendravimą tarp kliento, Registrų centro ir Teisingumo ministerijos ir notarų.

Šį kartą notariatai siūlė savo pagalbą, kad sistema būtų parengta ir pagal jų darbo metodus. Kaip teigia M. Stračkaitis (2009) notarų darbo grupėje dirba patyrę, NETSVEP peripetijas įveikę notariatai ir konsultantai. Notariatai bandė pasiūlyti savo indėlį į elektroninę revoliuciją. Teisingumo ministerijai ir jai pavaldžioms struktūroms buvo pateikta „e. notaro“ sistemos koncepcija. Ji būtų visiškai integruota į valstybines registrų sistemas, tačiau jos kūrimui neprireiktų išleisti nė cento iš mokesčių mokėtojų ar ES fondų kišenės. Be to, keliais etapais, bet vienu mechanizmu, buvo siūloma ne tik juridinių asmenų registravimo, bet ir kitas notarų paslaugas, būtų integruotas notarų elektroninis archyvas, panaikintas įgaliojimų registras, būtų teikiamos elektroninės apostilės ir kitos paslaugos. Tačiau ši koncepcija buvo palaikyta neperspektyvia, o „nekonkuruojančio“ JAREP projekto lėšų panaudojimas jau suplanuotas.

Taigi, kaip bebūtų gaila, turbūt ir ši sistema bus labiau orientuota į vieną suinteresuotą pusę – registrų centrą. Be abejo, naudą pajus ir notariato atstovai. Tačiau, manau, jei Teisingumo ministerija būtų atsižvelgusi į notarų pastangas prisidėti prie elektroninių sistemų kūrimo, jos būtų naudingesnės visiems interesantams, tiek paslaugų tiekėjams (registrų centro darbuotojams, notarams), tiek jų gavėjams.

„Vieno langelio“ principo sistema, nors dar su nemenkais trūkumais, – tikra elektroninė revoliucija Lietuvos teisinėje sistemoje. Pradžiai jau yra, o ateityje, mano manymu, bus sukurtas modernus įrankis, kuris leis veiksmingai atlikti didžiąją dalį notarinių veiksmų, greitai ir patikimai organizuoti tarpinstitucinį apsikeitimą duomenimis. Be to, į darbą pasitelkus elektronines sistemas turėtų būti optimizuojamas notarų darbas – sumažinami darbo laiko bei finansiniai kaštai. Tuo metu ir notarų klientai liktų patenkinti – norima paslauga būtų suteikta greičiau ir efektyviau. Žinoma, taip būtų, jei viskas vyktų sklandžiai ir Lietuvos valdymo spragos netrukdytų vykdyti planą taip, kad visos suinteresuotos grupės liktų patenkintos.

III. NOTARIATO VEIKLOS PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO GALIMYBĖS

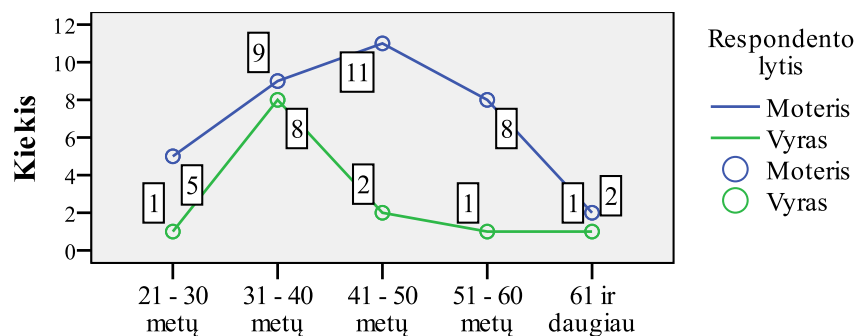
III.1. Tyrimas: pagrindinės notariato veiklos problemos

Tyrimo vykdymas yra atsakingas darbas, reikalaujantis daug tyrėjo pastangų. Sudėtingiausia tyrimo dalis, mano nuomone, yra pasiruošimas. Visų pirma svarbu išskirti ir apibrėžti tyrimo koncepciją, t.y. tą pagrindinę idėją ir tuos pagrindinius teorinius teiginius, kuriais remiantis buvo sumanytas tyrimas, ir korektiškai nusakyti tyrimo metodus. Reikia teisingai nusistatyti ir tiriamųjų kontingentą, kad gauti rezultatai būtų vertingi ir iškilusi problema būtų išspręsta.

Norimos informacijos išgavimas iš tiriamųjų gali būti įvykdytas tik tinkamai pasirinkus metodą. Kiekvienas žmogus turi ką pasakyti, tik reikia tą informaciją „pasiimti“. Juk remdamiesi žmogaus elgesiu, galima pažinti jo psichiką; be to, dar yra kalba, kuria galima pasakyti savo nuomonę, jausmus, išgyvenimus ir kt.; įvairūs psichofiziniai pokyčiai, kuriuos galima užregistruoti prietaisų pagalba ir t.t. Nuo tinkamai pasirinktos tyrimo metodologijos priklauso ir paties darbo sėkmė, nes gerai parengtas ar pritaikytas metodas žymiai palengvina tyrimą.

Tiriamųjų kontingentas. Pagrindinis šio darbo objektas – Lietuvos notariatas, todėl tiriamųjų kontingentas bus tie, kas susiduria su šios institucijos veikla. Pasak K. Kardelio (2002), tiriamųjų kontingento apibrėžimas – vienas pagrindinių tyrimo organizavimo elementų, neretai galintis turėti lemiamos įtakos duomenų patikimumui. Tyrimui buvo pasirinkti Lietuvos notariai ir subjektai, kurie naudojami jų teikiamomis paslaugomis. Tiriamieji – pilnamečiai asmenys (nuo 18 iki 62), kurie suskirstyti į dvi grupes – paslaugų teikėjai ir jų vartotojai:

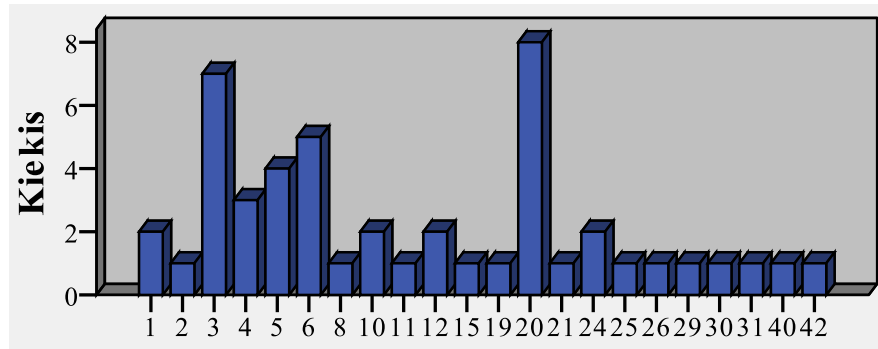
1) Lietuvos notariai – valstybės įgalioti asmenys, įtvirtinantys neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinantys šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą. Apklaustų notarų charakteristika atsispindi 5 – ajame pav..

5. pav. Notarų charakteristika

Tyrimo metu buvo apklausti 48 Lietuvos notariai, iš jų – 35 (72,92%) moterys, 13 (27,08%) vyrų. 6 (12,5%) respondentai buvo 21 - 30 metų (1 vyras/5 moterys), 17 (35,42%) respondentų buvo 31 – 40 metų (8 vyrai/9 moterys), 13 (27,08%) respondentų buvo 41 – 50 metų (2 vyrai/11 moterų), 9 (18,75%) respondentai buvo 51 – 60 metų (1 vyras/8 moterys) ir 3 (6,25%) respondentai

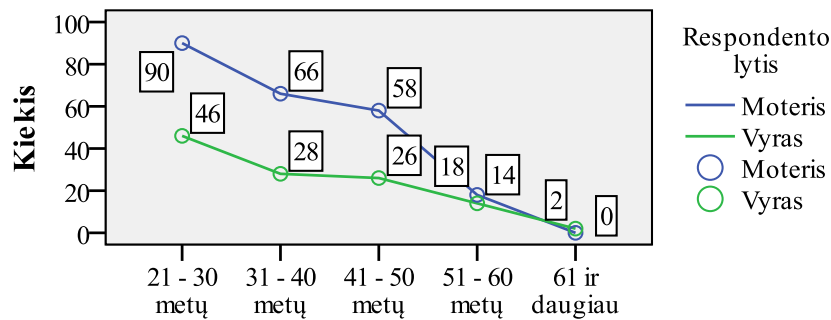
buvo 61 ir daugiau metų (1 vyras/2 moterys). Taigi, moterų apklausoje dalyvavo žymiai daugiau nei vyrų. Daugiausiai respondentų buvo tarp 31 ir 40 metų, o išskyrus pagal lytis – daugiausiai moterų buvo tarp 41 ir 50 metų, o vyrų – tarp 31 ir 40 metų.

6. pav. Notarų darbo stažas

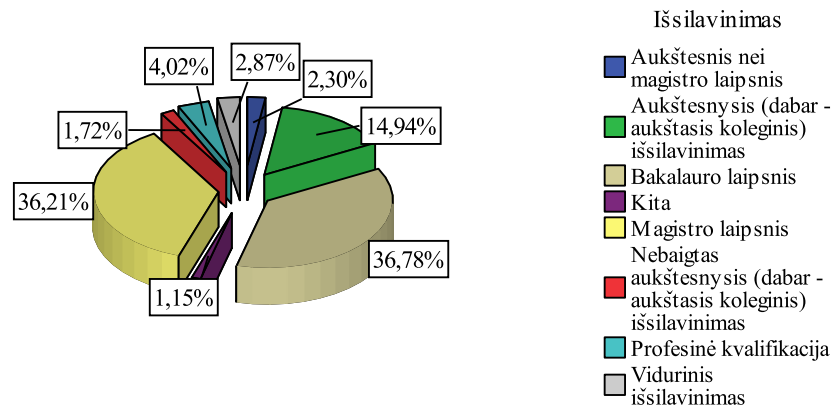
Pagal 6 paveikslėlį, matome, kad dauguma pildžiusių anketą notarų turi nemažą patirtį šioje srityje. Net 8 (16,17%) notariai turi 20 metų patirties bagažą, o dar 10 (20,83%) - net didesnę – nuo 21 iki 42 metų. Mažiausiai patirties – tik vienerius metus turi 2 (4,17%) notariai, dvejus metus – tik 1 (2,08%) notaras.

2) Notarinių paslaugų vartotojai – atsitiktiniai pilnamečiai asmenys, kurie naudojami notarų paslaugomis. Juos sudaro įvairaus amžiaus, profesijų asmenų iš skirtingų Lietuvos miestų. Jų charakteristika atsispindi 7 – ajame pav..

7. pav. Notarinių paslaugų vartotojų charakteristika

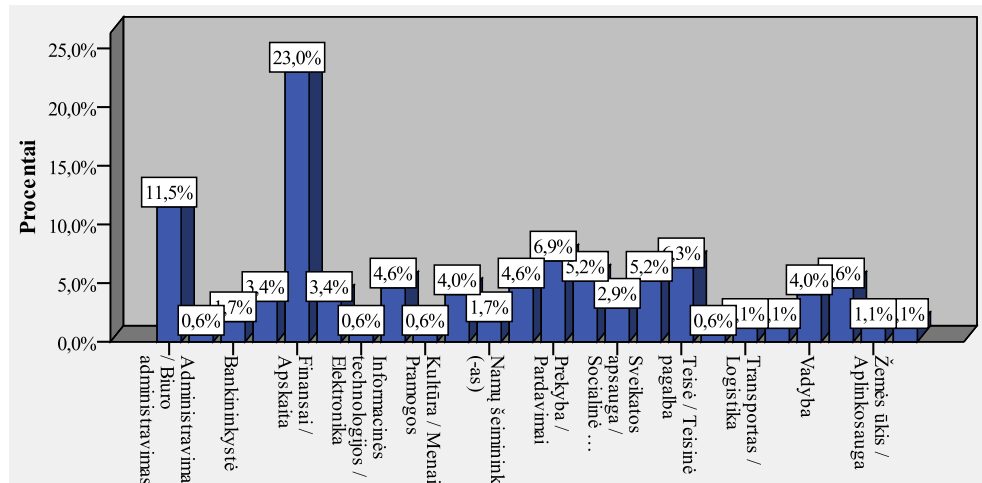
Tyrimo metu buvo apklausti 348 Lietuvos piliečiai, iš jų – 232 (66,67%) moterys, 116 (33,33%) vyrų. 136 (39,08%) respondentai buvo 21 - 30 metų (46 vyrai/90 moterų), 94 (27,01%) respondentų buvo 31 – 40 metų (28 vyrai/66 moterys), 84 (24,38%) respondentų buvo 41 – 50 metų (26 vyrai/58 moterys), 32 (9,2%) respondentai buvo 51 – 60 metų (14 vyrų/18 moterų) ir 2 (0,57%) respondentai buvo 61 ir daugiau metų (2 vyrai/0 moterų). Taigi, moterų apklausoje dalyvavo žymiai daugiau nei vyrų. Daugiausiai respondentų buvo tarp 21 ir 30 metų, o mažiausiai – nuo 31 ir daugiau metų.

8. pav. Notarinių paslaugų vartotojų išsilavinimas

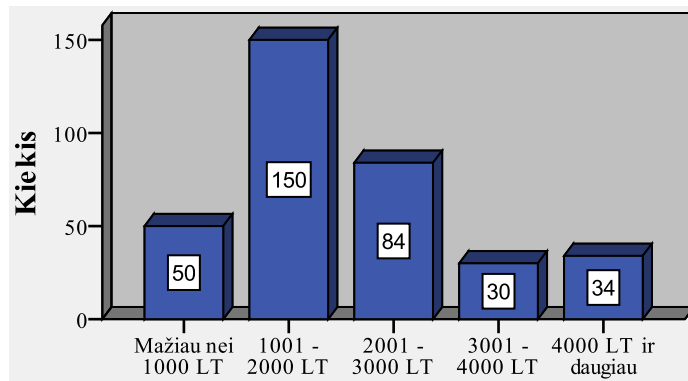
Iš 8 pav. matome, kad praktiškai visi dalyvavusieji yra daugiau mažiau išsilavinę žmonės. Beveik po tiek pat apklaustųjų turi bakalauro (36,78% - 128 respondentai) ir magistro (36,21% - 126 respondentai) laipsnius. 52 (14,94%) respondentai turi aukštesnįjį (dabar – aukštąjį kolegini) išsilavinimą. Aukščiausias išsilavinimas tarp apklaustųjų – aukštesnis nei magistro laipsnis – 2,30 % (8 respondentai), o žemiausias– vidurinis (2,87% - 10 respondentų). Likusieji turi nebaigtą aukštesnįjį išsilavinimą arba turi įgiję profesinę kvalifikaciją.

Išsilavinimo lygis turi nemažai įtakos žmogaus pasaulėžiūrai. Dažniausiai skirtingų išsilavinimo lygių žmonės turi ir skirtingus tikslus, kitaip žiūri į notarų darbą (daugiau mokslo siekė yra labiau susipažinę su jų atliekamomis funkcijomis) ir kt. Todėl stengtasi apklausti visų išsilavinimo lygių asmenų.

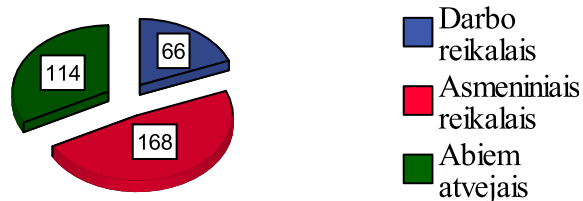
9. pav. Notarinių paslaugų vartotojų užsiėmimas

Kaip matome iš 9 – ojo paveikslėlio, tarp apklaustųjų – įvairių profesijų žmonės. Bedarbių tarp jų mažai – 3,4% (12 respondentų). Daugiausiai tarp apklaustųjų – finansų/apskaitos srityje dirbantys asmenys – 23% (80 respondentų), perpus mažiau – 11,5% (40 respondentų) dirba administravimo srityje. Likusieji dirba apsaugos, gamybos, bankininkystės, sveikatos apsaugos, valstybinio sektoriaus, informacinių technologijų, švietimo, transporto, turizmo, vadybos, pramonės, statybos ir kitose srityse.

10. pav. Klientų vidutinės pajamos

Dauguma apklaustųjų – vidutines ir didesnes pajamas gaunantys asmenys. Mažiau nei 1000 Lt gaunančių – tik 14,37% (50 respondentų), daugiausiai respondentų (43,10% - 150 respondentų) uždirba nuo 1001 iki 2000 litų. Visų likusiųjų mėnesio pajamos dar didesnės, o nuo 4000 litų uždirba net 9,77% (34 respondentai).

11. pav. Naudojimosi notaro paslaugomis atvejais

Iš pateiktų atsakymų, matome, kad dažniausiai respondentai pas notarą lankosi asmeniniais reikalais – 48,28% (168 respondentai), tik 18,97% - darbo reikalais (66 respondentai) ir 32,76% - abiem atvejais (114 respondentų).

Tyrimo organizavimas. Tyrimo tikslas - ištirti 1990 – 2010 metų laikotarpyje Lietuvos notariato veiklos optimizavimą ir pateikti išvadas apie įvykusius pokyčius, bei siūlymus, ką dar reikėtų pakeisti šioje institucijoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti Lietuvos notarų anketinę apklausą ir išanalizuoti gautus rezultatus.
2. Atlikti notarinių paslaugų vartotojų anketinę apklausą ir išanalizuoti gautus rezultatus.
3. Palyginti kaip vertina Lietuvos notariato veiklą paslaugos teikėjai ir gavėjai.
4. Pateikti siūlymus apie tolesnį notariato institucijos veiklos optimizavimą.

Tyrimo eiga. Abiems grupėms buvo sudaryti skirtingi klausimynai, kadangi jie yra skirtinguose pusėse – vieni paslaugos tiekėjai, kiti – gavėjai. Todėl gali kitaip matyti esamą situaciją notariato institucijoje. Tyrimui pasirinkau jau sukurtą metodą – anketavimą. Sudarytos anketos buvo perkeltos į internetinę erdvę, tam, kad jos lengviau pasiektų respondentus ir būtų patogiau bei greičiau jiems atsakyti į pateiktus klausimus. Anketos patalpintos svetainėje www.manoapklausa.lt, jos pagalba, siūsdama respondentams prašymus užpildyti anketą, įdėjau tik nuorodą. Respondentams paspaudus ją, atsirado langas į sudarytą klausimyną.

Kiekvieno Lietuvos notaro kontaktai – biuro adresas, telefonas, elektroninis paštas, darbo laikas - pateikti Lietuvos Notarų rūmų svetainėje, todėl lengvai galėjau su jais susisiekti. Nuoroda į anketą nusiunčiau visiems Lietuvos notarams, tačiau atsakė tik 18% - 48 notarai.

Kitą grupę respondentų – notarinių paslaugų vartotojus - apklausiau, tiek internetu, tiek pateikdama popierinį klausimyno variantą. Stengiausi apklausti kiek galima įvairesnių profesijų, amžiaus ir gyvenamojo miesto asmenis. Internetu siųstų respondentų adresus paėmiau iš Lietuvos įmonių katalogų.

Tyrimo metodai. Tyrimo metodas – tai tam tikrų praktinių arba pažintinių rezultatų gavimo būdas, taikant įvairias priemones. Savo ruožtu tai sisteminė procedūra, susidedanti iš nuosekliai pasikartojančių operacijų, kurių taikymas kiekvienu konkrečiu atveju leidžia pasiekti norimų rezultatų. Be abejo, sudėtingos, specifinės mokslo problemos reikalauja ir specialių tyrimo metodų, kuriuos reikia sukurti (Kardelis, 2002).

Empiriniai: Lietuvos notarų ir jų klientų anketinė apklausa. Anketos sudarytos remiantis šiame darbe pateikta teorine medžiaga. Empiriniai tyrimai svarbūs tuo, kad jais remiantis gauti duomenys leidžia daryti apibendrinimus ir išvadas, t.y. nustatyti empirinius dėsningumus bei kurti teorinius apibendrinimus.

Anketa - labiausiai taikomas apklausos metodas. Ją sudaro grupė tarpusavyje susijusių klausimų, į kuriuos reikia gauti apklausiamų asmenų (respondentų) atsakymus.

Buvo sudarytos dvi anketos:

1. Notarams (žr. *Priedas Nr. 1*) – 16 klausimų ir 4 respondento klasifikacijos punktai (lytis, amžius, gyvenamoji vieta, darbo stažas);
2. Notarinių paslaugų vartotojams (žr. *Priedas Nr. 2*) – 20 klausimų ir 5 respondento klasifikacijos punktai (lytis, amžius, gyvenamoji vieta, išsilavinimas, užsiėmimas).

Anketose buvo panaudoti šie klausimų tipai:

1. Klausimas su atsakymo variantais (vienas galimas atsakymas). Klausimo rūšis, kai tik vienas atsakymo variantas yra teisingas, arba reikia išrinkti patį svarbiausią.
2. Klausimas su atsakymo variantais (daug galimų atsakymo variantų). Klausimo rūšis, kai daugiau nei vienas atsakymo variantas yra teisingas, arba reikia sužinoti visus respondentui svarbius atsakymus.
3. Atviras klausimas. Respondentas gali atsakyti į klausimą įrašydamas savo tekstą.
4. Vertinimo skalė. Ji leidžia sužinoti respondentų nuomonę apie klausimo dalyką.
5. Hierarchinis klausimas (išdėstyti atsakymus nuo 1 iki kiek iš viso yra teiginių). Šis klausimas reikalauja išdėstyti atsakymų variantus pagal svarbą – pirmą vietą paskiriant svarbiausiam, o paskutinę – mažiausiai svarbiam dalykui. Tokio tipo klausimai yra naudingi norint išsiaiškinti respondentų vertybių sistemą.

Pagal užduotų klausimų temą, galima išskirti:

1. Notarinių paslaugų kokybė. Norima išsiaiškinti respondentų nuomonę apie notarinių paslaugų kokybę, jos pokyčius Lietuvos notariatui tapus Lotyniškuoju.
2. Notarinių paslaugų tarifai. Siekiama sužinoti respondentų nuomonę apie esamus paslaugų tarifus, jų dydį bei skaičiavimo metodus.
3. Notarų skaičiaus ribojimas. Stengiamasi išsiaiškinti, ką respondentai mano apie notarų skaičiaus ribojimą – jis būtinas, ar visai jo nereikia.
4. Elektroninių sistemų diegimas. Pradėtos diegti elektroninės sistemos notarinėje veikloje turi tiek privalumų, tiek trūkumų. Norima sužinoti respondentų nuomonę apie elektroninių sistemų reikalingumą, patikimumą bei naudingumą.
5. Lotyniškasis (laisvasis) notariato tipas. Valstybinio Lietuvos notariato tapimas Lotyniškuoju (laisvuoju) svarbus žingsnis notariato istorijoje. Siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę apie šį reikšmingą įvykį.
6. Kita svarbi informacija. Į šiuos klausimus įeina kiti atliekamam tyrimui būtini klausimai, pvz. vidutinės pajamos; kaip dažnai naudojate notarines paslaugas; kokie subjektai dažniausiai naudojami Jūsų paslaugomis ir kt.

Matematiniai statistiniai metodai (absoliutinių ir procentinių dažnių skaičiavimas). Sugrupuota informacija pateikiama lentelėse ir diagramose.

Dauguma duomenų turi būti statistiškai apdoroti. Apdoroti rezultatai vadinami antriniais duomenimis. Pavyzdžiui, tokie duomenys yra įvairios dažnuminės charakteristikos, vidurkiai, koreliaciniai (tarpusavio) ryšiai ir t.t. Jie įgauna mokslinio apibendrinimo formą ir sudaro prielaidas tolimesniems teoriniams apibendrinimams (Kardelis, 2002).

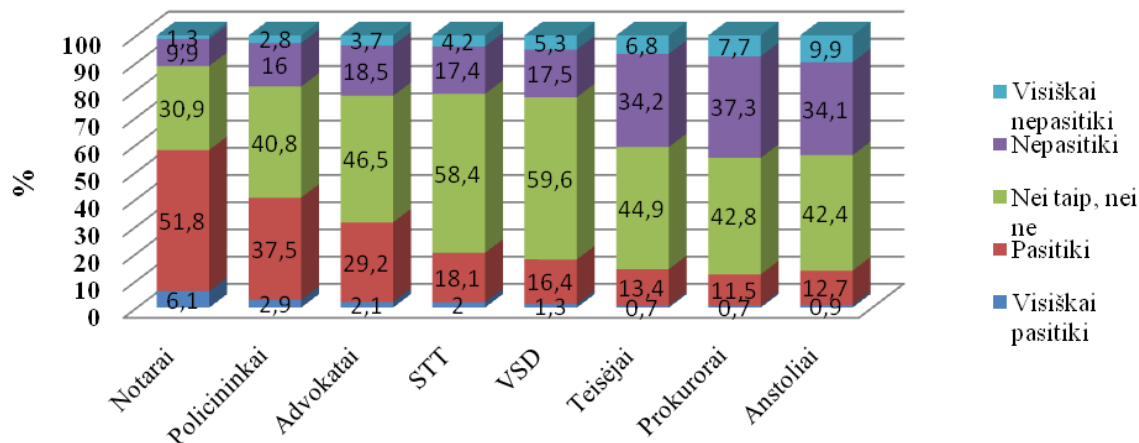
Gauti tyrimo rezultatai buvo apdoroti, taikant matematinės statistikos metodus. Naudojant SPSS programinį paketą ir kompiuterinę programą MS EXCEL, buvo skaičiuojami rodiklių aritmetiniai vidurkiai (X), vidutiniai kvadratiniai nukrypimai (S), aritmetinių vidurkių reprezentacijos paklaidos. Kokybinių požymių dažnumas buvo išreiškiamas procentais, jų statistinis ryšys įvertintas χ^2 (chi) kriterijumi. Lyginant tyrimo rezultatus tarp notarų ir jų klientų, buvo nustatomas aritmetinių vidurkių skirtumų patikimumas. Statistinis patikimumas buvo vertinamas pagal Stjudento kriterijų ($p > 0,05$ – skirtumas nepatikimas; $p < 0,05$ – skirtumas patikimas).

SPSS programinis paketas (angl. – Statistical Package for the Social Sciences) – vienas labiausiai paplitusių statistinės informacijos apdorojimo programinių paketų, tinkamų ir pradedančiajam, ir patyrusiam vartotojui. Pagrindinis SPSS programinio paketo privalumas – didelė šiuolaikinių statistinių analizės metodų pasirinktis bei duomenų analizės rezultatų vizualizavimo priemonių (duomenų pateikimo lentelių, diagramų, skirstinių kreivių) įvairovė, lengvai įvaldoma dialoginė sąsaja (Pukėnas, 2009).

Tyrimo rezultatai. Atlikto tyrimo rezultatų statistika pateikta Priede Nr. 3 (notarų) ir Priede Nr. 4 (notarinių paslaugų vartotojų). Gautus rezultatus analizuosiu pagal temas.

1. Notarinių paslaugų kokybė

Šioje temoje analizuosiu tik notarinių paslaugų vartotojų nuomonę, kadangi tiksliausiai aptarnavimo – paslaugų suteikimo kokybę galima įvertinti tiesiogiai apklausiant pačius klientus. Pirmiausiai pateiksiu sociologinės apklausos, kurią atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ (2010), gautus rezultatus, įrodančius, kad Lietuvoje labiausiai iš teisinių profesijų atstovų yra pasitikima notariais.

12. pav. Pasitikėjimas teisinių profesijų atstovais

Tyrimo duomenimis, vertindami teisinių profesijų atstovus, Lietuvos gyventojai šeštus metus iš eilės labiausiai pasitiki notariais (58%). Notariais nepasitiki 11% respondentų. Nuo 2009 metų pasitikėjimas notariais pakilo 5 procentiniais punktais (2009 m. – 53%). Pakilo pasitikėjimas ir policininkais (40%, 2009 m. – 36%). Pasitikėjimas kitų teisinių profesijų atstovais beveik nepakito: advokatais pasitiki 31% (2009 m. – 31%), Specialiųjų tyrimų tarnybos darbuotojais – 20% (2009 m. – 22%), VSD pareigūnais – 18% (2009 m. – 18%), teisėjais – 14% (2009 m. – 15%), antstoliais – 14% (2009 m.- 12%), prokurorais – 12% (2009 m. – 13%).

3 lentelė

Poriniai dažniai – pasitikėjimo notariais ir gaunamų notarinių paslaugų vertinimas

		Gaunamų notarinių paslaugų kokybės vertinimas										Suma
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Pasitikėjimo notariais vertinimas	1	4	2	0	0	2	0	0	0	0	0	8
	3	0	0	2	2	0	0	2	0	0	0	6
	4	0	0	2	4	6	2	0	0	0	0	14
	5	0	0	0	6	22	6	12	4	0	0	50
	6	0	0	0	0	2	6	10	2	6	0	26
	7	0	0	0	0	2	4	16	16	10	2	50
	8	0	0	0	0	0	0	4	48	18	14	84
	9	0	0	0	0	0	0	0	6	34	8	48
	10	0	0	0	0	0	2	0	10	6	44	62
Suma		4	2	4	12	34	20	44	86	74	68	348

Šiuose klausimuose respondentai turėjo 10 – balėje sistemoje įvertinti gaunamų notarinių paslaugų kokybę, bei tokioje pat sistemoje įvertinti savo pasitikėjimą notariais. Kaip parodė tyrimas,

tiek pasitikėjimas notariais, tiek gaunamų notarinių paslaugų kokybės vertinimas yra gana aukštas. Apskaičiavus vidurkį, jis yra geras abiem atvejais – notarinių paslaugų kokybė – 7,76 balų iš 10 galimų, o pasitikėjimas notariais – 7,36 balų iš 10 galimų.

Daugiausiai respondentų – 24,73% (86) notarinių paslaugų kokybę įvertino 8 – gerai, labai gerai įvertino 21,26% (74), o puikiai – net 19,54% (68). Tačiau buvo ir tokių, kurie silpnai ir net labai silpnai vertina notarinių paslaugų kokybę – 16,09% (54).

Daugiausiai respondentų – 24,14% (84) pasitikėjimą notariais įvertino 8 – gerai, labai gerai įvertino 13,79% (48), o puikiai – net 17,82% (62). Tačiau buvo ir tokių, kurie nepasitiki ir net visiškai nepasitiki – 22,41% (78). Beje, nei vienas respondentas pasitikėjimu notariais nepažymėjo 2 lygio, todėl lentelėje šio rodiklio nėra.

Verta pažymėti, kad blogiausiai (1-etu) abu kintamuosius įvertino 4 respondentai. Manau, kad tie žmonės apskritai yra nepatenkinti visa teisine sistema, arba net Lietuvos valdžia, nes 1 reikštų, kad notariate vyrauja tikra sumaištis ir jų atliekamas darbas yra labai nekokybiškas. Taip pat šioje porinių dažnių lentelėje pastebima priklausomybė tarp kintamųjų, kad tuo įsitikintume, atliksime jų koreliaciją.

4 lentelė

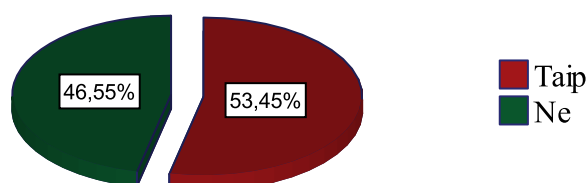
Koreliacija – kintamųjų priklausomybė tarp gaunamų notarinių paslaugų kokybės ir pasitikėjimo notariais vertinimo

		Gaunamų notarinių paslaugų kokybės vertinimas	Pasitikėjimo notariais vertinimas
Gaunamų notarinių paslaugų kokybės vertinimas	Pearson Cor.	1	,842**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	348	348
Pasitikėjimo notariais vertinimas	Pearson Cor.	,842**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	348	348

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

6 - oje lentelėje pavaizduota koreliacija taikant Pirsono būdą. Norėta išsiaiškinti ar yra ryšys ieškoti tarp gaunamų notarinių paslaugų kokybės ir pasitikėjimo notariais vertinimų. Pirmoji eilutė parodo ryšio stiprumą tarp dviejų kintamųjų, o antroji – ryšio patikimumą. Trečioji eilutė – respondentų skaičius (348).

Kaip matome, yra gana stiprus tiesinis koreliacinis ryšys tarp šių kintamųjų – net 0,842. Vadinasi, kas notarinių paslaugų kokybę vertina gerai, tai notariais taip pat pasitiki, o jei respondentas mano, kad notarų aptarnavimo kokybė yra prasta – tai jis ir nepasitiki jais. Be to, šio ryšio patikimumas - vidutinis, nes $p < 0,01$.

13. pav. Teiginio „Aš visada naudojuosi to paties notaro paslaugomis“ atsakymų pasiskirstymas

Tuo tarpu, šio klausimo atsakymai, reiškia, kad tikrai, nors ir dauguma palankiai vertina notarų darbą, yra spragų. Kadangi, beveik po lygiai pasiskirstė respondentai į tuos, kurie visada naudojami to paties notaro paslaugomis ir kurie keičia juos. Jeigu asmuo naudojami vis kito notaro paslaugomis, vadinasi jis išvelgia trūkumų ir ieško tokio notaro, kuris atitiktų jo keliamus reikalavimus.

5 lentelė

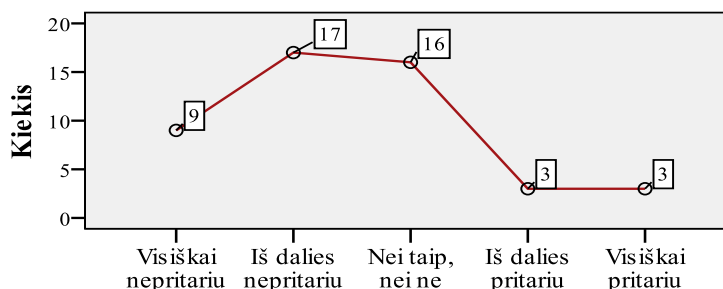
Poriniai dažniai – notarų aptarnavimo kokybės pokyčio vertinimas pagal respondentų išsilavinimo lygį

		Notarų aptarnavimo kokybės pokytis per pastaruosius dvidešimt metų					Suma
		Labai pagerėjo	Pagerėjo	Nepasikeitė	Pablogėjo	Labai pablogėjo	
Išsilavinimas	Aukštesnis nei magistro laipsnis	0	8	0	0	0	8
	Magistro laipsnis	8	72	38	6	2	126
	Bakalauro laipsnis	8	72	48	0	0	128
	Aukštesnysis (dabar - aukštasis koleginis) išsilavinimas	0	24	26	2	0	52
	Profesinė kvalifikacija	0	6	8	0	0	14
	Nebaigtas aukštesnysis (dabar - aukštasis koleginis) išsilavinimas	2	2	0	2	0	6
	Vidurinis išsilavinimas	0	8	2	0	0	10
	Kita	0	4	0	0	0	4
Suma		18	196	122	10	2	348

Dauguma respondentų mano, kad per pastaruosius dvidešimt metų notarų aptarnavimo kokybė tikrai nepablogėjo. Kad labai pagerėjo mano 18 (5,17%) respondentų, kad pagerėjo net 196 (56,32%) respondentai, o kad neįvyko jokių pokyčių – 122 (35,06%) respondentai. Ne tokios geros nuomonės apie kokybę yra tik 12 (3,45%) respondentų. Pagal gautus rezultatus, manau, respondento išsilavinimas šiuo atžvilgiu turi tam tikros įtakos. Kadangi iš visų 6 respondentų, kurie turi nebaigtą aukštesnį išsilavinimą, 2 teigė, kad paslaugų kokybė pablogėjo, o tai sudaro net 33,33% šio išsilavinimo respondentų. Tuo tarpu magistro laipsnį turinčių žmonių neigiamai apie paslaugų kokybės pokytį atsiliepė 8, o tai yra 6,35% visų magistro laipsnį turinčių respondentų.

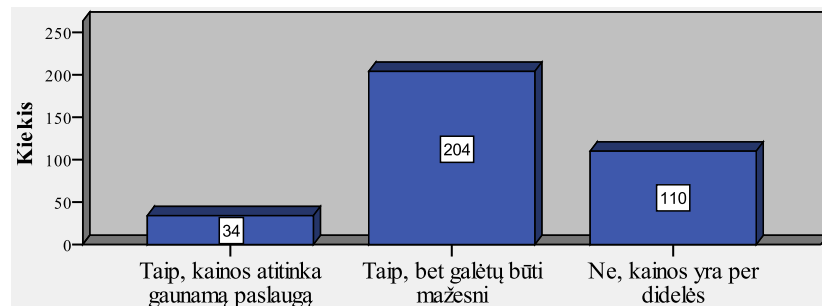
Taigi, manau, galbūt ir ne visi, bet dauguma aukštesnį išsilavinimą turinčių asmenų, labiau supranta jų atliekamo darbo specifiką. Taip pat, remiantis gautais rezultatais, galima konstatuoti, kad notari tikrai tobulina savo veiklą ir atsižvelgia į klientų poreikius, nes 61,49% visų respondentų tvirtina, kad per pastaruosius dvidešimt metų notarų aptarnavimo kokybė pagerėjo.

2. Notarinių paslaugų tarifai

14. pav. Teiginio „Aš gaunu pakankamas pajamas, kad galėčiau išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.“ notarų vertinimas

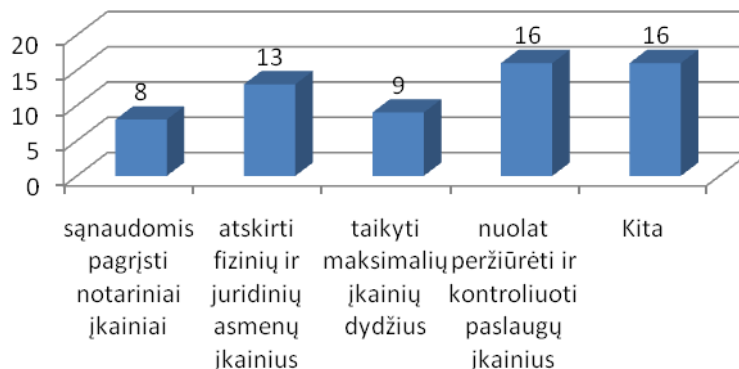
Iš pateiktų atsakymų pasiskirstymo darome išvadą, kad notariai nėra itin patenkinti gaunamomis pajamomis. Notarams vertinant gaunamas pajamas nuo 1 (visiškai nepritariu) iki 5 (visiškai pritariu) vidurkis vos siekia viduriuką – 2,46. Net 18,75% - 9 notariai, teigia visiškai nepritariantys šiam teiginiui, kiti 35,42% - 17 notarų – nepritaria iš dalies, vadinasi daugiau nei pusę tyrime dalyvavusių notarų – 54,17%, jų manymu, gauna per mažas pajamas, kad galėtų užtikrinti visapusišką biuro ir darbuotojų išlaikymą. Tuo tarpu trečdalis notarų (33,33%), nei pritaria šiam teiginiui, nei prieštarauja. Todėl manau, kad jiems pajamų užtenka, tačiau gaunamas lėšas turi labai tikslingai paskirstyti. Ir tik 12,5%, tai yra 6 notariai tvirtina, kad pajamos yra pakankamos, kad galėtų išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

15. pav. Notarinių paslaugų įkainių prieinamumas klientams

Tuo tarpu, daugumai (58,62%) notarų klientų dabartinės notarinių paslaugų kainos yra prieinamos. Savaiame aišku, kad jie pageidautų, kad jos būtų mažesnės. Apie trečdaliui (31,61%), kainos yra per didelės, ir labai maža dalis (9,77%) respondentų neturi jokių pretenzijų dėl nustatytų notarinių paslaugų kainų – jiems jos atitinka gaunamą paslaugą.

Aptariant gautus rezultatus, manau, dabartinės kainos yra vidutiniškos – dauguma respondentų gali sau leisti naudotis notarinėmis paslaugomis. Tačiau žiūrint į tai, kad notariai teigia gaunantys per mažas pajamas už savo atliktą darbą, galbūt reikėtų keisti notarinių paslaugų tarifus. Bet Teisingumo ministerijai tada reikėtų atsižvelgti ir į notarų klientus. Pagal dabartinę Lietuvos ekonominę situaciją, socialiai remtinų žmonių skaičių bei tyrimo gautus rezultatus, manau, žmonių grupei, kuriai notarinių paslaugų įkainių tarifai yra per aukšti, tam tikra dalis turėtų būti kompensuojama iš valstybės lėšų.

16. pav. Notarinių paslaugų įkainių nustatymo metodų pasirinkimas (respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymo variantus)

Notarų apklausa parodė, kad daugiausiai balsų (16) sulaukė siūlymas nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų įkainius. Tokį pat balsų kiekį surinko ir atsakymo variantas – kita (notarų nuomonei išreikšti skirtas variantas). Tarp pasiūlymų buvo taikyti proporcinį tarifą nuo vertės piniginę vertę turintiems sandoriams, fiksuotą tarifą taikyti tik techninio pobūdžio ir neturintiems piniginės vertės sandoriams, taip pat taikyti socialiai orientuotus įkainius (už nekilnojamojo ir kito turto sandorius didesni įkainiai, už dažnai pasitaikančius veiksmus - nuorašus, įgaliojimus, parašų paliudijimą – mažesni). Be to, notarai pažymėjo, jog tarifus reikia vieną kartą nustatyti ir keisti tik išimtiniais atvejais (pvz. šalies ekonominė krizė) ir juos nustatyti įstatymu, kad nebūtų keičiami vos atėjus į valdžią naujam Teisingumo ministrui.

Taigi, dauguma notarų norėtų, kad notarinių paslaugų tarifai išliktų stabilūs ilgą laiką. Taip pat, pagal tai, kad kiekvienas tarifų nustatymo metodas neišsiskyrė žymiu pranašumu, ir pagal pateiktus notarų pasiūlymus, galima teigti, kad geriausia būtų pasirinkti ne vieną metodą, o sujungti kelis ir paskirstyti juos pagal notarinių paslaugų specifiką.

6 lentelė

Koreliacija – kintamųjų priklausomybė tarp respondentų darbo stažo ir įkainių nustatymo metodų

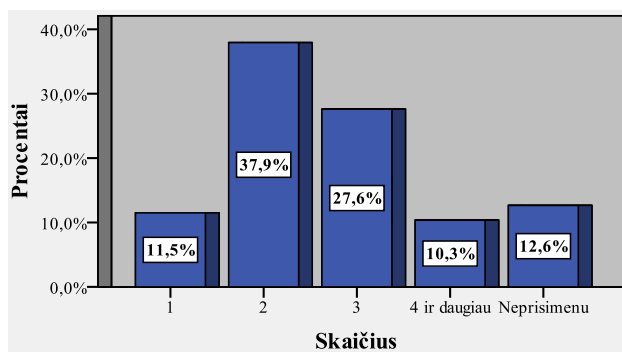
		Darbo stažas	Sąnaudomis pagrįsti notariniai įkainiai	Atskirti fizinių ir juridinių asmenų įkainius	Maksimalūs įkainių dydžiai	Nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų dydžius	Kiti būdai
Darbo stažas	Pearson Cor.	1,00	0,28	0,07	-0,32*	-0,02	-0,13
	Sig. (2-tailed)		0,05	0,62	0,03	0,89	0,38
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00
Sąnaudomis pagrįsti notariniai įkainiai	Pearson Cor.	0,28	1,00	0,10	-0,07	-0,20	-0,08
	Sig. (2-tailed)	0,05		0,48	0,63	0,18	0,59
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00
Atskirti fizinių ir juridinių asmenų įkainius	Pearson Cor.	0,07	0,10	1,00	-0,05	-0,23	-0,13
	Sig. (2-tailed)	0,62	0,48		0,72	0,11	0,37
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00
Maksimalūs įkainių dydžiai	Pearson Cor.	-0,32*	-0,07	-0,05	1,00	-0,23	-0,11
	Sig. (2-tailed)	0,03	0,63	0,72		0,12	0,44
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00
Nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų dydžius	Pearson Cor.	-0,02	-0,20	-0,23	-0,23	1,00	-0,41**
	Sig. (2-tailed)	0,89	0,18	0,11	0,12		0,00
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00
Kiti būdai	Pearson Cor.	-0,13	-0,08	-0,13	-0,11	-0,41**	1,00
	Sig. (2-tailed)	0,38	0,59	0,37	0,44	0,00	
	N	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00	48,00

8 - oje lentelėje pavaizduota koreliacija taikant Pirsono būdą. Norėta išsiaiškinti koks yra ryšys tarp notarų turimo darbo stažo ir notarinių paslaugų įkainių nustatymo metodų pasirinkimo (sąnaudomis pagrįsti notariniai įkainiai, atskirti fizinių ir juridinių asmenų įkainius, maksimalūs įkainių dydžiai, nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų dydžius).

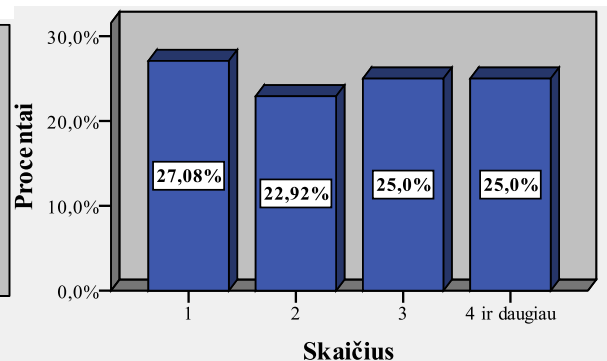
Pirmoji eilutė parodo ryšio stiprumą tarp dviejų kintamųjų, o antroji – ryšio patikimumą. Trečioji eilutė – respondentų skaičius (48).

Stipriausias koreliacijos ryšys ($r = -0,41$) yra tarp notarinių paslaugų metodų – nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų dydžius ir kitus, čia neišvardintus būdus. Beje, šio ryšio patikimumas yra vidutinis ir jis yra atvirkštinis. Vadinasi, kas pažymėjo, kad reikėtų nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų dydžius - nesiūlė kito, klausimyne nepateikto varianto.

Koreliacija yra statistiškai reikšminga ir tarp notarų darbo stažo ir maksimalių įkainių dydžių metodo, nes visais atvejais $p < 0,05$. Šis ryšys taip pat atvirkštinis, t.y. kuo didesnę darbo stažą turintis notaras šio metodo nesirinktų.

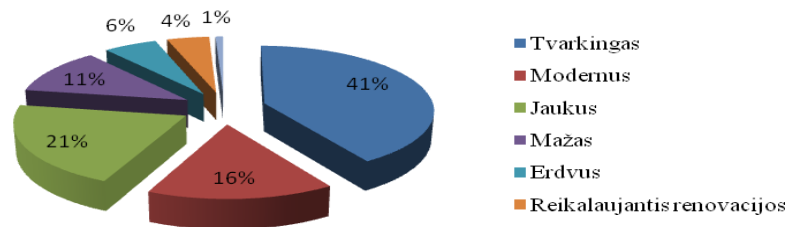

17. pav. Notarų darbuotojų skaičius (klientai)

18. pav. Notarų darbuotojų skaičius (notarai)

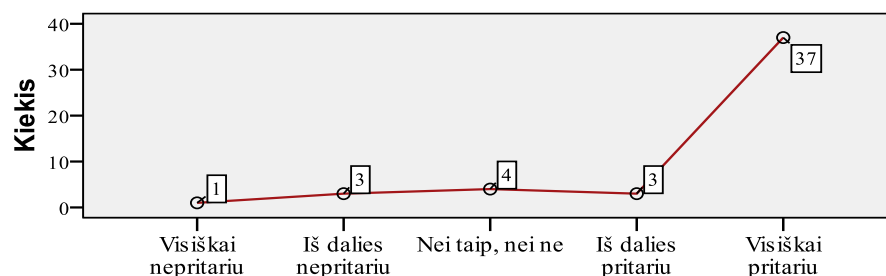
Šiose stulpelinėse diagramose matome, kiek notarai gali įdarbinti darbuotojų. Pagal tai, kad pas notarų vyrauja beveik vienodas pasiskirstymas tarp visų galimų atsakymo variantų (1, 2, 3, 4 ir daugiau darbuotojų), galima teigti, kad notarai išgali nusišamdyti darbuotojų, tiek kiek reikalauja turimo darbo apimtį. Pas klientus taip pat yra visų variantų atsakymų, tačiau labiausiai išsiskiria 2 darbuotojus turintys notarai (37,9%). Vadinasi, vidutiniškai Lietuvoje notaras turi 2 darbuotojus.

19. pav. Notaro biuro aplinka (respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymo variantus)

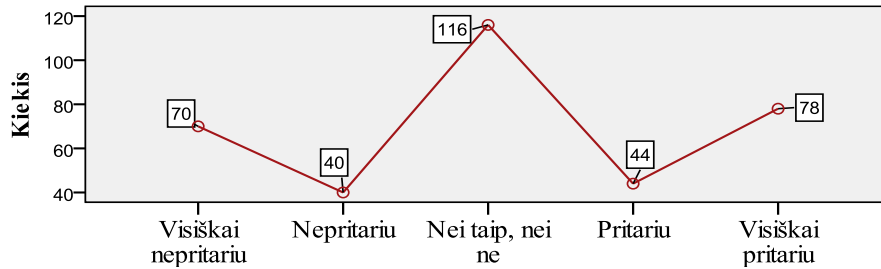
Akivaizdu, kad labiausiai klientams įstrigo tai, kad notaro biuras yra tvarkingas (41%), taip ir modernus (16%) bei jaukus (21%). Tai tikrai įrodo, kad notarai rūpinasi savo biuro išvaizda ir tam jiems pakanka piniginių lėšų.

3. Notarų skaičiaus ribojimas

20. pav. Teiginio „Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija.“ notarų vertinimas

Apklausa parodė, kad didžioji dalis (77,08% - 37 notariai) apklausoje dalyvavusių notarų visiškai pritaria, kad notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija. Notarams vertinant šį teiginį nuo 1 (visiškai nepritariu) iki 5 (visiškai pritariu) vidurkis tikrai aukštas – 4,5. Tik labai maža iš dalies (6,25% - 3 notariai) ir visiškai (2,08% - 1 notaras) nepritaria, o 4 (8,33%) notariai negali pasakyti, ar pritaria, ar ne. Pagal daugumą, galima teigti, kad notariai yra už jų skaičiaus ribojimą.

21. pav. Teiginio „Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi priemonė, garantuojanti kiekvienam notarui pakankamas pajamas, kad šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus bei objektyviai priimti notarinius sprendimus.“ klientų vertinimas

Šis teiginys yra analogiškas 18 pav. pateiktam teiginiui, tik tam, kad respondentai suprastų, ką norima pasakyti, jis buvo išplėstas.

Taigi, pagal apklausos rezultatus, matome, kad respondentų nuomonė šiuo aspektu labai skiriasi. Trečdalis respondentų neturėjo nuomonės šiam teiginiui, kadangi 116 (33,33%) jų teigė nei pritariantys, nei nepritariantys. Manau, tai lėmė jų žinių stoka šiuo klausimu. Linijinė diagrama praktiškai yra simetriška – panašus skaičius visiškai nepritaria (70 – 20,12%) ir visiškai pritaria (78 – 22,41%), bei nepritariančių (40 – 11,49%) ir pritariančių (44 – 12,64%). Manau, kad tie, kurie nepritaria šiam teiginiui, mano, kad notarų skaičiaus ribojimas yra nereikalingas.

Sužinoti, ar respondentai pritaria notarų skaičiaus ribojimui, jiems buvo pateiktas atviras klausimas. Išanalizavus jų pateiktus atsakymus, galima teigti, kad jų nuomonė labai skiriasi. Nepritariantys tokiam veiksmui, argumentuoja, kad notarų ribojimas:

- iškreipia konkurenciją, ko pasėkoje gali augti paslaugų įkainiai;
- palieka kompetentingus, su atitinkamu išsilavinimu žmones be darbo;
- sukuria monopoliją, kas prieštarauja laisvosios rinkos principams;
- mažina žmonės notarų pasirinkimą;
- mažina paslaugų kokybę, esant didelei paklausai;
- sudaro ilgas eiles laukiant priėmimo pas notarą.

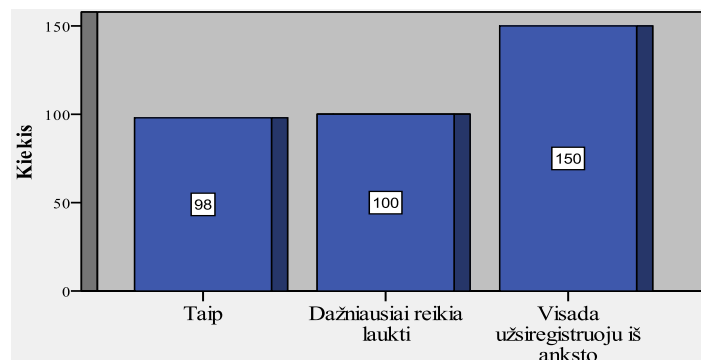
Tuo tarpu, pritariantys praktiškai pakartojo ankstesniame klausime pateiktą teiginį: Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi priemonė, garantuojanti kiekvienam notarui pakankamas pajamas, kad šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus bei objektyviai priimti notarinius sprendimus. Ši dalis respondentų, mano, kad notarų skaičiaus ribojimas:

- išlaiko aukštą notarų darbo kokybės lygį;

- užkerta kelią įvairių neteisėtų sandorių registravimui;
- garantuoja pakankamą klientų skaičių ir taip išvengiama nesąžininga konkurencija ir įstatymų pažeidimai.

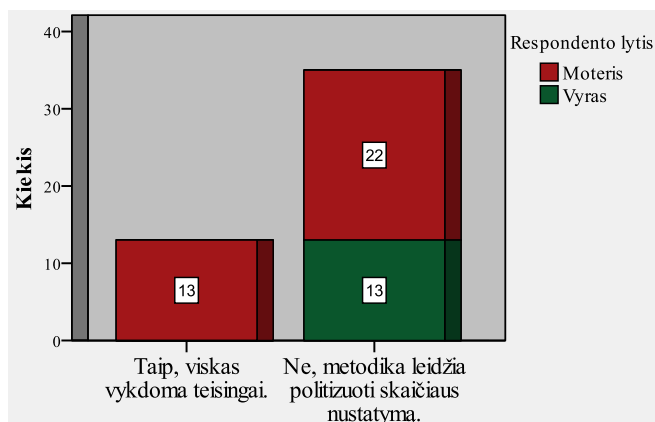
Mano nuomonė yra vienareikšmiška – būtina riboti, reguliuoti notarų skaičių. Manau, kad jei dauguma išsamiau susipažintų su visa notaro profesijos specifika, taip pat pakeistų savo nuomonę. Juk notarai ne kokie verslininkai, kad jiems būtų taikomi laisvosios rinkos principai, jie teisininkų luomo atstovai. Be to, jie vykdo valstybės deleguotas funkcijas, vadinasi ji privalo garantuoti pakankamas pajamas. Taip pat įkainiai yra nustatomi įstatymų ir yra vienodi visiems, bei patys notarai jų nereguliuoja. Taip, kad notarai šiuo aspektu manipuluoti negali.

Taip pat buvo respondentų, kurie neturėjo nuomonės, tik siūlė operatyviau organizuoti notarų darbą. Manau, tai siūlydami jie turėjo omenyje prieinamumą prie notarų.

22. pav. Ar greitai prieinate prie notaro?

Apklausa parodė, kad problema dėl prieinamumo prie notarų tikrai yra. Kadangi nemaža dalis respondentų teigė, kad dažniausiai reikia laukti (28,74% - 100 respondentų). Nors kita dalis respondentų šią problemą sprendžia iš anksto užsiregistruodami – 43,1% respondentų. Tačiau, manau, klientas, norintis atlikti vieną iš dažniausiai pasitaikančių veiksmų (nuorašų, įgaliojimų, parašų tvirtinimą), tikrai iš anksto nesiregistruoja. Taigi, manau notarų skaičių, kur yra didelė paklausa, reikėtų padidinti.

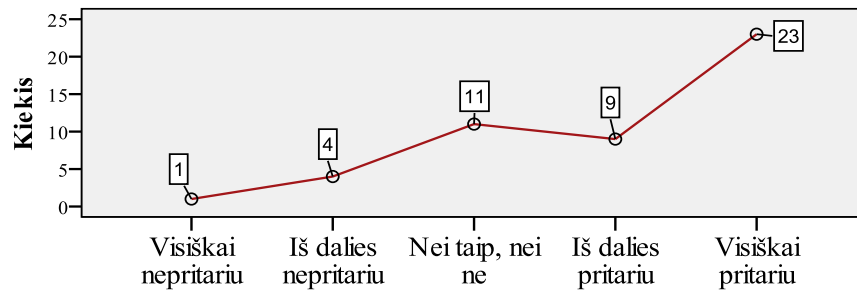

23. pav. Notarų skaičiaus metodikos patikimumas

Be to, dauguma tyrime dalyvavusių notarų tvirtina, kad dabar vykdoma notarų skaičiaus ribojimo metodika yra netinkama – ji leidžia politizuoti. Taip teigia net 35 notariai, o tai yra 72,92% visų apklaustųjų. Taip pat, verta pažymėti, kad tarp taip teigia visi vyrai notariai.

Teisingumo ministerijai vertėtų apsvarstyti taikomą metodiką, kadangi tiek klientai nepatenkinti per mažu notarų kiekiu (didelės eilės), tiek patys notariai abejoja jo patikimumu.

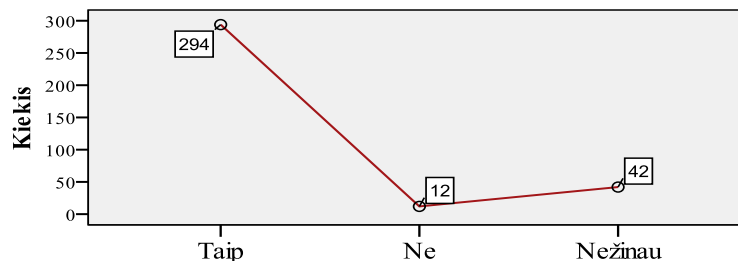
4. Elektroninių sistemų diegimas

24. pav. Teiginio „Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas, kadangi tai palengvina darbą.“ notarų vertinimas

Iš pateiktų atsakymų pasiskirstymo darome išvadą, kad dauguma notarų pritaria elektroninių sistemų diegimui notarų veikloje ir mano, kad tai palengvina jų darbą. Tačiau nemaža tyrime dalyvavusių notarų dalis abejoja. Tiek visiškai, tiek iš dalies nepritaria net 10,41% (5 notariai), abejoja dėl elektroninių sistemų naudingumo – 22,92% (11 notarų), pritaria (tiek iš dalies, tiek visiškai) – 66,67% (32 notariai). Vertinant šį teiginį nuo 1 (visiškai nepritariu) iki 5 (visiškai pritariu) vidurkis gana aukštas – 4,02.

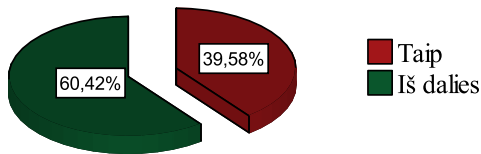
Reikia nemažai laiko, kol žmogus išmoksta dirbti su šiuolaikinėmis sistemomis, vieni joms imlūs, kiti ne. Dažniausiai su informacinėmis sistemomis sunkiau būna apsiprasti vyresnio amžiaus žmonėms (tyrime dalyvavusių notarų amžiaus vidurkis – 43 metai). Beje, vienintelis notaras, kuris pažymėjo, jog visiškai nepritaria pateiktam teiginiui, priklauso 51 – 60 amžiaus laikotarpiui. Abejoti elektroninių sistemų naudingumu, manau, notarus verčia, neretai pasitaikantys gedimai ir įvairūs trukdžiai.

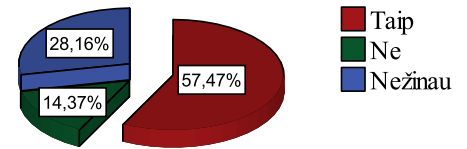
25. pav. Teiginio „Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas.“ klientų vertinimas

Tuo tarpu, klientai beveik absoliučiai pritaria, kad būtina kompiuterizuoti notarų veiklą. Net 84,48% (294 respondentai) teigia, kad elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas. Manau, dauguma supranta, kad elektroninės sistemos turėtų pagreitinti notarų darbą, vadinasi, jie greičiau galės pas notarą išspręsti jiems rūpimą klausimą. Be to, įvykdžius

nekilnojamojo turto sandorį ir jį įtvirtinus pas notarą – nebereikia vykti į Registrų centrą. Taigi, akivaizdu, diegiamos elektroninės sistemos notarų klientams suteikia ne vieną privalumą.

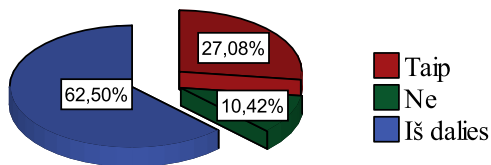

26.pav., Vieno langelio“ principo priimtumas notarams

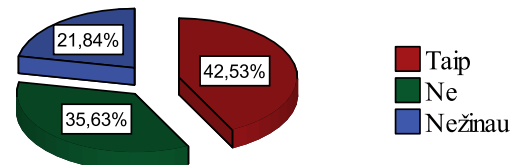

27.pav., Vieno langelio“ principo priimtumas klientams

Šiuose paveiksluose pateikta informacija tik patvirtina, kad dauguma, tiek notarų (39,58% pritaria, likusieji – iš dalies, nepritariančių nebuvo), tiek klientų (57,47%) pritaria elektroninėms sistemoms, o „vieno langelio“ principas ir yra šiuolaikinių technologijų įrankis. „Vieno langelio“ principo tikslas yra supaprastinti nekilnojamojo turto sandorių sudarymo ir juridinių asmenų registravimo procedūras atliekant visus reikiamus sandoriui sudaryti veiksmus tik pas notarą, kai sandorio dalyviams nebereikia lankytis Registrų centre.

28.pav. Teiginio „Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje – patikima?“ notarų vertinimas

29.pav. Teiginio „Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje – patikima?“ klientų vertinimas

Kaip parodė tyrimas, notarų ir jų klientų nuomonė, dėl svarbių teisinių dokumentų elektroninėje erdvėje patikimumo, skiriasi. Tik nedidelė dalis notarų mano, kad tai visai nepatikima – 10,42% (5 notarai), o klientų taip manančių yra žymiai daugiau – net 35,63% (124 respondentai). Galbūt klientų nuomonė tokia pesimistiška, nes mano, jog notarai gali manipuluoti sistema – juk jie vykdo visą procesą. Bet nemanau, kad verta tuo abejoti - notaro elektroniniu parašu patvirtinta konkreti (pasirašyta) informacija persiuntus negali būti pakeista. Be to, nemaža dalis apskritai neturi nuomonės šiuo klausimu – nežino, tai vėlgi lemia informacijos stoka apie notarų atliekamą darbą.

7 lentelė

Poriniai dažniai – NETSVEP ir JAREP

		JAREP bus naudinga notarams		Suma
		Taip	Ne	
Atsiliepimai apie NETSVEP sistemą	Teigiami	10	13	23
	Neigiami	18	7	25
Suma		28	20	48

Nors dauguma respondentų yra už elektronines sistemas notarų veikloje, tačiau nuomonė apie NETSVEP (Nekilnojamojo turto sandorių viešosios elektroninės paslaugos) ir JAREP (Juridinių asmenų registravimo elektroninės paslaugos) nėra labai teigiama. Notarai yra pasiskirstę beveik po lygiai, kurie teigiamai atsiliepiama, kurie neigiamai atsiliepiama apie šias elektronines paslaugas.

Atsiliepimai apie NETSVEP sistemą yra daugiau neigiami (52,08% - 25 notariai) nei teigiami (47,92% - 23 notariai). Tačiau nuomonė apie galimą JAREP naudingumą, yra daugiau teigiama (58,33% - 28 notariai) neigiama (41,66% - 20 notarių). Didžiausia dalis (37,5% - 18 notarių), nors neigiamai mano apie NETSVEP sistemą, teigiamai vertina JAREP naudingumą. Pagal tai galima teigti, kad notariai viliasi, kad bus pasimokyta iš NETSVEP sistemos diegimo klaidų ir JAREP sistema bus labiau pritaikyta notarių veiklai.

Taip pat, kai kurie notariai pagrindė savo nuomonę. Jų pateikti trūkumai NETSVEP sistemai:

- sistema buvo pradėta kurti Registrų centro užsakymu, visiškai neatsižvelgiant į notarių atliekamų veiksmų pobūdį. RC daugiausia orientuojasi į NT turto sandorius, tik įpusėjus sistemos kūrimui buvo įtraukti notariai, todėl sistema pritaikyta labiau registrų centrui, o ne notarui;

- per sudėtinga;
- lėtai veikia, daug trikdžių;
- neišbaigta.

Tik vienas notaras, parašė sistemos privalumą – gali būti greičiau atliekami veiksmai, mažesnė klaidų tikimybė. Praktiškai, toks ir buvo pagrindinis šios sistemos tikslas.

Taigi, didžiausia klaida buvo ta, kad NETSVEP sistema buvo įjungta į darbą iki galo neišbaigta ir ne visiškai pritaikyta notarių atliekamam darbui.

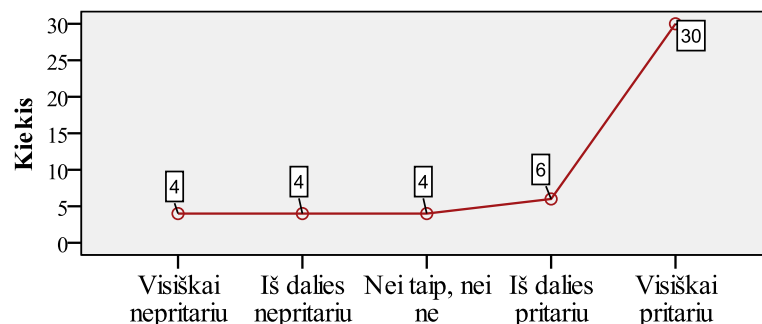
Tuo tarpu, neigiami komentarai apie JAREP sistemą:

- priklauso nuo to kiek pasistūmės projektas, kol kas jis planuojamas tik labai siaurai sričiai šios srities veiksmų;

- nemanau, kad eilinį kartą nebus klaidų;
- ji bus naudinga klientams ir Registrų centrui.

Teigiamų komentarų praktiškai kaip ir nebuvo. Notariai, dėl lūkesčių nepateisinusios pirmosios įdiegtos sistemos, nediršo vertinti ir būsimos sistemos naudingumą. Kaip teigė vienas iš notarių: „Nemačius ir nedirbus su sistema sunku atsakyti apie jos naudingumą“.

5. Lotyniškasis (laisvasis) notariato tipas

30. pav. Teiginio „Valstybinis notariatas seniai nebetenkino piliečių, kadangi tuometiniai notariai nebuvo suinteresuoti gerinti savo paslaugas.“ notarių vertinimas

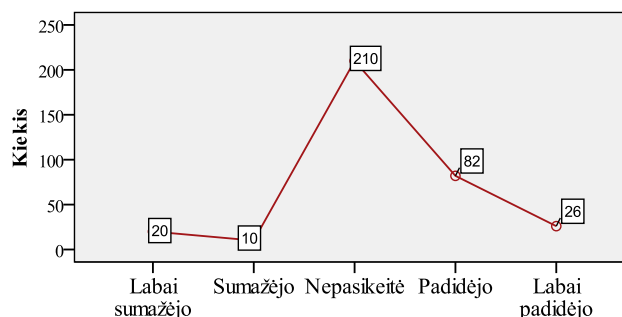
Kaip parodė tyrimas, dauguma notarų pritaria (62,5% - 30 notarų), kad Valstybinis notariatas seniai nebetenkino piliečių. Vertinant šį teiginį nuo 1 (visiškai nepritariu) iki 5 (visiškai pritariu) vidurkis pakankamai aukštas – 4,13.

Todėl praktiškai visi tyrime dalyvavę notariai pritarė, notariato tapimas iš Valstybinio į Lotyniškąjį, buvo visiškai teisingas žingsnis. Nors kai kurie teigė, kad „sunku pasakyti“, kadangi jie nedirbo Valstybiniame notariate.

Apibendrinant, galima išskirti šiuos privalumus, kuriuos išvelgė tyrime dalyvavę notariai:

- valstybė nepatiria jokių išlaidų notariato sistemai išlaikyti, o gauna iš to pajamų (PVM, GPM ir pan.);
- sukuriamos darbo vietos, kurias išlaiko pati sistema (notariai) ir tai taip pat neša valstybei mokesstinę ir socialinę naudą;
- visiškai kitoks suinteresuotumas dirbti esant galimybei užsidirbti (paprastai valstybės tarnybos bėda ta, kad nepriklausomai nuo darbo rezultatų atlyginimas mokamas tas pats, todėl nėra prasmės stengtis, tobulintis mandagiai bendrauti su interesantai, siekti aukštos reputacijos ir pan.);
- asmeninė atsakomybė (nuimta bet kokia atsakomybės našta nuo valstybės) - verčia notarą nuolat tobulintis, kelti kvalifikaciją, kad nedaryti klaidų ir dirbti maksimaliai atsakingai, kad nebūtų nesukelta subjektams žalos, kurią pačiam teks atlyginti. Taip pat asmeninės atsakomybės buvimas užtikrina notariato kaip prevencinės teisėsaugos funkcijos įgyvendinimą - kiekvienas notaras stengiasi užtikrinti, kad santykiuose, kuriuos tvirtina notaras, nekiltų ginčų, nes net ir nepagrįstas ginčas teisme notarui kainuoja (advokato išlaidos, dalyvavimo teismo posėdžiuose išlaidos, įskaitant prarastą laiką, kuris galėjo būti skirtas darbui);
- Valstybinis notariatas negalėjo tenkinti privačia nuosavybe grįstos laisvos ekonomikos poreikių;

Tuo tarpu apie 90% notarų klientų pažymėjo, jog Lotyniškasis notariato tipas yra geresnis dėl to, kad notaras yra asmeniškai atsakingas už savo veiksmus.

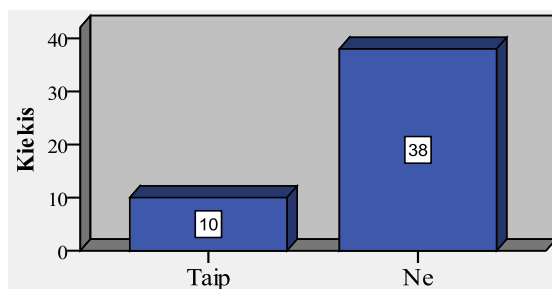

31. pav. Klientų pasitikėjimo notariais pokytis, notariatui tapus Lotyniškajam tipui

Nors dauguma klientų teigiamai įvertino Lietuvos notariato tapimą Lotyniškuoju, kaip rodo tyrimas, pasitikėjimas šiais teisininkais praktiškai nepakito. Vertinant šį teiginį nuo 1 (visiškai nepritariu) iki 5 (visiškai pritariu) vidurkis vidutiniškas – 3,24. Tik mažai daliai respondentų

(8,62%) pasitikėjimas – sumažėjo, o visiems likusiems nepasikeitė (60,34%) ir net padidėjo (31,03%). Todėl galima teigti, kad visais laikais šios profesijos atstovai buvo vertinami, o jų darbas laikomas svarbus.

6. Kita svarbi informacija

32. pav. Notarų skaičius, kurie naudojami Europos notariato tinklu

Taip verta pažymėti, Europos Sąjungos teikiamą naudą Lietuvos notariatui. Vienas iš jų – Europos notariato tinklas, kurio tikslas yra palengvinti notariato integraciją į Europos teisinį tinklą sprendžiant civilines ir komercines bylas. Kaip parodė tyrimas, penktadalis apklaustųjų notarų teigė, kad jau naudojami ENT teikiamomis paslaugomis.

8 lentelė

Optimizuotinių sričių rangavimas

Optimizuotinos sritys	Notarai		Klientai	
	Vieta	Taškai	Vieta	Taškai
Kainodara	1	119	2	844
Elektroninių sistemų diegimas	2	128	4	934
Notarų skaičius	3	133	3	900
Paslaugų kokybė	4	150	1	800
Kita***	5	190	-	

Šiame klausime respondentų (tiek notarų, tiek jų klientų) buvo prašoma įvertinti, ką labiausiai reikėtų optimizuoti notariato institucijoje. Vieta parodo atsakymo variantų svarbą, o aukščiausia vietą užima svarbiausias atsakymo variantas. Taškai yra visa atsakymų į klausimą suma. Svarbiausias atsakymas turi mažiausią taškų skaičių, o mažiausiai svarbus atsakymas turi didžiausią taškų skaičių.

Akivaizdu, kad notarų ir jų klientų nuomonė apie notariato institucijoje optimizuotinas sritis išsiskyrė – kiekviena pusė vaizdą mato iš savo pozicijos. Klientams svarbiausia yra gaunamų paslaugų kokybė, bei, žinoma, kainodara. Tokių rezultatų ir buvo galima tikėtis, kadangi kiekvienam klientui labiausiai rūpi, kaip juos aptarnaus ir kiek jie už tai gaus susimokėti. Į kitas sritis, kur tiesiogiai nepastebi jiems daromos įtakos, klientai tiesiog nesigilina.

Tuo tarpu, notarai, pirmoje vietoje nurodė – notarinių paslaugų įkainių kainodarą, o antroje vietoje – elektroninių sistemų diegimą. Kaip teigia, vienas iš apklausos dalyvių, notariato teisinis reguliavimas yra labiausiai vykęs, lyginant su kitomis teisinėmis sistemomis. Be to, iki pat praeitos Vyriausybės veiklos pradžios, apskritai nebuvo reikalingas optimizavimas ar reformavimas,

išskyrus galbūt elektroninių paslaugų teikimo sritį. Taigi, galima teigti, kad išvardintose srityse problemos atsiranda dėl neteisingų, iki galo neapgalvotų priimtų valdžios sprendimų.

Taip pat, notariai pateikė ir dar keletą sričių, kurias reikėtų optimizuoti:

- visos notariato sistemos reguliavimas šiuo metu yra vieno asmens - teisingumo ministro valioje. Nuo šio asmens (jo įsitikinimų, nuotaikų, pataikavimo vienoms ar kitoms verslo grupėms, rinkėjams ir kt.) priklauso visos notariato sistemos ir kiekvieno notaro likimas. Todėl reikia notariato principus įrašyti į Konstituciją, nes įstatymai neapsaugo nuo nepagrįstų reformų, kurie ardo notariato pamatus;

- norminę bazę;
- Registrų sąveika su notariais (šiuo metu vienas - registrų veikla turi viršenybę prieš notarą, tuo pačiu prieš įstatymą; notariai užsako pažymas, priima prašymus registruoti teises, surenka pinigus VĮ RC neatlygintinai);
- Teisingumo ministerijos ir notarų santykis.

III.2. Notariato veiklos tobulinimo tendencijos ir kryptys

- Gerinti notarinių paslaugų kainodarą: tarifai turėtų būti pastovesni ir paskirstyti pagal notarinių paslaugų specifiką. Taip pat siūlyčiau, atsižvelgti į tą žmonių grupę, kurių pragyvenimo lygis - pakankamai žemas ir jiems notarinės paslaugos yra prabanga. Todėl reikėtų, kad šiems asmenims tam tikra dalis mokesčio būtų kompensuojama iš valstybės lėšų. Žinoma, reikėtų nustatyti tam tikrus kriterijus, kad nebūtų manipuliuojama šia lengvata.

- Teisingumo ministerijai vertėtų apsvarstyti taikomą notarų kiekio apskaičiavimo metodiką, kadangi tiek klientai nepatenkinti per mažu notarų kiekiu (didelės eilės), tiek patys notariai abejoja jo patikimumu. Reikėtų padidinti notarų skaičių ten, kur yra didesnė notarinių paslaugų paklausa. Nes gyventojų skaičius tam tikroje teritorijoje ne visiškai lemia notarų klientų kiekį.

- Turėtų būti įtvirtinti pastovūs Notariato principai. Tuomet kiekvienas Teisingumo ministras, priimdamas sprendimus įtakojančius šią instituciją, visada vadovautųsi tais pačiais kriterijais. Taip notariai būtų apsaugoti nuo sumaišties savo darbe ir jų veiklos optimizavimas būtų kryptingas.

- Būtina ir toliau diegti elektronines sistemas, kurios palengvintų ir pagreitintų notarų darbą. Be to, reikėtų leisti patiems notarams prisidėti prie jiems skirtų programų kūrimo. Taip sukurtos sistemos būtų labiau pritaikytos jų atliekamam darbui.

- Notariai turėtų aktyviau bendradarbiauti su kitų šalių atstovais.
- Ryšys tarp notarų ir Teisingumo ministerijos turėtų būti glaudesnis.

IŠVADOS

Notariatas – viena iš Teisėsaugos institucijų, kurios pagrindinis uždavinys yra rūpintis privatinės teisės apsauga ir tinkamu jos realizavimu. Institucijos sistema Lietuvoje buvo organizuota trijose svetimose valstybėse (Rusijoje, Lenkijos karalystėje ir Prūsijoje) išleistų įstatymų pagrindu, todėl jos veikloje buvo daug pokyčių. Lietuvai tapus nepriklausomai valstybei – iš Valstybinio notariato buvo pereita prie Europoje veikiančio Lotyniškojo notariato sistemos. Tai buvo pirmas žingsnis Lietuvos Notariato veiklos optimizavimo link.

Atliktu tyrimu nustatyta, kad pirmoji hipotezė - „Lietuvos Notariatui iš Valstybinio tapus Lotyniškoju pagerėjo atliekamų paslaugų kokybė bei išaugo pasitikėjimas šios profesijos atstovais“ buvo patvirtinta iš dalies. Kadangi atliekamų notarų paslaugų kokybė pagerėjo, tačiau pasitikėjimas praktiškai nepakito.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, valstybės įstatyminė bazė turėjo prisiderinti prie ES galiojančių įstatymų. Lietuvos Notariatas įsiliejo į Europos Notariato tinklą. Daugėjant tarptautinių sandorių atvejų, ryšys su Europos notariato tinklu padeda notarams optimaliau vykdyti jiems pavestas funkcijas.

Atliktu tyrimu nustatyta, kad antroji hipotezė – „Lietuvos tapimas Europos Sąjungos nare lotyniškojo tipo notarui atvėrė kelius integracijai į Europos teisinį tinklą - į patikimesnį profesinį bendradarbiavimą“ buvo patvirtinta, kadangi notariatai naudojami Europos notariato tinklo teikiamomis paslaugomis.

Opiusia sritis Lietuvos Notariate – notarinių paslaugų įkainių kainodara. Tyrimo metu nustatyta, kad, notarų nuomone, labiausiai optimizuotinos sritys yra notarinių paslaugų įkainių kainodara ir elektroninių sistemų diegimas notarų darbe. O notarinių paslaugų klientai nurodė, kad - notarinių paslaugų kokybė bei kainodara. Todėl ketvirtoji hipotezė – „Notarinių paslaugų vartotojai notarų veiklos optimizavimą vertina pagal gaunamų paslaugų kokybę bei jų kainodarą“ – patvirtinta.

Notarų darbe diegiamos elektroninės sistemos, kol kas norimų rezultatų neatnešė. Tačiau tyrimo metu atskleista, kad informacinės technologijos yra būtinos, norint optimizuoti notarų darbą. Pasitelkus IT sumažinami darbo laiko bei finansiniai kaštai bei notarinės paslaugos suteikiamos greičiau ir efektyviau. Todėl trečioji hipotezė – „Sėkmingam Notariato veiklos optimizavimui būtinas elektroninių sistemų diegimas“ buvo patvirtinta.

SAVOKŲ ŽODYNAS

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Notariato įstatymu (1992); Europos Sąjunga. *Enciklopedinis žinynas*. Sudarytojas G. Vitkus. Vilnius: Eugrimas, 2002; *Lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.

Asesorius – (kandidatas į notarus) notaro profesijai besirengiantis teisininkas, notariato stažuotojas. Oficialiai asesoriaus statusą, veiklą reglamentuoja LR notariato įstatymas.

Direktyva - šiek tiek kitokio pobūdžio ES teisės aktas. Jos tikslas suderinti, koordinuoti valstybių narių nacionalinius įstatymus, o valstybės narės jau pačios pasirenka tinkamiausius direktyvų įgyvendinimo būdus.

Maksimalūs įkainių dydžiai - laisvesnė teikiamų paslaugų kainodara, kai yra nustatomos tik maksimalios kainų ribos.

Nevyriausybinė organizacija - laisva piliečių valia įkurta organizacija, kuri siekia tarnauti visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valdant valstybę.

Nuosavybė – žmonių tarpusavio santykiai tam tikrų objektų atžvilgiu, visada susiję su ekonomine nauda ir atsakomybe. Tai istoriškai susiformavę santykiai ekonominių gėrybių pasisavinimo ir naudojimo procese.

Optimizacija – geriausio sprendimo, varianto radimas.

Prerogatyva – išimtinė teisė, pirmenybė, priklausanti kuriam nors valstybės organui arba pareigūnui, susijusi su užimama padėtimi.

Reglamentas – tai yra privalomas visa apimtimi ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse teisės aktas, todėl jam būdinga: visuotinis privalomumas; vieningas reglamentavimas; - tiesioginis taikymas.

Sąnaudomis pagrįsti įkainiai - sąnaudos paskirstomos kiekvienai paslaugai (sąnaudų objektui) atsižvelgiant į jo veiklos rezultato apimtį (kiekį, panaudojamas veiklos rūšis ir išteklius). Tai reiškia, kad skaičiuojant paslaugų įkainius, esama pajamų struktūra modeliuojama taip, kad vidutinės gautos pajamos teikiant tam tikrą paslaugą bus proporcingos patirtoms sąnaudoms.

LITERATŪRA

1. Adomavičienė, O. (2004). *Lietuvos notariato kelias į Tarptautinę lotynų notariato sąjungą*. Lietuvos notariato uždaviniai LR tapus ES nare – tarptautinė konferencija. Vilnius: Justitia.
2. Bagdanavičius, J. (2002). *Žmogiškasis kapitalas*. Vilniaus pedagoginis universitetas. ISBN 9955-516-11-9. 103 psl.
3. Becque, P. (2007). *Europos notariatas įvairovėje*. Notariatas 2. Vilnius: Notarų rūmai.
4. BNS, (2010). *Visuomenė pasitiki notariais*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/visuomene/teisesauga/visuomene-pasitiki-notarais>
5. Čaikovski, A. (2007). *Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai*. Jurisprudencija. Mokslo darbai. Vilnius.
6. Čaplinskienė, E. (2008). *Notarų valdžia ir (savi)valda*. Notariatas Nr.4. Vilnius: Notarų rūmai.
7. Čirbaitė, M. (2008). *Europos notarų tinklas – praktinė pagalba Europos Sąjungos valstybių notarams*. Notariatas Nr. 5. Vilnius: Notarų rūmai.
8. Čirbaitė, M. (2009). *Europos notarų tinklas siekia stiprinti savo vaidmenį*. Notariatas Nr.7. Vilnius: Notarų rūmai.
9. Danišauskas, G. (2009). *Teisėsaugos funkcijas vykdančių institucijų rūšys bei teismo vieta šių institucijų sistemoje*. Socialinių mokslų studijos. 3(3), p. 289–303.
10. Decorps, J-P. (2004). *Notariato tendencijos Europoje*. Lietuvos notariato uždaviniai LR tapus ES nare – tarptautinė konferencija. Vilnius: Justitia.
11. Dreimane, I. (2007). *Notaras – patikima valstybės ir jos piliečių jungtis*. Notariatas Nr. 2. Vilnius: Notarų rūmai.
12. Europos Sąjunga. *Enciklopedinis žinynas*. Sudarytojas G. Vitkus. Vilnius: Eugrimas, 2002.
13. Europos Sąjungos notariatų tarybos informacinis tinklapis www.cnue.org. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: www.cnue.org.
14. Gabrieliū, T. (2010). *Verslą išjudins ir elektroninės paslaugos*. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: http://www.alfa.lt/straipsnis/10417830/?Versla.isjudins.ir.elektronines.paslaugos=2010-10-25_16-20
15. Gaivenis, V. (2007). *Nuo raštininko iki notaro*. Vilnius: R. Paknio leidykla.
16. Garvin, David A., 1988. *Managing Quality*. Free Press.
17. Gumuliauskienė, L. (2007) *Europos Sąjungos reglamentų ir direktyvų įgyvendinimas nacionalinėje teisėje. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

18. Gumuliauskienė, L., Dumčiuvienė, D. (2007). *Kas yra tikrasis notaro paslaugos įkainis*. Notariatas Nr. 3. Vilnius: Notarų rūmai.
19. ISO 9000:2000 Pagrindai, terminai ir apibrėžimai. Standartizacijos departamentas prie LR vyriausybės, 2001.
20. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Stepanovas, A., Šečkutė, Žaicev, S. (1999). *Ekonomikos teorijos pagrindai*. Kaunas: Smaltija.
21. Jonas Petraška siūlo etikos platformą. *Lietuvos profsąjungos informacinis tinklapis* www.lprofsąjungos.lt. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lprofsąjungos.lt/?lang=lt&mID=1&id=1213>
22. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
23. Kazabuckaitė, D. (2010). *Notariato teisinis reglamentavimas Lietuvoje*. Kaunas.
24. Knyga 2000-2004 metų Seimo nariams ir rinkėjams. – V., Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2001.
25. Konsultacijos notarų ir antstolių klausimais, (2006). *Verslo ir komercinė teisė Nr.5*. Vilnius: Teisės institutas.
26. Kšanavičius, A. (2011). *Kovo 11-osios link: siekių trajektorijos*. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-03-10-arvydas-ksanavicius-kovo-11-osios-link-siekiu-trajektorijos/59334>
27. Kuconis, P., Nekrošius, V. (2001). *Teisės saugos institucijos*. Vilnius: Justitia.
28. Kuzavinio, K. (2007). *Lotynų-lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
29. Lansbergis, V. (2006). *Konstitucija ir valstybės tęstinumas*. Lietuvos žinios (2006.08.14)
30. Laurini, G. (2004). *Lietuvos notariato perspektyvos Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare: priklausymo Lotynų notariatui filosofija ir priežastys*. Lietuvos notariato uždaviniai LR tapus ES nare – tarptautinė konferencija. Vilnius: Justitia.
31. Leonienė, B. (2001). *Darbuotojų vadyba*. Kaunas: Šviesa.
32. *Lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.
33. Lietuvos Notarų rūmų statutas. Aktuali redakcija, 1993.02.12.
34. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymas. Aktuali redakcija, 1992.09.15.
35. Likas, S. (2006). *Notarai kaimo gyventojus aptarnaus ir seniūnijose*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.verslobanga.lt/lt/spaudai.full/447c24efe3d74>
36. Lukaševičiūtė, D. (2007). *Sveikinimo žodis konferencijoje Notaras ir Piliečiai*. Notariatas Nr. 2. Vilnius: Notarų rūmai.

37. Lukaševičiūtė, D. *Notaro profesija*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą:http://academia.norcous.lt/index.php?path=web/studiju_profesijos_gidas/notaro_profesija/profesionalo_zodis/
38. Madeikytė, L. (2007). *Notariato rūšys*. Notariatas Nr.3. Vilnius: Notarų rūmai.
39. Maksimaitis, M. (2010). *Lietuvos notariatas 1918-1940 m.: teisinio reguliavimo ypatumai*. Jurisprudencija, 2 (120).
40. Malavet, Pedro A. (1996). *Counsel for the Situation: the Latin Notary, a Historical and Comparative Model*. Hastings International and Comparative Law Review, vol.19, num.3, spring. P. 389-488.
41. Markauskas, L. (2008). *Notariatas*. Lietuva I Enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
42. Merlotti, M. (2004). *Lotynų notariato dešimtmetis Rytų Europoje: kokia ateitis?* Lietuvos notariato uždaviniai LR tapus ES nare – tarptautinė konferencija. Vilnius: Justitia.
43. Nekrošius, V. (1997). *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta.
44. Nekrošius, V. (2007). *Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje*. Notariatas Nr. 2. Vilnius: Notarų rūmai.
45. Nekrošius, V. (2010). *Notarinis dokumentas kaip teisėtas civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje*. Notariatas Nr. 10. Vilnius: Notarų rūmai.
46. Notariato raida Europoje. *Lietuvos Notarų rūmų informacinis tinklalapis www.notarai.lt*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.notarai.lt/?item=ist&id=9035&lang=1>
47. Notaro profesijos įgijimas. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: http://academia.norcous.lt/index.php?path=web/studiju_profesijos_gidas/notaro_profesija/notaro_profesijos_igijimas/
48. Notarų garbės (etikos) kodeksas.
49. Notarų rūmų valdymo struktūra. *Notarų rūmų informacinis tinklalapis www.notarai.lt*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.notarai.lt/?item=2007119142535&lang=1>
50. Pakalniškis, V. (2007). *Kaip notarui adaptuotis šiame sudėtingame postmodernistiniame pasaulyje?*. Notariatas Nr. 2. Vilnius: Notarų rūmai.
51. Pukėnas, K. (2009). *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga*. Kaunas: LKKA.
52. Raganaitė, S. (2007). *NETSVEP*. Notariatas Nr. 1. Vilnius: Notarų rūmai.
53. Shaw, G. (2003). *The German notariat and the European challenge*. International Journal of the Legal Profession. Vol. 10, No. 1, P. 39. [interaktyvus] [žiūrėta 2009 gruodžio 15 d.]. Prieiga

- per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=ec8e29b7-929f-4ef6-8a2bdcaed9adc3b%40sesseionmgr106>
54. Statkevičius, M. (2008). *Atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartai profesinėje notaro veikloje*. Notariatas Nr. 5. Vilnius: Notarų rūmai.
 55. Stračkaitis, M. (2009). *Elektroninė revoliucija, įkainiai ir kitos permainos*. Notariatas Nr. 8. Vilnius: Notarų rūmai.
 56. Stračkaitis, M. (2009). *Neturime teisės suklysti*. Notariatas Nr. 8. Vilnius: Notarų rūmai.
 57. Šaltauskienė, S. (2007). *Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai veiksmai*. Notariatas Nr. 2. Vilnius: Notarų rūmai.
 58. Šimašius, R. (2010). *Atviras laiškas Lietuvos notarams*. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://simasius.blogas.lt/page/5>
 59. Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos informacinis tinklapis www.uinl.org [interaktyvus] [žiūrėta 2010 gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: www.uinl.org
 60. Teisingumo ministerija, (2005). *Teisingumo ministras didina notarų skaičių regionuose*. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/1144>
 61. Vabuolas, A. *Notaras informaciją rinko pats*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/lietuva/notaras-informacija-rinks-pats-181160>
 62. Vaitkevičiūtė, V. (2001). *Tarptautinis žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas.
 63. Van den Bergh, R., Montangie, Y. (2006). *Competition in Professional services markets: are latin notaries different?*. Journal of Competition Law and Economics. 2 (2), P. 206. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 lapkričio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jcle.oxfordjournals.org/cgi/reprint/2/2/189?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=1&andorexacttitle=and&andorexacttitleabs=and&fulltext=notary&andorexactfulltext=and&searched=1&FIRSTINDEX=0&sortspec=relevance&resuorcetype=HWCIT>.
 64. Vansevičius, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia.
 65. Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimo centro „Vilmorus“ sociologinė apklausa. (2010). *Visuomenės pasitikėjimas notarais – pagrindas jų paslaugų plėtrai*. Notariatas Nr. 10. Vilnius: Notarų rūmai.
 66. Višinskis, V. (2008). *Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai*. Jurisprudencija. Mokslo darbai. Vilnius.
 67. Vitkevičiūtė, G., *Notarų ir Registrų centro rengiama „vieno langelio“ paslauga – tai artėjanti revoliucija*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biznews.lt/index.php?psl=naujiena&id=8934>

68. Vymenec, S. P. (2000). *Istoriko-pravovyje aspekty stanovlenija i razvitija instituta notariata. Rosijskij i meždunarodnyj opyt.* Sankt-Peterburg.
69. Woschnak, K. (2004). *Notaras Europos Sąjungoje. Padėtis Europoje: iššūkiai ir profesinės strategijos gairės.* Lietuvos notariato uždaviniai LR tapus ES nare – tarptautinė konferencija. Vilnius: Justitia.
70. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba.* Mokomoji priemonė. Vilnius: VPU.

PRIEDAI

1. **Priedas Nr. 1.** Apklauso anketa notarams.
2. **Priedas Nr. 2.** Apklauso anketa notarinių paslaugų vartotojams.
3. **Priedas Nr. 3.** Respondentų statistika (notarai).
4. **Priedas Nr. 4.** Respondentų statistika (notarinių paslaugų vartotojai).

*Apklausa anketa notarams***LIETUVOS NOTARIATO VEIKLOS OPTIMIZAVIMAS 1990 – 2010 M.**

Laba diena,

Mano diplominio darbo tikslas - išnagrinėti Lietuvos notariato raidą, kas įtakojo įvykusių pokyčius, nustatyti, kokia yra Lietuvos notariato struktūra, pateikti organizacijos veiklos optimizavimo sampratą, ir išanalizuoti 1990 – 2010 metų laikotarpyje notariato optimizavimą. Siekdamas gauti tikslią ir objektyvią informaciją šia tema, aš Jūsų maloniai prašau atsakinėti nuoširdžiai.

Ši apklausa yra anoniminė. Atsakymai nebus išskirti atskirai. Susumuoti kiekvieno klausimo atsakymai bus skaičiuojami ir paminėti diplominiame darbe. Šią apklausą atlikti užtruks vos 5 minutes.

Įvesk savo duomenis:

Lytis
Amžius
Gyvenamoji vieta
Darbo stažas

1. Turimų darbuotojų skaičius.

- 1
 2
 3
 4 ir daugiau

2. Kokie subjektai dažniausiai naudojami Jūsų paslaugomis?

- Fiziniai asmenys
 Juridiniai asmenys

3. Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija.

1 2 3 4 5
Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

4. Notarų poreikio vertinimo metodika Lietuvoje yra tinkama.

- Taip, viskas vykdoma teisingai.
 Ne, metodika leidžia politizuoti/korumpuoti notarų skaičiaus nustatymo procedūras.

5. Valstybinis notariatas seniai nebetenkino piliečių, kadangi tuometiniai notariai nebuvo suinteresuoti gerinti savo paslaugas.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

6. Kaip manote, ar valstybinio notariato reformavimas į Laisvąjį lotyniškojo tipo notariatą, buvo teisingas žingsnis? Kodėl?

7. Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas, kadangi tai palengvina darbą.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

8. Man priimtinas „vieno langelio“ principas.

- Taip
- Ne
- Iš dalies

9. Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje - patikima?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

10. Kokie Jūsų atsiliepimai apie Nekilnojamojo turto sandorių viešosios elektroninės paslaugos (NETSVEP) sistemą?

- Neigiami
- Teigiami
- Kodėl?

11. Šiuo metu yra diegiamos Juridinių asmenų registravimo elektroninės paslaugos (JAREP). Jūsų nuomone, ji bus naudinga notarams?

- Taip
- Ne
- Kodėl?

12. Ar teko naudotis Europos notariato tinklo teikiama pagalba ir informacija?

- Taip
- Ne

13. Aš gaunu pakankamas pajamas, kad galėčiau išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

1 2 3 4 5

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

14. Kokią metodiką siūlytumėte taikyti nustatant notarinių paslaugų tarifus? (daug galimų atsakymų)

- sąnaudomis pagrįsti notariniai įkainiai
- atskirti fizinių ir juridinių asmenų įkainius

- taikyti maksimalių įkainių dydžius
- nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų įkainius
- Kita

15. Įvertinkite, ką labiausiai reikėtų optimizuoti notariato institucijoje?

- Kainodara
- Elektroninių sistemų diegimas
- Notarų skaičius
- Paslaugų kokybė

16. Gal norėtumėte dar ką nors pasakyti LR notariato optimizavimo tema?

*Apklausa anketa notarinų paslaugų vartotojams***Lietuvos notariato veiklos optimizavimas 1990-2010 m.**

Laba diena,

Mano diplominio darbo tikslas - išnagrinėti Lietuvos notariato raidą, kas įtakojo įvykusių pokyčius, nustatyti, kokia yra Lietuvos notariato struktūra, pateikti organizacijos veiklos optimizavimo sampratą, ir išanalizuoti 1990 – 2010 metų laikotarpyje notariato optimizavimą. Siekdamas gauti tikslią ir objektyvią informaciją šia tema, aš Jūsų maloniai prašau atsakinėti nuoširdžiai.

Ši apklausa yra anoniminė. Atsakymai nebus išskirti atskirai. Susumuoti kiekvieno klausimo atsakymai bus skaičiuojami ir paminėti diplominiame darbe. Šią apklausą atlikti užtruks vos 5 minutes.

Įvesk savo duomenis:

Lytis
Amžius
Gyvenamoji vieta
Išsilavinimas
Užsiėmimas

1. Kokios Jūsų vidutinės pajamos per mėnesį?

- Mažiau nei 1000 LTL
- 1001-2000 LTL
- 2001-3000 LTL
- 3001-4000 LTL

2. Kuriais atvejais dažniausiai naudojotės notaro paslaugomis?

- Darbo reikalais
- Asmeniniais reikalais
- Abiem atvejais

3. Kaip dažnai naudojotės notaro paslaugomis?

- Ne mažiau nei kartą per mėnesį
- Ne mažiau nei kartą per pusmetį
- Ne mažiau nei kartą per metus
- Ne mažiau nei kartą per du metus

4. Mano pasitikėjimas notariais yra

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Silpnas Stiprus

5. Aš visada naudojuosi to paties notaro paslaugomis.

- Taip
- Ne

6. Įvertinkite gaunamų notarinių paslaugų kokybę.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Labai bloga Puiki

7. Ar pasikeitė notarų aptarnavimo kokybė per pastaruosius dvidešimt metų?

- Labai pagerėjo
- Pagerėjo
- Nepasikeitė
- Pablogėjo
- Labai pablogėjo

8. Ar greitai prieinate prie notaro?

- Taip
- Dažniausiai reikia laukti
- Visada užsiregistruoju iš anksto

9. Kiek darbuotojų turi notaras, pas kurį dažniausiai lankotės?

- 1
- 2
- 3
- 4 ir daugiau
- neprisimenu

10. Koks yra biuras notaro, pas kurį dažniausiai lankotės? (daug galimų atsakymų)

- Tvarkingas
- Modernus
- Jaukus
- Mažas
- Erdvus
- Reikalaujantis renovacijos

Kita

11. Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

12. Kaip manote, ar būtina riboti notarų skaičių? Kodėl?

13. Ar LR valstybės nustatyti notariato notarinių paslaugų įkainiai yra prieinami Jums?

- Taip, kainos atitinka gaunamą paslaugą
 Taip, bet galėtų būti mažesni
 Ne, kainos yra per didelės

14. Kaip manote, ar valstybinio notariato reformavimas į Laisvąjį lotyniškojo tipo notariatą, buvo teisingas žingsnis? Kodėl?

15. Įvertinkite, kaip pasikeitė Jūsų pasitikėjimas notariais, notariatui tapus Lotyniškojo tipo?

Labai sumažėjo Labai padidėjo

16. Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas.

- Taip
 Ne
 Nežinau

17. Man priimtinas „vieno langelio“ principas.

- Taip
 Ne
 Nežinau

18. Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje - patikima?

- Taip
 Ne
 Nežinau

19. Įvertinkite, ką labiausiai, Jūsų nuomone, reikėtų optimizuoti notariato institucijoje?

- Kainodara
 Elektroninių sistemų diegimas
 Notarų skaičius
 Paslaugų kokybė

20. Gal norėtumėte dar ką nors pasakyti LR notariato optimizavimo tema?

Respondentų statistika (notarai)

Viso respondentų	48
Vyras:	13
Moteris:	35
Vidutinis amžius:	43 metai

Rezultatų santrauka**1. Turimų darbuotojų skaičius.**

1	13		27.1%
2	11		22.9%
3	12		25%
4 ir daugiau	12		25%
Viso atsakymų	48		

Rečiausias atsakymas yra „2“.

2. Kokie subjektai dažniausiai naudojasi Jūsų paslaugomis?

Fiziniai asmenys	47		97.9%
Juridiniai asmenys	1		2.1%
Viso atsakymų	48		

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Fiziniai asmenys“.

3. Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi nepriklausomumo ir objektyvumo garantija.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu
4.5 / 5

Iš 48 respondentų vidutinis atsakymas yra 4.5 (skalėje nuo 1 iki 5).
Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

4. Notarų poreikio vertinimo metodika Lietuvoje yra tinkama.

Taip, viskas vykdoma teisingai. 13 27.1%

Ne, metodika leidžia politizuoti/korumpuoti notarų skaičiaus nustatymo procedūras. 35 72.9%

Viso atsakymų 48

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Ne, metodika leidžia politizuoti/korumpuoti notarų skaičiaus nustatymo procedūras.“.

5. Valstybinis notariatas seniai nebetenkino piliečių, kadangi tuometiniai notarai nebuvo suinteresuoti gerinti savo paslaugas.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu
4.13 / 5

Iš 48 respondentų vidutinis atsakymas yra 4.13 (skalėje nuo 1 iki 5).
Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

6. Kaip manote, ar valstybinio notariato reformavimas į Laisvąjį lotyniškojo tipo notariatą, buvo teisingas žingsnis? Kodėl?

- Taip

- Taip, teisingas. Notaras tapo atsakingas už savo veiklą (materialinė atsakomybė, todėl reikalinga drausti savo veiklą), notariai tapo konkurencingi tarpusavyje. Notaras, kuris tinkamai atlieka savo pareigas visiems klientams, nežiūrint į jo socialinę padėtį, notarinių veiksmų pobūdį, pelno klientų pagarbą ir pasitikėjimą, tuo pačiu pritraukia daugiau klientų, gauna daugiau pajamų. Gali išlaikyti biurą, darbuotojus, moka daugiau mokesčių valstybei.
- Tinkamas, nes Lietuva priklauso kontinentinės teisės sistemai.
- Teisingas. Dėl interesantų kokybiško aptarnavimo.
- Manau, jog reformavimas buvo reikalingas ir labai teisingas sprendimas, kadangi valstybinis notariatas negalėjo egzistuoti nepriklausomoje valstybėje ir tai teisingas žingsnis gerinant notariato veiklą.
- Visiškai teisingas, išlaikant notaro, kaip valstybės įgalioto asmens statusą, tačiau suteikiant notarui atsakomybę už atliktus veiksmus bei suteikiant galimybę notarams organizuoti savo darbą bei gauti atlyginimą, buvo užtikrintos kokybiškos notarų paslaugos.
- Klientai pasirenka notarą pasitikėjimo pagrindu, valstybė neturi išlaidų dėl notarų veiklos, o tik pajamas, asmeninės atsakomybės principas, darbo efektyvumas.
- Taip, paslaugos tapo daug kokybiškesnės.
- taip, teisingas, nes pasiektas svarbiausias principas nepriklausomybės, t.y. valstybė ir pilietis yra lygūs prieš notarą.
- atsakyta 5 kl. + kitų valstybių patirtis + labiausiai pasiteisinusi iš teisinių profesijų reformų Lietuvoje kaip tai parodė praktika + Valstybės biudžeto lėšų taupymas ir t.t. ir pan.
- Teisingas, gal kiek skubotas. Tai svarbu notaro nepriklausomumui.
- Teisingas, nes notaras, kuris yra asmeniškai ir tiesiogiai atsakingas už galimą savo veiksmais padarytą žalą suteiks maksimaliai kokybiškas paslaugas klientui, o būtent toks ir yra visuomenės interesas. Be to, eliminuota valstybės atsakomybė už galimą notaro padarytą žalą - kas tvirtina sandorius, tas už juos atsako, ir ši atsakomybė negula ant mokesčių mokėtojų pečių. Galiausiai, lotyniškojo notariato sąlygomis notarus "išlaiko" ne visi gyventojai, o tie, kurie realiai naudojami jų paslaugomis. Žinoma, tiesioginiam klientui lotyniškasis notaras kainuoja brangiau, ir tradicinio mentaliteto lietuviui, gaunančiam paslaugą yra sudėtinga suvokti, kad jam "duodamas" ne tik notaro parašas ir antspaudas mainai į notaro atlyginimą.
- Sudarė sąlygas konkurencijai, notaras priverstas nuolat tobulėti(o to nebuvo anksčiau), kad išliktų šiuolaikinėje rinkoje ir pastoviai turėtų klientų.
- Teisingas, nes notaras pats sprendžia kiek ir kokių darbuotojų reikia biure, notaras pats visiškai atsako už savo veiksmais padarytą žalą, notaras pats užsidirba atlyginimą, kurio dydis priklauso nuo jo darbo kokybės bei efektyvumo.
- Teisingas. Labiau užtikrinama, kad civiliuose santykiuose nebūtų neteisėtų veiksmų (sandorių)
- Dėl lotyniškojo notariato principų
- Nepriklausomumas, pažeidimų prevencija, mediacijos principai išryškėjo tik tapus Laisvojo lotyniškojo notariato dėka.
- Teisingas žingsnis, kadangi: 1) valstybė nepatiria jokių išlaidų notariato sistemai išlaikyti, o gauna iš to pajamų (PVM, GPM ir pan.); 2) sukuriamos darbo vietos, kurias išlaiko pati sistema (notariai) ir tai taip pat neša valstybei mokestinę ir socialinę naudą; 3) visiškai kitoks suinteresuotumas dirbti esant galimybei užsidirbti (paprastai valstybės tarnybos bėda ta, kad nepriklausomai nuo darbo rezultatų atlyginimas mokamas tas pats, todėl nėra prasmės stengtis, tobulintis mandagiai bendrauti su interesantai, siekti aukštos reputacijos ir pan.). Pastabėtina, kad pastarųjų metų politika mažinant notarinių paslaugų įkainius taip pat veda prie motyvacijos gerai dirbti mažėjimo, taip pat tai yra didžiulė grėsmė notaro nepriklausomumui - notaras tampa labai priklausomas ir pažeidžiamas; 4) asmeninė atsakomybė (nuimta bet kokia atsakomybės našta nuo valstybės) - verčia notarą nuolat tobulintis, kelti kvalifikaciją, kad nedaryti klaidų ir dirbti maksimaliai atsakingai, kad nesukelti subjektams žalos, kurią pačiam teks atlyginti. Taip pat asmeninės atsakomybės buvimas užtikrina notariato kaip prevencinės teisės saugos funkcijos

įgyvendinimą - kiekvienas notaras stengiasi užtikrinti, kad santykiuose, kuriuos tvirtina notaras, nebūtų galimi ginčai, nes net ir nepagrįstas ginčas teisme notarui kainuoja (advokato išlaidos, dalyvavimo teismo posėdžiuose išlaidos, įskaitant prarastą laiką, kuris galėjo būti skirtas darbui); 5) daug kitų teigiamų dalykų, kuriuos aprašyti reikia daugiau laiko

- Valstybinis notariatas negalėjo tenkinti privačia nuosavybe grįstos laisvos ekonomikos poreikių. Netgi ekonominio pakilimo metu lotyniškasis notariatas užtikrino sklandų įvairių sandorių įforminimą, kai valstybinėse institucijose ilgam laikui strigo tiek teritorijų planavimo ir statybos klausimai, o žemės reforma nepabaigta ir per 20 metų. Tai akivaizdžiai parodo, kad išlikus valstybiniam notariatui jis būtų nepatenkinęs privačios ekonomikos paklausos, o bet koks valstybinio notariato plėtimas būtų buvęs brangus ir neefektyvus.
- Labai teisingas, nes tik tai gali užtikrinti notarų nepriklausomumą, valstybės nustatytų funkcijų vykdymą ir tinkamą klientų aptarnavimą.
- Taip. Lietuvos notariatas iš valstybinio tapo klasikiniu ir nesiskiria nuo daugumos Europos valstybių lotynų notariato sistemos. Sukurta stipri savivalda, ko nebuvo valstybiniame notariate, veikia civilinės atsakomybės draudimas, pagal lotyniškąjį notariato modelį yra tvirtinamas dokumentas, o ne tik asmens parašas, kas patikimai saugo asmenis nuo rūpesčių dėl sandorių teisėtumo.
- Sudėtinga atsakyti į šį klausimą, nes neteko dirbti valstybiniame notariate
- Taip, tai užtikrino to metu vykusios privatizacijos teisetumą.

7. Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas, kadangi tai palengvina darbą.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu
4.02 / 5

Iš 48 respondentų vidutinis atsakymas yra 4.02 (skalėje nuo 1 iki 5).
Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

8. Man priimtinas „vieno langelio“ principas.

Taip	19		39.6%
Ne	0		0%
Iš dalies	29		60.4%
Viso atsakymų	48		

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Iš dalies“.
Rečiausias atsakymas yra „Ne“.

9. Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje - patikima?

Taip	13		27.1%
Ne	5		10.4%
Iš dalies	30		62.5%
Viso atsakymų	48		

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Iš dalies“.
Rečiausias atsakymas yra „Ne“.

10. Kokie Jūsų atsiliepimai apie Nekilnojamojo turto sandorių viešosios elektroninės paslaugos (NETSVEP) sistemą?

Neigiami	23		47.9%
Teigiami	25		52.1%
Viso atsakymų	48		

Kodėl?:

- NETSVEP sistema buvo pradėta kurti Registrų centro užsakymu, visiškai neatsižvelgiant į notarų atliekamų veiksmų pobūdį. RC daugiausia orientuojasi į NT turto sandorius, tik įpusėjus sistemos kūrimui buvo įtraukti notariai.
- Sistema per sudėtinga
- daug nesureguliuotų situacijų, lėtai dirba
- iš esmės teigiami, nes taupomas klientų laikas, neigiamas požiūris į IS neišbaigtumą tam tikrose srityse, bendras neigiamas požiūris į tai, kad IS kuriamos kiekvienai sričiai atskirai, vietoj vieningos e-Notaro sistemos Estijos pavyzdžiu
- Sistema pradėjo darbą skubotai, "per jėgą", yra daug trukdžių ir sutrikimų, neatitikimų
- LĒTA SISTEMA
- Netobula
- lėta, nepatikima
- gali būti greičiau atliekami veiksmai, mažesnė klaidų tikimybė,
- Stringanti ir darbo metu vis taisoma ir tobulinama sistema nėra išbaigta, todėl dirbti su buvo dar per anksti.
- Daug trūkumų, pritaikyta labiau registrų centrui, o ne notarui
- Yra trūkumų, kurių trumpai neaprašysi. nesuprantama, kodėl notaras turi surinkti mokesčius VĮ registrų centras. Ar negalėtų pervedimo VĮ registrų centras padaryti pats klientas tiesiogiai į VĮ RC sąskaitą.
- Ši programa turi nemažai trūkumų .
- Labai daug trūkumų

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Teigiami“.
Rečiausias atsakymas yra „Neigiami“.

11. Šiuo metu yra diegiamos Juridinių asmenų registravimo elektroninės paslaugos (JAREP). Jūsų nuomone, ji bus naudinga notarams?

Taip	28		58.3%
Ne	20		41.7%
Viso atsakymų	48		

Kodėl?:

- Nežinau
- Jei optimizuos techninį darbą, bus naudinga
- Labai priklauso nuo to kiek pasistūmės projektas, kol kas jis planuojamas tik labai siaurai sričiai šios srities veiksmų, notarams naudinga dėl klientų poreikių tenkinimo kaip ir Netsvep IS
- Nemanau, kad eilinį kartą nebus klaidų
- Nemačius ir nedirbus su sistema sunku atsakyti apie jos naudingumą
- Paprastesnės procedūros, mažesnė klaidų tikimybė
- Visų pirma ji bus naudinga klientams ir Registrų centrui, ar bus nauda notariatui priklausys nuo konkretaus įgyvendinimo būdo.

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip“.

12. Ar teko naudotis Europos notariato tinklo teikiama pagalba ir informacija?

Taip	10		20.8%
Ne	38		79.2%
Viso atsakymų	48		

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „Ne“.

13. Aš gaunu pakankamas pajamas, kad galėčiau išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

2.46 / 5

Iš 48 respondentų vidutinis atsakymas yra 2.46 (skalėje nuo 1 iki 5).

Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

14. Kokią metodiką siūlytumėte taikyti nustatant notarinių paslaugų tarifus? (daug galimų variantų)

sąnaudomis pagrįsti 8 12.9%

atskirti fizinių ir juridinių asmenų įkainius 13 21%

taikyti maksimalių įkainių dydžius 9 14.5%

nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų įkainius 16 25.8%

Kita 16 25.8%

Viso atsakymų 62

Kiti atsakymai:

- notaras turi būti ekonomiškai nepriklausomas, priešingu atveju galima rizika korupciniams veiksams kilti;
- turėtų būti socialiai orientuoti įkainiai; už nekilnojamojo ir kito turto sandorius didesni įkainiai, už dažnai pasitaikančius veiksmus, pvz. nuorašus, įgaliojimus, parašų paliudijimą - mažesni.
- Notaro atlyginimas negali būti grįstas sąnaudomis, nes notaras visiškai materialiai atsako už atliktus notarinius veiksmus net ir nesant kaltės. Tarifai turi būti nustatomi procentine išraiška tiems veiksams, kurie turi finansinę išraišką.
- notariniai veiksmai vertintini pagal sudėtingumą
- pagrįsti rizika, sudėtingumu notarinio veiksmo
- Proporc. tarifas nuo vertės piniginę vertę turintiems sandoriams, fiksuotas tik techninio pobūdžio ir neturintiems piniginės vertės sandoriams, visais atvejais tiksliai nurodyto dydžio (be "žirklių"), atskiri atlyginimo dydžiai - socialiai orientuoti
- Atsižvelgti ir derinti įkainius su besikaitaliojančia mokesčių sistema
- Notaro atlyginimas negali būti mažesnis už sąnaudas. Tuo pačiu jis turi būti pakankamas kaupti fondą galimos žalos atlyginimui. Nes, be to, visas lotyniškasis notariatas netenka prasmės - kas atlyginis žalą, jei notaras neturės tam lėšų.
- įstatymu nustatyti įkainius
- kainos ,kaip ir visu privačių asmenų, užsiimančių individualia veikla, turėtų kisti, jei visus kainos didėja tai turėtų įkainiai taip pat didėti
- fiksuoti procentiniai dydžiai nuo sandorių sumos neribojant maks. dydžio, ypač kai kuriems sandoriams. Nustatyti vieną kartą ir nekeičiami, išskyrus ekstra situacija, pvz., krizė
- nustatyti daugiau konkrečių įkainių nemažesnių už sąnaudas
- Nereikia išradinėti lietuviško dviračio - Europoje pilna pavyzdžių kokie ir kaip nustatomi įkainiai, svarbiausia jie turi būti stabilūs
- notaro mokesčių nustatymo principai turėtų būti nustatyti įstatymu, kad nebūtų keičiami kaskart pasikeitus ministrui
- užtikrinti ekonominį nepriklausomumą

Iš 48 respondentų dažniausias atsakymas yra „nuolat peržiūrėti ir kontroliuoti paslaugų įkainius“. Rečiausias atsakymas yra „sąnaudomis pagrįsti notariniai įkainiai“.

15. Įvertinkite, ką labiausiai reikėtų optimizuoti notariato institucijoje?

	Vieta	Taškai
Kainodara	1	118
Elektroninių sistemų diegimas	2	123
Notarų skaičius	3	131
Paslaugų kokybė	4	146
Kita***	5	187

Vieta parodo atsakymo variantų svarbą. Aukščiausią vietą užima svarbiausias atsakymo variantas. Taškai yra visa atsakymų į klausimą suma. Svarbiausias atsakymas turi mažiausią taškų skaičių. Mažiausiai svarbus atsakymas turi didžiausią taškų skaičių.

16. Kita*** tai - (pasirenkamas klausimas)

- norminę bazę;
- Registrų sąveika su notariais, šiuo metu vienpusė - registrų veikla turi viršenybę prieš notarą, tuo pačiu prieš įstatymą;
- Pvz. su mokesčiais susiję klausimai - mažinti nepakeliamą soc. draudimo ir sveikatos mokesčių našta ar ją visai naikinti kaip nesusijusią su laisvosios profesijos veikla, išspręsti PVM tarifo išskyrimo iš notaro atlyginimo klausimą (šiuo metu - įskaičiuotas, ir augant PVM tarifui, notaro grynosios pajamos vien dėl to mažėja);
- užtikrinti notaro profesijos nepriklausomumą, stabilumą, socialines garantijas
- Notariato visos sistemos reguliavimas šiuo metu yra vieno asmens - teisingumo ministro valioje. Nuo šio asmens (jo įsitikinimų, nuotaikų, pataikavimo vienoms ar kitoms verslo grupėms, rinkėjams ar dar neaišku nuo ko) priklauso visos notariato sistemos ir kiekvieno notaro likimas.
- notaro veiklos ir notariato reguliavimas turi būti nuoseklus ir stabilus. Kiekvienam ministrui įgyvendinant tik savo programą, bet nežiūrint ankstesnių veiksmų, gauname nuolatinėje įtampoje (nežinioje) esantį notariatą.
- Palyginus teisėjų ir bylų skaičiaus bei nagrinėjimo terminų augimo tendencijas su notariato veiklos rodikliais pamatytume, kad teismų sistemoje viskas sprendžiama teisėjų ir teisėjų padėjėjų etatų didinimu, bet bylų nagrinėjimo terminai vis tiek nemažėja ir išlieka tokie ilgi, nors valstybės lėšų investuojama vis daugiau, kai tuo tarpu preventyvaus teisingumo institucija net mažėjančiomis sąnaudomis veikia greitai ir efektyviai...
- profesinis draudimas - įstatymas įpareigoja draustis, o Lietuvos draudimo bendrovės nedraudžia; apmokėjimas už darbą VĮ Registrų centras naudai - notarai užsako pažymą, priima prašymus registruoti teises, surenka pinigus VĮ RC neatlygintinai;
- Teisingumo ministerijos ir notaru santykis
- notariatas dabar visiškai priklausomas nuo valdžios, dar daugiau, nuo ministro nuotaikų - sugalvojo kokią tai nesąmonę ir įgyvendina, reikia notariato principus įrašyti į Konstituciją, nes įstatymai neapsaugo nuo nepagrįstų reformų, kurie ardo notariato pamatus

17. Gal norėtumėte dar ką nors pasakyti LR notariato optimizavimo tema? (pasirenkamas klausimas)

- Notarais visuomenė pasitiki, nes notaro paskirtis yra "sudėtingus dalykus paaiškinti paprastai, suteikti tinkamai paslaugas, tvirtinti teisėtus sandorius ir pan." Nežinau, kas dar Lietuvoje moka tiek ir taip skaidriai mokesčius, nei notarai.. Notarai moka PSD, Sodrai, tačiau negali gauti nedarbingumo pašalpos. Išeina, kad ir sirgti neprivalo. ..Paradoksas! Individualios įmonės savininkas savo veiklą gali pertvarkyti į UAB, ko notaras negali. Kiekvienas naujai atėjęs

teisingumo ministras bando daryti pakeitimus kainodaroj, kai tuo tarpu daug tvarkos reikalauja kitos teisės sferos. Lengviausia tvarkytis ten, kur viskas sutvarkyta!..

- Pagrindinė liga, problema, kad pasikeitus TM ministrui, visada ką nors bando reformuoti, t.y. taisyti tą ką prieš tai buvęs ministras reformavo, o rezultate notarams tik tenka pastoviai kovoti prieš reformatorius-gadintojus. Notariatas turi būti labai konservatyvus, tik tada bus užtikrinti stabilūs civiliniai santykiai tarp subjektų ir aplamai Lietuvoje, tik tuomet galima bus planuoti investicijas, jų grąžą ir pan.

- Notariato teisinis reguliavimas mano požiūriu yra labiausiai vykęs, lyginant su kitomis teisinėmis sistemomis ir galima laikyti, kad iki pat praeitos Vyriausybės veiklos pradžios, apskritai nebuvo reikalingas jokie optimizavimo ar reformavimo, išskyrus galbūt elektroninių paslaugų teikimo sritį. Šiuo metu situacija tokia, kad viskas iš esmės yra gerai, tačiau iš valdžios institucijų yra žengta tokių žingsnių, kuriuos tik panaikinus ir sugrįžus į pradinę padėtį būtų galima kalbėti kad tai yra optimali sistema.

- Nesivadovauti asmeninėmis ambicijomis, laikinomis politinių partijų programomis, sprendžiant esminius notariato klausimus

- Optimizavimas turi būti ne kokybės ir ne nepriklausomumo (įskaitant ir ekonominį) sąskaita.

- Geras pavyzdys, kai atsisakyta abiejų vaiko tėvų parašų sutikime dėl vaiko išvykimo į užsienį, - tai sumažino notariato krūvį ir notariato išteklių neracionalų panaudojimą.

- Kai valstybė nedidindama finansavimo galės padidinti teisėjų ir teismų skaičių, tai tada bus galima kalbėti apie notariato veiklos tolesnį optimizavimą. Dabar gi jis suprantamas kaip įkainių mažinimas ir notarų skaičiaus didinimas, o reiktų visą dėmesį skirti notariato "elektronizavimui"...

- Reikalinga daugiau įstatymais reguliuoti notariato veiklą, o ne poįstatyminiais aktais, kad būtų išvengiama neprotingų, nepagrįstų, ambicingų, nuo vieno asmens ar kelių politikų, atstovaujančių tam tikroms suinteresuotoms grupėms, sprendimų.

Paaiškinimas: Viso atsakymų yra visų atsakymų, pasirinktų pagal tam tikro klausimo dalyvius, suma. Kiekvieno atsakymo varianto procentinė išraiška yra apskaičiuojama padalinus šio atsakymo reikšmę iš visų atsakymų sumos.

Respondentų statistika (notarinių paslaugų vartotojai)

Vyrai ir moterys	
Amžius: 23 - 61	
Viso respondentų	348
Vyras:	116
Moteris:	232
Vidutinis amžius:	36.3 metai

Rezultatų santrauka**1. Kokios Jūsų vidutinės pajamos per mėnesį?**

Mažiau nei 1000 LTL	50		14.4%
1001-2000 LTL	150		43.1%
2001-3000 LTL	84		24.1%
3001-4000 LTL	30		8.6%
4000 LTL ir daugiau	34		9.8%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „1001-2000 LTL“. Rečiausias atsakymas yra „3001-4000 LTL“.

2. Kuriais atvejais dažniausiai naudojotės notaro paslaugomis?

Darbo reikalais	66		19%
Asmeniniais reikalais	168		48.3%
Abiem atvejais	114		32.7%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Asmeniniais reikalais“. Rečiausias atsakymas yra „Darbo reikalais“.

3. Kaip dažnai naudojotės notaro paslaugomis?

Bent kartą per savaitę	20		5.8%
Ne mažiau nei kartą per mėnesį	18		5.2%
Ne mažiau nei kartą per pusmetį	68		19.5%
Ne mažiau nei kartą per metus	60		17.2%
Ne mažiau nei kartą per du metus	182		52.3%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Ne mažiau nei kartą per du metus“. Rečiausias atsakymas yra „Ne mažiau nei kartą per mėnesį“.

4. Mano pasitikėjimas notarais yra

Silpnas Stiprus
7.36 / 10

Iš 348 respondentų vidutinis atsakymas yra 7.36 (skalėje nuo 1 iki 10). Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 10.

5. Aš visada naudojuosi to paties notaro paslaugomis.

Taip	186		53.4%
------	-----	--	-------

Ne	162		46.6%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip“.

6. Įvertinkite gaunamų notarinių paslaugų kokybę.

Labai bloga Puiki
7.76 / 10

Iš 348 respondentų vidutinis atsakymas yra 7.76 (skalėje nuo 1 iki 10).
Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 10.

7. Ar pasikeitė notarų aptarnavimo kokybė per pastaruosius dvidešimt metų?

Labai pagerėjo	18		5.1%
Pagerėjo	196		56.3%
Nepasikeitė	122		35.1%
Pablogėjo	10		2.9%
Labai pablogėjo	2		0.6%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Pagerėjo“.
Rečiausias atsakymas yra „Labai pablogėjo“.

8. Ar greitai prieinate prie notaro?

Taip	98		28.2%
Dažniausiai reikia laukti	100		28.7%
Visada užsiregistruoju iš anksto	150		43.1%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Visada užsiregistruoju iš anksto“.
Rečiausias atsakymai yra „Taip“, „Dažniausiai reikia laukti“.

9. Kiek darbuotojų turi notaras, pas kurį dažniausiai lankotės?

1	40		11.6%
2	132		37.9%
3	96		27.6%
4 ir daugiau	36		10.3%
neprisimenu	44		12.6%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „2“.
Rečiausias atsakymas yra „4 ir daugiau“.

10. Koks yra biuras notaro, pas kurį dažniausiai lankotės? (daug galimų variantų)

Tvarkingas	216		40.9%
Modernus	84		15.9%
Jaukus	110		20.8%
Mažas	60		11.4%
Erdvus	30		5.7%
Reikalaujantis renovacijos	24		4.5%
Kita	4		0.8%
Viso atsakymų	528		

Kiti atsakymai:

- gražus interjeras
- neteikiu tam reikšmės

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Tvarkingas“.

Rečiausias atsakymas yra „Kita“.

11. Notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi priemonė, garantuojanti kiekvienam notarui pakankamas pajamas, kad šis galėtų išlaikyti biurą, darbuotojus bei objektyviai priimti notarinius sprendimus.

Visiškai nepritariu Visiškai pritariu

3.04 / 5

Iš 348 respondentų vidutinis atsakymas yra 3.04 (skalėje nuo 1 iki 5).

Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

12. Kaip manote, ar būtina riboti notarų skaičių? Kodėl?

- Nebūtina, nes ribojant jų skaičių bus iškreipta konkurencija, ko pasekoje gali paslaugų įkainiai, kompetentingi žmonės likti be darbo pagal išsilavinimą ir patirti ir pan. pasekmes. Taip pat, ribotas notarų skaičius gali įtakoti ilgesni laukimo laikotarpiai į juos besikreipiantiems, atitinkamai prastėti notarų darbo kokybė ir jos siekis, kai paklausa ir taip bus didelė.
- Nebūtina. Jei būtų ribotas notarų skaičius, paslaugos būtų brangesnės, susidarytų eilės, pasirinkimas mažesnis.
- reikia didinti, kad kainos už paslaugas mažėtų.
- Nereikia riboti. Jei bus ribojamas skaičius galima teigti, kad sritis bus vedama prie monopolijos. Ribojant notarų skaičių gali ženkliai išaugti paslaugų kaina, taip pat galimas laiko gaišimas laukiant eilės, nekokybiškas paslaugų teikimas ir pan. Notaras kaip ir verslininkas turi pats rūpintis, kad pritraukti kuo daugiau klientų. Visada gyvenime yra NATŪRALI ATRANKA, išgyvena tik stipriausieji.
- Manau, jog operatyviau organizuoti darbą, žmonėms mažiau laukti eilėje, būtų reikalinga net didesnis notarų skaičius. Arba, paliekant tą patį skaičių darbuotojų, įvesti kontrolės mechanizmą.
- Manau, jog verta, tam, kad būtų išlaikytas aukštas notarų darbo kokybės lygis. Leidžiant neriboti notarų skaičiaus, gali labai suprastėti jų teigiamos paslaugos.
- Manau, kad reikia riboti, priklausomai nuo miesto ar rajono gyventojų skaičiaus.
- Nebūtina, tai tik iškreipia rinką, bei pasiskirstymas pagal tam tikras teritorijas yra neprasmingas, nes aš noriu atlikinėti notarinius veiksmus pas tą notarą kuriuo pasitikiu.
- nebūtina, jiems galioja tokie pat rinkos dėsniai kaip ir daugumai, išliks kokybiškiausias paslaugas teikiantys notariai.
- ne, reikalinga sukurti daugiau darbo vietų jauniems specialistams.
- kita vertus, kuo daugiau notarų, tuo didesne konkurencija, tuo malonesnis ir geresnis aptarnavimas. taip kad neturiu nuomones šiuo klausimu, juolab kad ne taip jau dažnai tenka naudotis notarų paslaugomis.
- Manau, kad taip. Didesnis skaičius dar nereiškia kokybės
- Būtina. Dėl garantuoto kliento skaičiaus, kad būtų išvengta nesąžiningos konkurencijos ir įstatymų pažeidimų.
- Negalima riboti notarų sk. kadangi nėra konkurencijos, nėra tinkamo požiūrio į klientus nėra vispusiškos [kovos] kliento atzvilgiu.
- Reikėtų atsižvelgti į gyventojų skaičių, kad nebūtų didelių eilių ir būtų konkurencija.
- Nemanau, kadangi jauni žmonės neturi galimybės įsidarbinti notariais. Gyventojai, besinaudojantys notaro paslauga, atsirinks notarus pas kuriuos norės tvarkytis reikalus. Paspirtės galimybė iš karto susitvarkyti dokumentus. Notarų skaičiaus ribojimas mažina konkurencingumą bei malonų ir kokybišką aptarnavimą.
- Manychiau, kad reiktų riboti, kad nebūtų didelės konkurencijos ir kad notarams užtektų darbo;

- Ne, nes esant daugiau notarų būtų didesnė konkurencija ir logiškai mažant pigių jų paslaugas, kas naudinga vartotojams, t.y. mums.
- Notarai turi dirbti turėdami licencija. Įkainiai už paslaugas turi turėti lubas. Rinka sureguliuos notarų kieki, pagal atliekamu paslaugų kokybę. nesugebantys dirbti ir pritraukti klientų subankrutuos.
- jei darbas gerai vykdomas tai tebūnie kiek jų yra.
- Manau notarų skaičių riboti reikia, nes tik taip galima kontroliuoti atliekamu paslaugų kokybę ir atrinkti pačius geriausius pretendentes
- Notarų skaičius turėtų priklausyti nuo rinkos paklausos
- Nereikia visai riboti laisva rinka tas pats kaip ir Valstybės ar asmeninė laisvė svarbi mums kiekvienam.
- Taip, socialiai jautrios paslaugos - turi būti tik aukštos kvalifikacijos žmonės
- Būtina, nes per didelė konkurencija šioje srityje pablogintų paslaugų kokybę.
- Taip, reikėtų riboti. Tuomet notarai užsiimtų savo tiesiogine veikla, o ne nelegaliais ir dažniausiai prastos kokybės vertimais. Dabar jie turi kur kas mažiau darbo nei prieš 5-6 metus, skundžiasi gerokai sumažėjusiomis pajamomis.
- Būtina riboti, kad visi turėtų pakankamai darbo ir pajamų

13. Ar LR valstybės nustatyti notariato notarinių paslaugų įkainiai yra prieinami Jums?

Taip, kainos atitinka gaunamą paslaugą	34		9.8%
Taip, bet galėtų būti mažesni	204		58.6%
Ne, kainos yra per didelės	110		31.6%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip, bet galėtų būti mažesni“.

Rečiausias atsakymas yra „Taip, kainos atitinka gaunamą paslaugą“.

14. Valstybinis notaras buvo valstybės tarnautojas, dirbęs valstybinėje notarų kontoroje ir gaudavęs atlyginimą iš valstybės biudžeto. Valstybinis notaras neatsakė už savo veiksmus bei jų pasekmes. 1992 metais valstybiniai notariai Lietuvoje tapo laisvaisiais lotyniškojo tipo notariais. Toks notaras taip pat atlieka valstybės jam pavestas funkcijas, tačiau yra privatus asmuo su valstybės pasitikėjimu. Jis asmeniškai atsakingas už savo veiksmus. Kaip manote, ar valstybinio notariato reformavimas į Laisvąjį lotyniškojo tipo notariatą, buvo teisingas žingsnis? Kodėl?

- Taip
- Iš dalies taip.
- Taip, nes kiekvienas turi atsakyti už savo veiksmus bei jų pasekmes.
- Yra ir pliusu ir minusu. Tačiau toki žingsnį galima traktuoti kaip teisinga, nes notaro darbas galėtų tapti labai kontraversiškas, jeigu jis neatsakytų už savo veiksmus.
- Taip teisingas. Dabar už kiekvieną savo padarytą sprendimą yra atsakingas pats notaras. Todėl atsakingiau žiūri į savo darbą.
- taip, nes notaras turi būti atsakingas už savo veiksmus
- Teisingas. Dėl atsakomybės prisirmimo
- Taip. Padidino atsakomybę.
- Manau, jog teisingas, nes kaip ir viso pasaulio lotyniškojo tipo valstybėse, grindžiama nepriklausomumu, nešališkumu, notarinių veiksmų slaptumo užtikrinimo ir kitais teisiniais principais. Su valstybinių notarų neteko susidurti..
- Teisingas, kiekvienas turime atsakyti už savo veiksmus.
- Teisingas, nes notaras turi asmeniškai atsakyti už savo veiksmus.

- Taip, nes valstybinis notaras neatsakydavo už savo veiksmus, o lotyniškojo tipo notaras, jau tarkim už padarytą kokią klaidą (tarkim patvirtinimą tos sutarties , kurios patvirtinti negalima . . .) turi atsakyti...
- Žingsnis teisingas, nes kiekvienas turime atsakyti už savo veiksmus
- Manau, kad teisingas. Kiekvienas privalo atsakyti už savo veiksmus. Atsakomybė ir atlygis, priklausantis nuo žinių bei paslaugos kokybės skatina tobulėjimą.
- Teisingas, kadangi jis atsako už savo veiksmus, taip užtikrinama teisėta veikla, visi atsako už blogus darbus
- notaras tapęs laisvu lotyniškojo tipo notaru suinteresuotas pritraukti daugiau klientų ir paslaugos kokybiškesnės tik reikia, kad nebūtų jiems priskiriama teritorija. Tikslinga, kad jie klientus patrauktų sąžininga konkurencine kova.
- Taip užtikrinamas gaunamų paslaugų kokybiškumas ir dėmesys klientams.
- teisingas, nes atsako už savo veiksmus ir jų pasekmes
- Manau, kad taip. Asmeniškai atsako už savo veiksmus.
- taip, teisingas. kaip asmuo, atlikdamas paslauga gali neatsakyti už savo darbą ir jo pasekmes. gerai, kad dabar notarai yra atsakingi už savo veiksmus.
- Teisingas, nes pavyzdys kaip dirba biudžetinės įstaigos į viską atsako, o dar ir atsakomybė.
- Privatus notarus yra labiau atsakingas už savo darbą, stengiasi dirbti greičiau ir kokybiškiau, nes yra materialinis suinteresuotumas, nereikia naudoti valstybės biudžeto lėšų notarų darbo užmokesčiui ir jų biurų išlaikymui
- Visus darbus reikia atlikti sąžiningai, kam tu bepriklaušytum. Jei aš pradėsiu sukti galvą dėl kitų institucijų darbo kokybės ir imsiuosi svarstymo bei komentavimo, tai aš apleisiu savąjį darbą.
- jei jis visiškai privatus asmuo manau lengviau dirbti, kadangi niekas nenurodo kieno naudai vienu ar kitu atveju reikia pasielgti
- Taip, teisingas. Nes daugelis pasaulio šalių naudojami lotyniškojo tipo notariatais.
- Taip teisingas. Notaras turi būti atsakingas už savo veiksmus. Juk eidami pas notarą tikimės gauti kokybišką paslaugą.
- Taip teisingas. Nes už atliktą darbą privalo atsakyti asmeniškai.
- Žinoma, kad teisingas žingsnis, nes asmuo su atsakomybe tapo stipresniu už Valstybę. Todėl yra patikimas ir gali drąsiai spręsti ir valstybei pačius atsakingiausius klausimus. Jei visi dirbtumėm ir atsakytumėme už savo veiksmus asmenine atsakomybe taptume per laiką stipria galinga su atsakomybe valstybe.
- Pritariu laivam lotyniškojo tipo notariatui, jis neturėtų turėti valstybės pasitikėjimo, nes dažnai yra priverstas taikytis prie valstybei būdingų funkcijų ir jo darbas būna formalus, o ne savarankiškas ir teikiantis pagalbą žmonėms.
- Taip, daugiau asmeninės atsakomybės
- Manau, kad teisingas. Tačiau privalo būti tikrinama notaru kompetencija. Jie privalo suteikti informaciją klientui ne tik tokia, kurios klausia, bet ženkliai išsamiau, nes daugelis Lietuvos gyventojų nėra teisiškai išprusę. Notaro užduotis padėti žmogui pasirinkti jam naudingiausią sprendimą.
- taip ,jei notaras negali atsakyti už savo veiksmus tai kodėl visi piliečiai turi už jį atsakyti kolegialiai.
- Teisingas, nes jis pats save išlaiko ir priverstas pats užsidirbti. Vyksta konkurencija.
- Teisingas, nes steigiantis naujai valstybei neįmanoma visiškai nubraukti senąją infrastruktūrą ir kardinaliai viską pakeisti, nes taip keičiama sistema subyrėtų iki pamatų, tuo tarpu laipsniškas šios sistemos keitimas yra mažiau skausmingas tiek šioje srityje dirbusiems žmonėms tiek ir jų klientams.
- Taip, labai teisingas, nes kiekvienas dirbantis žmogus turi būti asmeniškai atsakingas už savo atliktą Darbą ir veiksmus.
- Teisingas, asmuo turi atsakyti už savo darbą,

- negaliu vertinti viska, bet požiūris i klientą pasikeitę, maloniau bendrauti. Kuo didesnis sandoris, tuo daugiau skiria laiko:)
- Taip, teisingas. Bet koks darbas už kurį prisiimi pilną atsakomybę yra atliekamas daug kruopščiau ir atsakingiau nei toks už kurį neatsakai. be to tai skatina notarus nuolat tobulėti.
- Manau reforma išaugino notarinių paslaugų kainas. Tačiau tvarkos pakeitimas padeda valstybės biudžetui. Ir gerai, ir blogai.
- Manau, kad taip, nes kiekvienas notaras dėl šių priežasčių stengiasi jas atlikti aukščiausiam lygįje, nes žino kuo rizikuoja. Manau daugeliui valstybinių institucijų vadovų/atsakingų asmenų turėtų būt taikoma asmeninė atsakomybė.

15. Įvertinkite, kaip pasikeitė Jūsų pasitikėjimas notariais, notariatui tapus Lotyniškojo tipo?

Labai sumažėjo Labai padidėjo
3.24 / 5

Iš 348 respondentų vidutinis atsakymas yra 3.24 (skalėje nuo 1 iki 5).
Mažiausias atsakymas yra 1, didžiausias yra 5.

16. Elektroninių sistemų diegimas notarų veikloje yra reikalingas.

Taip	294		84.5%
Ne	12		3.4%
Nežinau	42		12.1%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip“.
Rečiausias atsakymas yra „Ne“.

17. Man priimtinas „vieno langelio“ principas.

Taip	200		57.4%
Ne	50		14.4%
Nežinau	98		28.2%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip“.
Rečiausias atsakymas yra „Ne“.

18. Svarbūs teisiniai dokumentai elektroninėje erdvėje - patikima?

Taip	148		42.5%
Ne	124		35.6%
Nežinau	76		21.8%
Viso atsakymų	348		

Iš 348 respondentų dažniausias atsakymas yra „Taip“.
Rečiausias atsakymas yra „Nežinau“.

19. Įvertinkite, ką labiausiai, Jūsų nuomone, reikėtų optimizuoti notariato institucijoje?

	Vieta	Taškai
Paslaugų kokybė	1	800
Kainodara	2	844
Notarų skaičius	3	900
Elektroninių sistemų diegimas	4	934

Vieta parodo atsakymo variantų svarbą. Aukščiausią vietą užima svarbiausias atsakymo variantas. Taškai yra visa atsakymų į klausimą suma. Svarbiausias atsakymas turi mažiausią taškų skaičių. Mažiausiai svarbus atsakymas turi didžiausią taškų skaičių.

20. Gal norėtumėte dar ką nors pasakyti LR notariato optimizavimo tema? (pasirenkamas klausimas)

- Kaip ir daugelyje veiklu, taip ir tarp notaru yra ir labai atsakingu ir kompetentingu specialistu, tačiau, deja, yra ir labiau už šias savybes siekiančių materialines naudos.
- notarų veiklos priežiūra ir kontrolė
- Notarai galėtų vykdyti ir hipotekos įregistravimo funkcijas.
- Notarai turėtų dirbti ne tik rajonų centruose, bet ir didesniuose seniūnijų centruose.
- Kainų reguliavimas
- Svarbu, kad jūsų darbas tarnautų žmonėms, o ne žmonėms jums. Tai jūsų - sėkmės formulė...
- Egzistuojant elektriniam parašui reikėtų panaikinti formalumus, kurie trukdo sparčiam notaro paslaugų atlikimui. Daugiau visuomenei informacijos apie notaro paslaugas.
- Galiu tik papildyti, kad labiau pasitikėčiau tais notarais, kurių tai yra dinastijos veikla - turiu omeny ilgametę patirtį, tobulėjimą. Man labai simpatiškos šeimos, kur vaikai tęsia savo tėvų verslą ir notarai nėra išimtis.
- Pagal įstatymus yra optimizuojama (arba bent jau stengiamasi optimizuoti) tačiau vykdomi projektai ar veiksmai vėluoja, daromi atmetinai, kad būtų uždėtas plusas už neva atliktus optimizavimo veiksmus.

Paaiškinimas: Viso atsakymų yra visų atsakymų, pasirinktų pagal tam tikro klausimo dalyvius, suma. Kiekvieno atsakymo varianto procentinė išraiška yra apskaičiuojama padalinus šio atsakymo reikšmę iš visų atsakymų sumos.